

Diak
Puheenvuoro

45

SUSANNA HYVÄRI JA ELLI HYVÄRI

VANHUSTEN JA VAMMAISTEN HENKILÖIDEN HOIVA

Selvitys hoivapalvelujen tarjonnasta ja hoivan
tukityötehtävistä Etelä-Savossa

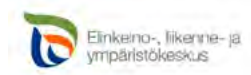
Diak

Susanna Hyväri ja Elli Hyväri

VANHUSTEN JA VAMMAISTEN HENKILÖIDEN HOIVA

SELVITYS HOIVAPALVELUJEN TARJONNASTA JA HOIVAN
TUKITYÖTEHTÄVISTÄ ETELÄ-SAVOSSA

Diak

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons
Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0
Kansainvälinen -lisenssillä.

DIAK **PUHEENVUORO** 45

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: iStock.com / shapecharge
Taitto: PunaMusta Oy

ISBN 978-952-493-423-7 (verkkójulkaisu)
ISSN 2343-2217 (verkkójulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-423-7>

PunaMusta Oy
Tampere 2023

SISÄLLYS

Johdanto	5
1. Selvityksen lähtökohdat ja tavoite	7
1.1. Hoivapalvelut Suomessa	7
1.2. Hoivan monimuotoisuus	9
1.3. Hoivan tukityön määrittely lainsäädännössä ja ohjeistuksissa	10
2. Selvityksen toteutus	15
2.1. Kartoituksen kohteena olevat hoivapalvelujen tuottajat	15
2.2. Kartoituksen aineistot ja niiden käsittely	16
2.3. Haastatteluaineistojen käyttö ja tutkimuskysymykset	19
3. Vanhusten ja vammaisten henkilöiden hoivapalveluiden tarjonta ja sisällöt	22
3.1. Asumispalveluiden tarjonta ja henkilöstö	23
3.2. Päivätoiminnan tarjonta ja sisällöt	32
3.3. Kotiin vietävien palvelujen tarjonta ja sisällöt	36
3.4. Hoivan tukityön tarve ja tehtävien moninaisuus	40
4. Hoivan tukityö avainhenkilöhaastatteluiden mukaan	42
4.1. Hoivan tukityötehtävien sisällöt	42
4.2. Hoivan tukityön osaamisvaatimukset ja työn edellytykset	53
4.3. Hoivan tukityötehtävät kuntouttavana työtoimintana	61
4.4. Tehtävien laaja-alaisuus ja työn joustavat järjestelyt hoivan tukityössä	66
5. Vanhusten ja vammaisten hoivan tukityön nykytila ja kehittämisen haasteet	69
6. Lähteet	70
7. Liitteet	72
Taulukot	72
Teemahaastattelurungot	84

JOHDANTO

Vettoa hoivaan (2022–2023) -hankkeessa tarkasteltiin hoivan tukipalveluita uusina koulutus- ja työllistymisväylinä. Lähtökohtana oli yhtäältä löytää ratkaisuja hoiva-alan työvoimavajeisiin ja toisaalta luoda pitkään työttömänä olleille työllistymismahdollisuuksia Etelä-Savossa hoiva-alan työmarkkinoilla. Selvitys on osa hankkeen toteutusta. Vettoa hoivaan -hankkeen päätoteuttajana on toiminut Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hankkeessa toteutettiin hoiva-alan avustaviin tehtäviin suunnattu kuntouttavan työtoiminnan kokeilu, josta on vastannut yhteiskunnallisena yrityksenä toimiva Uutta elämää Group.

Etelä-Savossa kohdataan hoiva-alan työntekijä- ja osaajapula hyvin samaan tapaan kuin muualla Suomessa. Ikääntyvän väestön määrä on alueella kasvamassa ja näin hoivaa avustavien tehtävien määrä tulee tulevaisuudessa jatkuvasti lisääntymään (Saarinen ym., 2022). Yhä useammin joudutaan pohtimaan, kuinka hoiva-alan ammattilaisten ja erilaisissa avustavissa sekä tukitehtävissä toimivien työntekijöiden työtä organisoidaan ja toteutetaan mielekkäällä tavalla.

Hoiva-alan avustavissa tehtävissä voi tällä hetkellä työskennellä ilman varsinaista ammatillista koulutusta. Hoiva-alan tukitehtäviin on myös mahdollista saada lyhyt valmistava koulutus lähihoitajan tutkinnon osia suorittamalla. Hoiva-alan avustavat tehtävät voivat toimia työllistymis- ja koulutusväylinä pitkään työttömänä olleille. Tästä on saatu hyviä tuloksia jo toteutuneista hankkeista ja projekteista (Kattainen & Kinnunen, 2012; Lehto, 2020; Salmi & Savela-Vilmari, 2021).

Hoivapalvelujen henkilöstömitoituksesta iäkkäiden henkilöiden tehostetussa palveluasumisessa sekä pitkäaikaisessa laitoshoidossa säädetään vanhuspalvelulaisissa. Lakiin tehdyt muutokset tulevat vaikuttamaan monella tavalla hoivatyön eri tehtäviin ja organisointiin ympärivuorokautisissa asumispalveluissa. Vuoden 2023 alusta lähtien laissa määritellään välittömässä asiakastyössä olevien työntekijöiden henkilöstömitoitusta ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Henkilöstömitoituksella tarkoitetaan henkilöstön ja hoidettavien asiakkaiden välistä laskennallista suhdelukua. (Tevameri, 2021; L 980/2012; L 565/2020.)

Lain muutoksen myötä hoitotyön ja tukityön tehtävät eriytettiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ainoastaan välittömässä asiakastyössä tehdyt

työtunnit lasketaan henkilöstömitoituksen tunteihin. Välillisessä asiakastyössä tehtyjä työtunteja ei näin ollen lasketa henkilöstömitoitukseen. Siten esimerkiksi siivous- ja pyykinhuollon työtehtävät eivät kuulu yksikön henkilömitoitukseen. Välillisen asiakastyön tehtäviin tulee siis pääsääntöisesti varata erillinen resurssi (L 980/2020).

Vanhuspalvelulain muutos merkitsee myös sitä, että hoiva-avustajien työpanos lasketaan osaksi henkilöstömitoitusta iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa. Uudistuneen vanhuspalvelulain pohjalta sosiaali- ja terveysministeriö antoi 6.10.2020 suosituksen, jossa määritellään hoiva-avustajien tehtävänkuva, työssä tarvittava osaaminen sekä osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen laajuus (Opetushallitus, 2020).

1. SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITE

Vetoa hoivaan -hankkeen taustalla on ollut hoiva-alan kasvava työvoimapula ja vetovoiman puutteet. Samalla kun hoiva-alalle on vaikea saada työvoimaa, vaikeasti työllistyvien tilanteeseen ei ole saatu riittävästi onnistuneita ratkaisuja. Selvityksen tavoitteena on tuoda näkyviin hoiva-alan työtehtäviä erityisesti avustavien tehtävien ja tukipalvelujen osalta. Kartoituksessa, joka tarkoittaa tässä selvitystyössä toteutettua kattavaa olemassa olevan tiedon dokumentointia, paikannetaan hoivan tukityötehtäviä vanhus- ja vammaispalvelujen tarjonnassa.

Selvitys antaa tietoa siitä, kuinka paljon hoivan tukityötehtäviin työllistäviä tahoja vanhus- ja vammaispalveluissa on Etelä-Savon alueella. Samalla muodostetaan kokonaiskuvaa hoivan tukityön organisoinnista, sisällöistä ja mahdollisista hoivan tukityön tarpeista eri hoivapalveluissa. Kiinnostavaa on etenkin työllistymisen edellytykset hoivan tukitehtäviin eli minkälaista osaamista ja työelämätaitoja avustavissa tehtävissä vaaditaan. Kartoituksen kohteena ovat asumispalvelut, niiden yhteydessä tai rinnalla toteutettu päivätoiminta ja kotiin vietävät palvelut.

Selvitys perustuu kerättyjen nettiaineistojen systemaattisen tarkasteluun, jota täydentävät hoivapalvelujen avaintoimijahaastattelut. Kartoituksella on selvitetty hoivapalveluja tarjoavien organisaatioiden määrää ja sijaintia Etelä-Savon alueella sekä hoivan tukityön sisältöjä eri hoivapalveluorganisaatioissa. Hoivapalvelujen avaintoimijahaastattelujen avulla on selvitetty tarkemmin hoivan tukipalvelutyön tehtäviä, käytäntöjä ja työn erityispiirteitä muun hoito- ja hoivatyön rinnalla. Haastatteluissa on myös kysytty, minkälaista osaamista hoivan tukityö edellyttää ja millä tavoin tukityö soveltuu kuntouttavan työtoiminnan toteutukseen.

1.1. Hoivapalvelut Suomessa

Suomessa hoivatyö ja hoivapalvelut ovat perustuneet universalismin periaatteelle. Palveluista on vastannut ensisijaisesti julkinen sektori. Nykyisin yksityisillä palvelutuottajilla on merkittävä rooli hoivapalvelujen tarjoajana. Myös perhe ja suku

ovat olleet ja ovat edelleen keskeisiä hoivan tarjoamisessa (Anttonen, 2009, s. 61). Ilman julkisia hoivapalveluja jäisi kuitenkin merkittävä osa avun tarvitsijoista hoivan ulkopuolelle. Vanhusväestön kasvaessa tarve yhteiskunnan tuottamille hoivapalveluille on jatkuvasti lisääntynyt.

Vielä 1990-luvun alkupuolella kuntien kotiaivustajat ja kodinhoitajat vastasivat suhteellisen kokonaisvaltaisesti erilaisista vanhusten tuen tarpeista, jotka koskivat ruoan valmistusta, siisteyttä ja seurustelua (Eräsaari, 2011, s. 182). Nykyisin tällaisia ammattinimikkeitä ja tehtäviä ei enää ole samanlaisina olemassa. Arkisesta hyvinvoinnin tuesta vastaavat nyt useammat eri hoivatoimijat, jotka voivat olla omaishoidon tuella työskenteleviä omaisia, läheisiä, yksityisiä palvelutuottajia tai vapaaehtoistyöntekijöitä. Hoivan tarpeisiin vastataan myös erilaisissa projekteissa, joissa tavoitteena on luoda toimintoja kotihoidon tarjoaman tuen rinnalle ja samalla työllistää työttömiä työnhakijoita.

Yhteiskunnalliset määrittelyt ja poliittiset päätökset vaikuttavat siihen, mitä hoivaan ja hoitoon katsotaan kuuluvan. Tutkijat ovat nostaneet esiin sen, että Suomessa terveystalvet määrittelevät paljon myös sosiaalipalvelujen toteutumista. Etenkin vanhusten palveluissa sosiaalipalvelut näyttävät yhä enemmän terveydenhuollollisten palvelujen tukipalveluina. Tähän ovat vaikuttaneet esimerkiksi aiemmin erillisten kotipalvelun ja kotisairaanhoidon sulauttaminen 2000-luvun alussa useissa kunnissa kotihoidoksi. Lisäksi 1990-luvulla erilliset hoiva-alan koulutukset yhdistettiin lähihoitajan koulutusohjelmaksi. Näin aikaisemmasta, laajemmin määritellystä kodin hoidosta tuli vahvemmin nimenomaan fyysiseen hyvinvointiin kohdistuvaa sairaanhoitoa ja samalla myös kodinhoitajien työ vaihtui lähihoitajien tekemäksi työksi. Yksi keskeinen esimerkki muutoksesta oli siivouspalvelun jääminen pois kuntien kotihoidosta. (Kröger, 2009, s. 106.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteisiin ja rahanvetoon on tulossa jälleen muutoksia. Vuonna 2023 voimaan astuvassa sosiaali- ja terveystalvetuidistuksessa korostetaan kotiin vietävien palveluiden monipuolistamista ja laajenemista (STM, 2023). Tarkoituksena on parantaa ympärivuorokautisten palvelujen saatavuutta ja henkilöstön joustavaa kohdentamista asiakkaiden palvelutarpeen perusteella. Samalla tavoitteena on tukea eri toimialojen, kuten liikunta-, kulttuuri- ja ruokapalveluiden yhteistyötä kotona asumisen tukemisessa ja niiden aseman vahvistumista julkisesti tuettuina palveluina.

1.2. Hoivan monimuotoisuus

Hoivan käsite on laaja ja monimerkityksinen ja sitä käytetään niin tieteellisissä yhteyksissä kuin arkikielessä. Se kattaa niin lasten, apua tarvitsevien aikuisten kuin vanhusten hoivaamisen. Hoivan käsite nivoo yhteen erilaisia huolenpidon ulottuvuuksia. Se on psyykkistä, fyysistä ja emotionaalista toisen tarpeista huolehtimista. (Anttonen & Zechner, 2009, s. 16–17.) Hoiva voidaan määritellä huolenpidon tarpeeseen vastaamisen näkökulmasta laajasti: kun ihminen ei pysty huolehtimaan yhdestä tai useammasta tarpeestaan, vaan tarvitsee niiden täyttämiseen apua, kyse on hoivasta (Lehto, 2020, s. 25). Hoivan käsitteellä kuvataan myös auttamisen ja huolenpidon kokonaisvaltaisuutta, jatkuvuutta ja sitovuutta (Sointu, 2016, s. 40).

Hoivaa toteutetaan yksityisesti kodin piirissä ja julkisesti erilaisissa asumispalveluissa tai kotipalveluna. Voidaan puhua informaalista hoivasta, joka on yksityisesti tuotettua ja palkatonta, sekä julkisesti tuotetusta formaalista hoivasta, josta hoivan tarjoajalle maksetaan palkkaa. Näiden väliin asettuu semiformaali hoiva, jossa keskeisimpänä Suomessa on omaishoitajien tuottama, julkisin varoin tuettu hoiva. (Lehto, 2020, s. 26–27.) Hoiva määrittyykin usein hoivatyöksi. Hoivatyö on luonteeltaan erityistä, sillä se ylläpitää inhimillistä kanssakäymistä ja sosiaalisia suhteita, sen oletetaan perustuvan myönteisiin tunteisiin ja se vaatii hoivattavan tarpeiden kuulemistä. (Anttonen & Zechner, 2009, s. 18.)

Hoivan käsitteen valintaa voidaan perustella tässä ensinnäkin selvityksen kohteena olevien palveluiden näkökulmasta. Vanhusten ja vammaisten palveluissa hoivan käsitteellä tarkoitetaan erilaisten asiakasryhmien huolenpidon, hoivan ja avun tarpeita ja niihin vastaamiseen liittyviä työtehtäviä. Toiseksi hoivan käsite on sisällöltään esimerkiksi hoidon käsitettä laajempi.

Tarkoituksena on muodostaa laaja kuva vanhusten ja vammaisten saamista hoivan muodoista erilaisissa hoivapalveluissa. Hoidon ja hoivan välinen käsitteellinen rajanveto on myös keskeinen osa selvityksen sisältöä. Hoivan terveydenhoidollisista tehtävistä vastaavat pääosin lähi- ja sairaanhoitajat. Terveydenhoidon lisäksi hoivaan sisältyy muita huolenpitoon, auttamiseen ja seuraukseen liittyviä tehtäviä. Näiden hoidollisten ja ammatillisten koulutusta vaativien töiden ulkopuolelle jääviä tehtäviä jäsenetään kartoituksen pohjalta.

Hoiva on työtä, jota tehdään asiakkaiden arjessa (Lehto, 2020, s. 25). Tässä selvityksessä tarkastelukohteena ovat hoivapalvelut, joissa hoivatyötä tehdään asumis- ja laitospalveluissa, ennaltaehkäisevissä palveluissa kuten kuntouttavassa päivätoiminnassa sekä kotiin vietävissä palveluissa. Hoidollisen työn rinnalla tai

erikseen omana palvelunaan toteutuvasta hoivatyöstä puhutaan usein avustamisena tai tuen antamisena. Hoivan tukipalvelut ymmärretään tavallisesti välilliseksi hoivaksi. Vastaavasti hoivan tukityötä ja asiakkaan avustamista pidetään välittömänä hoivatyönä.

1.3. Hoivan tukityön määrittely lainsäädännössä ja ohjeistuksissa

Eri ammattiryhmät toteuttavat hoivapalveluissa eri tehtäviä. Vanhuspalvelulain (L 980/2012 3. a §) mukaan ikääntyneiden tehostetussa palveluasumisessa välittömässä hoivatyössä olevaan henkilöstöön kuuluvat muun muassa sairaan- ja terveydenhoitajat, lähi- ja perushoitajat, geronomit, kodinhoitajat, sosiaalialan ohjaajat, sosionomit, fysio- ja toimintaterapeutit, kotiaavustajat, hoitoapulaiset ja hoiva-avustajat sekä viriketoiminnan ohjaajat. Lääkehoitoa saavat antaa vain koulutuksen saaneet henkilöt. Keskeinen jaottelu hoivatyön sisällöissä on yhteydessä myös lääkinnällisen hoidon ja hoivan välisiin määrittelyihin. Ammattiryhmistä lähi- ja sairaanhoitajien työn painopiste on terveydenhoidollisissa ja hyvinvoinnin ylläpitoon kuuluvissa tehtävissä. Lääkinnällisen hoidon lisäksi hoivaan sisältyy muita huolenpitoon, auttamiseen, seuranpitoon ja viriketoimintaan liittyviä tehtäviä. Näitä tehtäviä voivat toteuttaa myös henkilöt, joilla ei ole lähi- tai sairaanhoitajan koulutusta.

Selvitys tarkastelee *hoivan tukipalveluja ja -tehtäviä* hoivan kokonaisuutta täydentävänä ja tukevana toimintana. Hoivan tukipalveluiden katsotaan koostuvan a) *välitöntä hoitotyötä avustavasta työstä*, b) *asiakkaiden avustamisesta ja tukemisesta* sekä c) *välillisistä tukipalveluista*. Välittömällä asiakastyöllä tarkoitetaan ”hoitoa ja huolenpitoa sekä asiakkaan toimintakykyä ja kuntoutumista edistäviä ja ylläpitäviä tehtäviä, asiakasta koskevien tietojen kirjaamista, palvelutarpeen arviointia sekä hoito- ja palvelusuunnitelman laatimista ja päivittämistä” (L 980/2012 3. §). Välillisellä asiakastyöllä puolestaan tarkoitetaan ”huoneiden ja yhteisten tilojen siivousta, pyykki- ja kiinteistöhuoltoa, ruoan valmistusta ja lämmitystä, yksikön johtajan ja vastuuhenkilön esimies- ja hallinnollista työtä sekä muita vastaavia hoitoa ja huolenpitoa mahdollistavia tehtäviä” (L 980/2012 3. §).

Hoivan tukityö ymmärretään tässä sellaisiksi tehtäviksi, jotka ensinnäkin tukevat edellä määritellyn välittömän asiakastyön ja hoivan toteutumista. Avustava henkilöstö, kuten kotiaavustajat, hoitoapulaiset ja hoiva-avustajat, lukeutuvat vanhuspalvelulain (L 980/2012 3. a §) perusteella osaksi välittömän asiakastyön toteuttamista. Toiseksi hoivan tukityötehtävien katsotaan koostuvan muista

hoivan toteutumista ja hoivaorganisaation toimintaa tukevista tehtävistä, kuten edellä kuvatussa välillisen työn määrittelyssä. Selvityksen tavoitteena on jäsentää näiden asiakastyötä ja hoivaa tukevien tehtävien sisältöjä ja laatia välittömän asiakastyön tukitöille sekä välilliselle työlle yksityiskohtaisempia kuvauksia ja määritteitä.

Valvira on laatinut vanhuspalvelulain (L 980/2012) ja sitä koskevien muutosten (L 565/2020) perusteella ohjeistuksen välittömän ja välillisen asiakastyön sisällöistä (Taulukko 1). ”Ohjeen tarkoituksena on osaltaan auttaa työnantajaa arvioimaan toimintayksikön hoito- ja huolenpito henkilöstön määrän ja rakenteen riittävyttä vanhuspalvelulain mukaisesti. Ohjetta ei ole tarkoitettu tyhjenteväksi määrittelyksi välittömistä ja välillisistä työtehtävistä. Toimintayksikön henkilöstön määrän, mitoituksen ja rakenteen riittävyden arviointi perustuu aina asiakkaiden palvelujen tarpeeseen ja siihen liittyvään kokonaisuarkintaan. Kokonaisuarkinnassa huomioidaan asiakkaiden toimintakykyä arvioivan mittaritiedon lisäksi muut toimintayksikön toimintaan liittyvät tekijät, kuten esimerkiksi toimitilat, asiakkaiden määrä sekä toiminnan päivittäiseen organisointiin liittyvät ratkaisut.” (Valvira, 2020).

Ohjeistuksessa on suhteellisen seikkaperäisesti kuvattu hoito- ja huolenpito-työn tehtävien kokonaisuutta. Välittömän asiakastyön tehtävissä on lueteltu runsaasti asiakkaiden arkea ylläpitäviä toimintoja sekä hyvinvointiin ja sosiaalista osallisuutta vahvistavia tehtäviä. Välittömän työn osalta oikeastaan vain lääkehoidosuunnitelman mukainen lääkehoito ja sairaanhoidolliset toimenpiteet, kuten haavahoidot, verenpaine- ja verensokerimittaukset, kuuluvat ammatillisesti koulutetulle terveydenhuollon henkilöstölle. Myös palvelutarpeen arviointia koskevat tehtävät vaativat ammatillista osaamista. Kuvauksessa mainitaan erikseen lääkärin kanssa tehtävä yhteistyö ja konsultointi. Fyysisen toimintakyvyn ylläpidossa ja sitä tukevassa toiminnassa voi olla mukana esimerkiksi koulutettuja fysioterapeutteja, mutta tässäkin työssä on avustavia tehtäviä, jotka eivät suoraan vaadi esimerkiksi terveysalan koulutusta. Toimintakyvyn ylläpidossa on olennaista, että asiakkaita myös osallistetaan arkisiin toimintoihin kuten ruokahuoltoon ja oman asunnon siivoukseen.

Taulukko 1. Välitön asiakastyö Valviran ohjeistuksen mukaan (Valvira 2020)

Työtehtävä	Välittömän asiakastyön työtehtävät	Lisähuomioita työtehtävien sisällöstä
Hoito- ja huolenpito	<p>Asiakkaan kokonaisvaltaista hyvinvointia tuetaan huolehtimalla hoito- ja huolenpitotyössä mm. seuraavista asioista:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asuinympäristön viihtyisyys (kodinomaisuus) • riittävä ulkoilu ja liikkuminen • sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitäminen mukaan lukien yhteydenpito omaisiin ja/tai läheisiin • osallistuminen yksikön ulkopuolisiin tapahtumiin ja retkiin • yhteistyö omaisten sekä edunvalvojan kanssa <p>Asiakkaan päivittäisissä toimissa, kuten ruokailussa, peseytymisessä, pukeutumisessa, liikkumisessa ja WC-käynneissä avustaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintayksikön lääkehoitosuunnitelman mukaiseen lääkehoitoon liittyvät työtehtävät • Sairaanhoidolliset toimenpiteet kuten esimerkiksi haavahoidot, verenpaine- ja/tai verensokerimittaukset 	<p>Välittömään asiakastyöhön kuuluvana työnä voidaan pitää:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ruuan tarjoaminen asiakkaalle ja ruokailussa avustaminen • yksittäisen asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin vastaamiseksi lämmitettävät yksittäiset ateriat • yllättävissä ja ennakoimattomissa tilanteissa tehtävä siistiminen, kuten eritetahrojen, eriteppykin ja eriteroskien poisto ja vastaavat työt • asiakkaan asuinhuoneen sisustaminen ja somistaminen esimerkiksi eri vuodenaikoihin liittyvinä juhla-aikoina yhdessä asiakkaan kanssa • pienimuotoinen huoneen siistiminen yhdessä asiakkaan kanssa, kuten vuoteen petaus, tavaroiden ja vaatteiden järjestely, pudonneen tai kaatuneen esineen paikoilleen asettelu, kaatuneen nesteon kuivaus ja siistiminen ym. vastaavat työtehtävät.
Toimintakyvyn ja kuntoutumisen edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Fyysisen toimintakyvyn tukeminen kuten esimerkiksi liikehoidot, jumpparyhmät ja kävelyharjoitukset • Aktiivisen päivätoiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi yhdessä asiakkaiden kanssa • Apuvälineiden hankinta ja käytön ohjaus 	<p>Jos asiakas osallistetaan ohjattuna ja osana hoito- ja palvelusuunnitelmaansa toimintayksikön päivittäisen ruokahuollon askareisiin, oman asunnon siivoukseen tai omien pyykkien huoltamiseen liittyviin toimiin, voidaan tähän ohjaustyöhön käytetty työaika lukea välittömän asiakastyön ajaksi.</p>
Asiakastietojen kirjaaminen	Päivittaiset asiakas- ja potilaskirjaukset	
Palvelutarpeen arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintakykyarviointien tekeminen (RAI, yms.) tarvittaessa moniammatillisesti • Lääkärin kanssa tehtävä yhteistyö ja konsultointi 	
Hoito- ja palvelusuunnitelman laatiminen ja päivittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa tehtävä yhteistyö hoito- ja palvelusuunnitelman laatimiseksi, arvioimiseksi ja päivittämiseksi • Yhteydenpito asiakkaan palveluista vastaavan kunnan kanssa 	Omahoitajan käyttämä työaika asiakkaan tarvitsemien palvelujen ja etuuksien järjestämiseksi
Muu välittömään asiakastyöhön liittyvä työ	Asiakkaiden hoitoon liittyvä raportointi ja tiedon välitys	

Välittömän asiakastyön ohjeistuksesta voi havaita, että hoivan tukityöhön kuuluvat tehtävät on määritelty laaja-alaisiksi eikä niitä ole kovin helppo rajata tarkasti erillisiksi toiminnoiksi. Hoivan tukitehtäville ja avustavalle työlle on tyypillistä, että niihin sisältyy ja lomittuu hyvinkin monenlaisia työprosesseja. Hoivan tukitehtävät voivat olla hyvin käytännöllisiä arjen askareita. Niihin kuuluu myös sosiaalinen kanssakäyminen asiakkaan kanssa. Kuten Iris Lehto (2020, s. 80, s. 136–166) hoivan tukityön tutkimuksessaan toteaa, hoivaa ei voida rajata ja määritellä tarkasti, vaan se tapahtuu arkisten rytmien mukaan. Hänen tutkimuksessaan hoivatyöprojektin työntekijät työskentelevät omassa tahdissaan, mutta soveltavat aikatauluja osaksi arkipäivän muuta työrytmiä ja asiakkaan toivomaa tahtia.

Välillisen työn tehtävät jakautuvat Valviran ohjeistuksessa viiteen kategoriaan (Taulukko 2), joista kolme ensimmäistä voidaan tulkita selkeimmin hoivan tukipalveluihin kuuluviksi. Siivous, pyykkihuolto ja ruokahuolto eivät edellytä asiakkaan kanssa työskentelyä ja erottuvat näin omiksi tehtäviksi välittömän asiakastyön rinnalla. Nämä arjen ylläpitoa edellyttävät toiminnot voivat sisältää myös välittömän työn elementtejä, jos siivousta, pyykkihuoltoa tai ruokailua tehdään asiakkaiden kanssa heitä osallistamalla. Välitön ja välillinen työ erotellaan, jotta saadaan näkyviin tukipalvelutyöhön käytettävät työaikaresurssi. Hoivapalveluyksiköille jää kuitenkin paljon tulkinnan varaa eri tehtävien määrittelyissä ja mahdollisuuksia eri tavoin organisoida ja resursoida työtä.

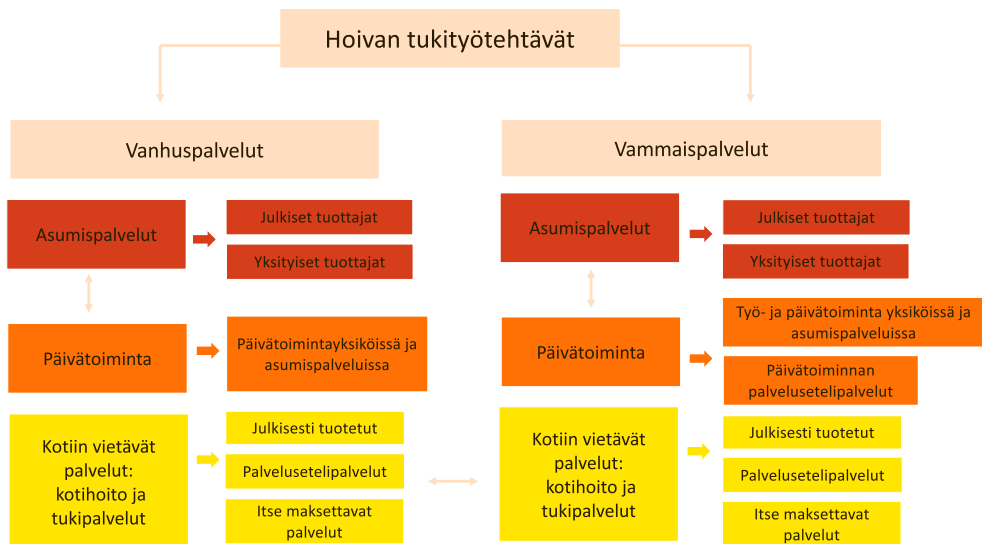
Taulukko 2. Välillinen työ Valviran ohjeistuksen mukaan (Valvira 2020)

Työtehtävä	Välilliseksi työksi katsottavat työtehtävät	Lisähuomioita / tarkennusta työtehtävien sisällöstä
Yksikön huoneiden ja yhteisten tilojen siivous	Asiakkaiden huoneiden ja yhteisten tilojen päivittäinen, viikoittainen ja kuukausittainen siivous	Eri työvuoroissa hoitajien asiakashuoneiden ja yhteisten tilojen siivoukseen käyttämä työaika luetaan välillisen työajan resurssiin
Pyykkihuolto	Pyykkihuolto <ul style="list-style-type: none"> • pyykin keräys ja lajittelu • pyykin pesu ja kuivaus • pyykin lajittelu ja mahdollinen siilitys • asiakkaiden pyykkien jako 	Eri työvuoroissa hoitajien pyykkihuollon työtehtäviin käyttämä työaika luetaan välillisen työajan resurssiin
Ruuan valmistus ja lämmitys	Ruuan valmistus ja sen lämmittäminen kaikille ryhmäkodin asiakkaille <ul style="list-style-type: none"> • aamupalojen valmistus ja tarjolle laitto ja tiskaus • lounaan valmistus / lämmitys ja tarjolle laitto sekä tiskaus • päivällisen valmistus /lämmitys, tarjolle laitto ja tiskaus • välipalojen ja / kahvien valmistus ja esille laitto sekä tiskaus • iltapalojen valmistus ja tarjolle laitto ja tiskaus 	Eri työvuoroissa hoitajien koko yksikön ja/tai ryhmäkodin erilaisiin ruokahuollon työtehtäviin käyttämä työaika luetaan välillisen työajan resurssiin Laajamittaisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa työvuorossa (esim. iltavuoro) vastataan koko yksikön asiakkaiden ruokien valmistuksesta ja lämmityksestä
Muut hoitoa ja huolenpitoa mahdollistavat tehtävät	<ul style="list-style-type: none"> • Sairaanhoidajan näyttöjen vastaanottoon käyttämä työaika • Erilaisten toimintayksikön tilausten teko (jos eivät ole vastuuhenkilön tehtävinä), kuten hoitotarvikkeet, ruoka, suojarusteet, etc. • Uuden työntekijän perehdytykseen ja koulutukseen käytetty työaika • Täydennyskoulutuksiin ja työyhteisön kehittämiseen käytetty työaika 	
Toimintayksikön johtaminen		
Vastuuhenkilön esimies- ja hallinnollinen työ	<p>Toimintayksikön omavalvonnan toteutuksen seuranta ja ohjaus</p> <p>Henkilöstöjohtaminen, rekrytoinnit ja tähän liittyvät muut tehtävät</p> <p>Toiminnan ja talouden suunnittelu ja seuranta</p> <p>Markkinointi, viestintä ym.</p> <p>Asiakkaan tekemän reklamaation käsittely</p> <p>Asiakkaan tekemiin muistutuksiin tai AVI-kanteluihin vastaaminen / vastausten valmistelu</p>	

2. SELVITYKSEN TOTEUTUS

2.1. Kartoituksen kohteena olevat hoivapalvelujen tuottajat

Kartoituksessa on selvitetty Etelä-Savon alueen vanhus- ja vammaispalveluissa toteutuvia hoivan tukipalveluja. Kartoituksen kohteena olevat toimijatahot jäsennetään Kuviossa 1. Kuvio paikantaa hoivan tukitehtävät osaksi vanhus- ja vammaispalveluiden kokonaisuutta. Hoivapalveluita tarjoavista organisaatioista tarkastelun kohteeksi on otettu vanhusten ja vammaisten asumispalvelut, päivätoiminta ja kotiin vietävät palvelut. Kustakin palvelumuodosta on kartoitettu julkisen ja yksityisen sektorin palvelutarjonta. Lisäksi kartoituksessa on tarkasteltu yksityiseltä sektorilta palvelusetelituottajia ja vanhusten ja vammaisten hoiva- ja tukipalveluiden palvelusetelitarjontaa.

Kuvio 1. Hoivan tukityötehtävien sijoittuminen vanhus- ja vammaispalveluihin

Selvitysraportti etenee yllä esitetyn Kuvion 1 mukaisesti. Ensin käsitellään vanhusten ja vammaisten asumispalveluja julkisen ja yksityisen palvelutarjonnan määrän ja palvelujen sisältöjen osalta. Toiseksi tarkastellaan vanhusten ja vammaisten päivätoiminnan tarjontaa ja sisältöjä. Kolmanneksi käsitellään kotiin vietävien palvelujen tarjontaa ja sisältöjä. Neljännessä luvussa haastatteluaineistoa hyödynnetään hoivan tukityö- ja tukipalvelutehtävien jäsentämisessä vanhusten asumispalveluissa ja päivätoiminnassa sekä kotiin vietävissä palveluissa. Haastatteluaineiston analyysin pohjalta tarkastellaan myös hoivan tukityö- ja palvelutehtävissä tarvittavaa osaamista sekä hoivan tukityön soveltuvuutta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Vammaisten palveluista ei ole kerätty haastatteluaineistoa. Tämä olisi vaatinut oman aineistonsa, ja se olisi laajentanut kartoitustehtävää huomattavasti.

2.2. Kartoituksen aineistot ja niiden käsittely

Selvitystyössä on käytetty erilaisia aineistoja hoivapalveluiden määrällisen ja tukipalvelujen sisällöllisen kartoituksen toteuttamiseksi. Nettipohjaisella kartoituksella on saatu tietoa hoivapalveluyksiköiden määrästä ja sijainnista, asiakaspaikkamäärästä ja eri yksiköiden tarjoamista palveluista. Nettikartoitus toteutettiin 1.6.–31.8.2022. Tiedot asumispalveluyksiköiden ja asiakaspaikkojen määrästä, eri palvelumuodoista, yksiköiden sijainnista ja palveluiden sisällöistä perustuvat kartoituksen toteutuksen aikavälillä yksiköiden sivustoillaan ilmoittamiin palvelutietoihin ja palvelukuvauksiin. Hoivapalvelujen tarjonta ja toteutukset ovat muuttuvia. Uusia palveluja syntyy ja entisiä lakkaa tai yhdistyy olemassa olevaan palvelurakenteeseen. Näin selvitys on suuntaa antava kuvaus hoivapalvelujen tarjonnasta ja organisoitumisen tavoista.

Julkisten hoivapalvelujen tuotannossa on tapahtunut merkittäviä muutoksia kartoituksen toteutuksen aikana. Vuoden 2023 alusta lähtien vastuu julkisesta palvelutuotannosta on siirtynyt sairaanhoitopiireiltä hyvinvointialueille. Kartoituksen toteuttamisaikana kesällä 2022 suurimmasta osasta julkista hoivapalvelutuotantoa vastasi Etelä-Savon alueella sairaanhoitopiirit Essote ja Sosteri. Julkisista vammaispalveluista merkittävin palvelutarjoaja oli Vaalijalan kuntayhtymä. Vuoden 2023 alusta kuntien sosiaali- ja terveystalvet siirtyivät hyvinvointialueille, jolloin selvityksen kohteena olevat palvelut tulivat osaksi Etelä-Savon hyvinvointialuetta Eloisaa.

Vanhusten ja vammaisten asumispalveluiden kartoitus

Kartoituksessa listattiin ja taulukoitiin vanhusten ja vammaisten asumispalveluja tarjoavat julkiset ja yksityiset palveluyksiköt. Tarkoituksena oli muodostaa kuva asumispalveluyksiköiden määrästä ja asiakaspaikkamäärästä sekä asumispalveluiden palvelumuodoista. Oletuksena on, että tukipalvelujen ja hoiva-avustajien tarve on suurempi isoissa palveluyksiköissä ja mahdollisesti tehostetussa palveluasumisessa. Esimerkiksi hoitajamitoitukseen liittyvät muutokset tehostetussa palveluasumisessa vaikuttavat hoivan tukipalveluiden tarpeeseen ja järjestämiseen.

Julkisten palveluiden kartoituksessa tiedot haettiin vanhus- ja vammaispalveluiden osalta Essoten, Sosterin ja Pieksämäen kaupungin palveluista. Vammaispalveluista kartoitettiin lisäksi Vaalijalan kuntayhtymän tarjoamat palvelut. Tiedot palveluyksiköistä haettiin edellä mainittujen palvelutarjoajien nettisivuilta. Palveluyksiköiden nettisivuilta saatu tieto koostui palvelukuvauksista eli yksiköiden omista palvelujen esittelyteksteistä. Lisäksi kartoituksessa hyödynnettiin palveluyksiköiden sivustoillaan julkaisemia omavalvontasuunnitelmia.

Yksityisiä vanhusten ja vammaisten asumispalveluita sekä päivätoimintaa kartoitettiin Google-haulla Etelä-Savon alueella tarjottavista yksityisistä hoivapalveluista sekä hyödyntämällä Fonectan tarjoamaa listausta Etelä-Savon alueen hoiva- ja asumispalveluista. Kartoitusta täydennettiin listaamalla ja taulukoimalla palvelusetelituottajaksi ilmoittautuneet asumispalveluiden tarjoajat Palveluseteli- ja ostopalveluiden sekä hoitotarvikejakelun asiointikanava -portaalista (palse.fi).

Kaikki nettisivuilta saatavissa ollut tieto koottiin ensin alustaviin taulukoihin, minkä jälkeen taulukkojen tietoja luokiteltiin ja tiivistettiin. Alustaviin taulukoihin kerättiin tiedot 1) palvelutuottajasta ja sijainnista, 2) palvelumuodosta ja asiakaspaikoista sekä 3) palvelun sisällön kuvauksista, kuten päivätoiminnan sisällöistä ja henkilöstörakenteesta. Taulukoista erotettiin määrällistä kartoitusta varten yksikköjen ja asiakaspaikkojen määrää, palvelumuotoa ja sijaintia koskevat tiedot. Palvelujen sisällön tarkastelemiseksi taulukoista erotettiin palvelutuottajien antamat palvelukuvaukset, jotka analysoitiin erikseen. Lisäksi koostettiin ja taulukoitiin tiedot henkilöstön tehtävänimikkeistä ja avustavan henkilöstön tehtävien sisällöistä. Aineistona olivat palvelutuottajien palvelukuvaukset ja omavalvontasuunnitelmat.

Nettisivuilla hoivapalvelujen palvelukuvaukset on laadittu ensisijaisesti asiakkaita ja heidän omaisiaan varten, jotka hakevat tietoa heille soveltuvista palveluista. Nettisivuilla ei kuitenkaan kuvata kovin yksityiskohtaisesti palveluiden sisältöjä. Tavallisesti kuvataan palvelutuottajan käytössä olevia yhteistiloja, asu-

kashuoneita, asiakkaita osallistavaa toimintaa sekä henkilöstön kokoonpanoa. Terveystieteiden työtä palvelukuvauksissa ei juurikaan mainita tai selvitetä erikseen. Sen sijaan hoitotyön rinnalla toteutuvia tukipalvelutyyppejä toimintoja esitellään enemmän. Palvelukuvauksia on ryhmitelty erillisiin kokonaisuuksiin, jotta syntyy kuva perushoidon rinnalla toteutuvista palveluista.

Vanhusten ja vammaisten henkilöiden päivätoiminnan kartoitus

Päivätoiminnasta selvityksessä kartoitettiin tarjonnan määrää ja sijaintia listamalla päivätoimintaa tarjoavat yksiköt. Listauksessa huomioitiin ne yksiköt, jotka tarjoavat päivätoimintaa kotona asuville asiakkaille. Päivätoimintaa toteutetaan lisäksi asumispalveluissa osana perushoivaa. Päivätoimintaa tarjoavien yksiköiden tiedot haettiin Essoten ja Sosterin palveluista sekä vammaispalvelujen osalta Vaalijalan kuntayhtymän palveluista. Päivätoiminnan määrällisen tarjonnan tarkastelemiseksi listattiin vanhusten ja vammaisten päivätoimintayksiköt ja niiden sijainnit.

Päivätoiminnan sisältöjen tarkastelussa aineisto koostui Essoten vanhusten päivätoimintayksiköiden viikko-ohjelmista, päivätoimintaa tarjoavien yksiköiden nettisivujen palvelukuvauksista sekä asumispalveluyksiköiden päivätoiminnan kuvauksista, jotka kerättiin asumispalvelujen kartoituksen yhteydessä palvelutuottajien nettisivuilta. Päivätoiminnan kuvaukset koottiin yhdeksi aineistoksi, joka käsiteltiin sisällönanalyttisesti. Analyysin perusteella muodostettiin koostetaulukot päivätoiminnan sisällöistä.

Kotiin vietävien palvelujen kartoitus

Kotiin vietävien palvelujen julkisesta palvelutuotannosta vastasivat kartoituksen ajankohtana Essoten ja Sosterin kotihoidon hoitopiirit. Näiden palveluiden sisältöä tai määrällistä tarjontaa ei ollut mahdollista tarkastella nettipohjaisella kartoituksella. Yksityisten palvelujen palvelutuottajia kartoitettiin listamalla palvelusetelituottajiksi ilmoittautuneet yritykset sekä Essoten ilmoittamat yksityiset kotiin vietäviä palveluja tuottavat yritykset. Palvelutarjoajia kartoitettiin hyödyntämällä Essoten listausta Yksityisten palvelutuottajien kotiin vietävät palvelut ja tukipalvelut (Essote 1.6.2022) sekä listamalla vanhusten ja vammaisten kotiin vietävien palveluiden palvelusetelituottajat palse.fi-portaalista.

Palse.fi-portaalista kerätty tieto koostettiin taulukoihin. Portaalista kerättiin kaikki saatavilla olevat tiedot: 1) palvelutuottajan tiedot, 2) kuvaukset palvelun

sisällöstä ja 3) palvelutuottajan toimialue. Taulukkoon lisättiin Essoten yksityisten palvelutuottajien listauksesta ne palvelutuottajat, jotka eivät olleet palvelutuottajina palse.fi-portaalissa. Näiden palvelutuottajien tiedot palvelun sisällöistä saatiin julkisista omavalvontasuunnitelmista. Listattujen palvelutuottajien perusteella muodostettiin määrälliset taulukot erilaisten kotiin vietävien palvelujen määräs- tä. Listauksessa selvitettiin esimerkiksi, kuinka moni yksityinen yritys ilmaisi tarjoavansa kotiin vietäviä ateriapalveluja tai siivouspalvelua.

Palveluiden sisältöjen tarkastelemiseksi kerättiin palvelutuottajien antamat palvelukuvaukset palse.fi-portaalista ja Essoten sivustollaan julkaisemista yksityisten palvelutuottajien omavalvontasuunnitelmista. Tarkoituksena oli muodostaa kuva siitä, mitä erilaiset kotiin vietävät palvelut sisältävät ja miten niitä käytännössä toteutetaan.

2.3. Haastatteluaineistojen käyttö ja tutkimuskysymykset

Hoivatyön ja avustavien hoivan tukityötehtävien sisältöjä on analysoitu haastatteluaineistojen avulla. Vanhusten asumispalvelujen, päivätoiminnan ja kotiin vietävien palvelujen esihenkilöitä ja asiantuntijoita on haastateltu pääsääntöisesti heidän työpaikoillaan. Haastattelut toteutettiin 26.4.2022–1.9.2022. Haastatteluja tehtiin yhteensä seitsemän ja ne kestivät noin 1,5 tuntia. Litteroitua aineis- toa kertyi 186 sivua fontilla Times New Roman 12, rivivälillä 1,5. Liitteessä 3 on teemahaastattelurungot asumispalveluissa, kotiin vietävissä palveluissa ja kou- lutuspalveluissa toteutetuille haastatteluille. Avainhenkilöhaastatteluja on käy- tetty erityisesti hoivan tukityötehtävien analyysiin. Hoivan tukityötehtävistä on näin pyritty muodostamaan mahdollisimman laaja kuva palvelutuotannon näkö- kulmasta. Lisäksi tavoitteena on ollut saada yksityiskohtaisempaan tietoa hoivan tukityötehtävistä.

Asumispalveluja, kotiin vietäviä palveluja ja päivätoimintaa koskevat teema- haastattelut koostuivat neljästä teemakokonaisuudesta: 1. Asumispalveluyksikön, kotipalvelun tai päivätoiminnan tausta ja nykyvaihe, 2. Henkilöstö, tehtävät ja toimenkuvat, 3. Asiakkaat, omaiset ja muut toimijat sekä 4. Palvelujen haasteet ja kehittämiskohteet. Henkilöstöä ja tehtäviä koskevassa osiossa kysyttiin muun muassa henkilöstön saatavuudesta ja vaihtuvuudesta, henkilöstön tehtävien muo- dostumisesta ja erityisesti tukihenkilöstön työstä ja osaamistarpeista sekä työn organisoinnista ja kehitystavoitteista. Asiakkaita, omaisia ja muita toimijoita kä- sittelevä teema sisälsi kysymyksiä asiakkaiden erilaisiin palvelutarpeisiin vastaami-

sesta, omaisten osallistumisesta, arjen organisoinnista sekä asiakkaita osallistavasta toiminnasta. Palvelujen haasteiden ja kehittämiskohteiden osiossa kysyttiin muun muassa, mitä esteitä ja mahdollisuuksia on toteuttaa hoivan tukipalveluja ja hoivan tukitehtäviä.

Haastatteluaineistoa täydennettiin haastattelemalla hoivan tukipalveluihin ja avustaviin tehtäviin kouluttavan oppilaitoksen edustajaa. Tarkoituksena oli saada tietoa, millä tavoin hoiva-alalle kouluttava organisaatio vastaa hoiva-alan osaamis- ja työvoimatarpeisiin erityisesti tukipalvelutehtävissä. Haastattelu koostui kolmesta teemakokonaisuudesta, jotka olivat: 1. Hoiva-avustajan koulutuksen taustat ja nykytila, 2. Koulutuksen kohderyhmät ja opiskelijat sekä 3. Hoiva-avustajien sijoittuminen työmarkkinoille. Haastattelussa kysyttiin muun muassa, minkälaista osaamista hoivan tukipalvelut tuovat vanhus- ja vammaistyöhön ja millä tavoin koulutus vastaa muuttuviin tukipalvelutyön haasteisiin.

Haastatteluaineiston sisällönanalyysi aloitettiin tutustumalla huolellisesti aineistoon. Aineistosta erotettiin omiksi kokonaisuuksikseen haastattelut, jotka oli tehty 1) asumispalveluissa ja päivätoiminnassa ja 2) kotiin vietävissä palveluissa. Tarkoituksena oli kiinnittää huomiota eroavaisuuksiin hoivan tukityötehtävien sisällöissä ja osaamistarpeissa, kun työtä tehdään palveluyksikössä tai asiakkaan kotona.

Haastattelujen analysoinnissa tutkimuskysymykset olivat:

1. Mitä ovat hoivan tukityötehtävät asumispalveluissa ja päivätoiminnassa sekä kotiin vietävissä palveluissa?
2. Mitä osaamista hoivan tukityötehtävissä tarvitaan?
3. Mitä hoivan tukityön ja kuntouttavan työtoiminnan yhdistäminen edellyttää?

Ensimmäinen tutkimuskysymys koski sitä, millaisia hoivan tukityötehtäviä toteutetaan eri hoivaorganisaatioissa ja mitä tehtävät sisältävät. Huomiota kiinnitettiin erityisesti lähi- ja sairaanhoitajien sekä avustavissa tehtävissä toimivan henkilöstön työnkuvien eroihin sekä välillisen ja välittömän hoivatyön rajapintoihin Valviran (2020) antamiin määritelmiin viitaten. Välittömiksi hoivatyöntehtäviksi määrittyivät suoran asiakastyön tehtävät. Välillisiä tehtäviä kuvataan analyysissa hoivan tukityötehtävinä, sillä ne tukevat välittömän asiakastyön toteutumista, mutta eivät sisällä suoraa asiakastyötä.

Toinen tutkimuskysymys koski hoivan tukityössä ja avustavissa tehtävissä toimimiseen vaadittavaa osaamista. Osaamista käsittelevät aineistokohdat koottiin yhteen ja sisällöistä muodostettiin kategoriat eri osaamisen tarpeille. Huomiota

kiinnitettiin siihen, miten osaamisvaatimukset eroavat, kun työ tapahtuu asumis- palveluyksikössä tai asiakkaan kotona. Osaamista tarkasteltiin myös eri ammatti- ryhmien välisen työn organisoinnin näkökulmasta.

Kolmas tutkimuskysymys tarkasteli kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan työllistymisen edellytyksiä ja hoivan tukityön tehtävien kohtaamista. Analyysi keskittyi tällöin siihen, millaisia organisaatiotason edellytyksiä kuntouttavassa työtoiminnassa olevan henkilön työllistäminen hoivan tukityötehtäviin vaatii. Näkökulmassa kohtaavat kuntouttavassa työtoiminnassa olevan henkilön tukitarpeet sekä organisaation tarpeet hoivan tukitehtävissä työskentelevälle henkilöstölle.

Aineisto koodattiin tutkimuskysymysten ohjaamana. Koodaus tehtiin merkitsemällä aineistoon eri värein kohdat, jotka koskivat 1) avustavan henkilöstön työtehtäviä ja muita välilliseen hoivatyöhön viittaavia tukityötehtäviä, 2) tehtävissä vaadittavaa osaamista ja työn edellytyksiä ja 3) kuntouttavan työtoiminnan ja hoivatyön yhdistämistä. Aineisto koottiin uudelleen näiden koodausten perusteella eri tiedostoihin. Tiivistetystä aineistosta muodostettiin havaintojen perusteella alakategorioita, joista rakennettiin analyysin runko. Aineistosta tehtiin havaintoja asumispalveluiden ja päivätoiminnan sekä kotiin vietävien palvelujen eroista tutkimuskysymysten näkökulmista.

3. VANHUSTEN JA VAMMAISTEN HENKILÖIDEN HOIVAPALVELUIDEN TARJONTA JA SISÄLLÖT

Hoivapalveluiden tuottamiseen tarvittavien hoivan tukityön tehtävät toteutuvat vanhusten ja vammaisten henkilöiden asumispalveluiden ja päivätoiminnan palvelujen yhteydessä sekä kotiin vietävinä palveluina. Tukitehtävien tarve ja määrä on suoraan yhteydessä asumispalvelujen, päivätoiminnan ja kotiin vietävien palvelujen tarjontaan.

Vanhusten ja vammaisten henkilöiden asumispalveluiden julkinen ja yksityinen palvelutuotanto koostuu tehostetusta ja tavallisesta palveluasumisesta, tuetusta asumisesta sekä lyhytaikaisesta asumisesta ja jaksohoidosta. Tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välinen ero on siinä, että tehostetussa palveluasumisessa hoidon ja hoivan tarve on ympärivuorokautista.

Sosiaalihuoltolain mukaan asumispalveluja järjestetään asumisessaan apua ja tukea tarvitseville henkilöille, jotka tarvitsevat ”soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa”. Palveluihin kuuluvat asiakkaan tarvitsema hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpitäminen ja osallisuuden edistäminen sekä ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut. (L 2014/1301 21. §.)

Tilapäistä asumista järjestetään lyhytaikaiseen ja kiireelliseen avuntarpeeseen (L 2014/1301). Hoivapalveluyksiköissä toteutettava jaksohoito on usein tarkoitettu omaishoitajan työn tueksi ja se koostuu suunnitelluista hoitajaksoista. Jaksohoito perustuu lakiin omaishoitajan tuesta ja hyvinvointialueen veloitteeseen huolehtia omaishoitajan vapaan ajaksi järjestettävästä hoidettavan sijaishoidosta (L 937/2005).

Tuettu asuminen on kohdennettu henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäisessä asumisessa. Tuetussa asumisessa henkilön asumista tuetaan sosiaaliohjauksella ja muilla palveluilla (L 2014/1301). Palvelun saajia voivat olla vanhukset tai vammaiset.

Vammaisten henkilöiden asumispalvelujen järjestämisestä säädetään sosiaalihuoltolaissa, vammaispalvelulaissa ja kehitysvammalaissa. Mikäli sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut eivät ole riittäviä vammaisen henkilön asumisen turvaamiseksi ja palvelutarpeiden täyttämiseksi, palveluja järjestetään vammaispalvelulain ja kehitysvammalain perusteella. (Asuminen, 2023.)

Vammaisten henkilöiden asumispalveluissa palvelumuodot koostuvat tuen tarpeen mukaan eri tasoisesti tuetusta asumisesta. Palvelutarjonnassa on tehostetun ja tavallisen palveluasumisen lisäksi tuettua asumista, ohjattua asumista sekä autettua asumista, joka vertautuu tehostettuun palveluasumiseen. Kehitysvammaliiton mukaan vammaisten henkilöiden asumispalvelut on perinteisesti jaoteltu autettuun, ohjattuun ja tuettuun asumiseen. Autettu ja ohjattu asuminen ovat ryhmämuotoista asumista, jossa asiakkaalla on oma huone ja kylpyhuone, ja lisäksi on yhteiset tilat. Autettu asuminen on kohdennettu paljon apua ja tukea tarvitseville henkilöille ja henkilökunta on paikalla ympäri vuorokauden. Ohjatussa asumisessa henkilöä tuetaan päivittäisessä toiminnassa, mutta yövalvontaa ei ole. Tuettussa asumisessa henkilö saa palveluja omaan kotiinsa. (Kehitysvammaliitto.)

3.1. Asumispalveluiden tarjonta ja henkilöstö

Asumispalveluiden määrällisessä tarkastelussa on kartoitettu ja listattu julkiset asumispalveluiden tuottajat ja yksiköt Etelä-Savon alueella. Kartoituksessa löydettiin yhteensä 55 vanhusten ja 35 vammaisten asumispalveluyksikköä. Julkisissa vanhusten asumispalveluissa oli kartoituksen perusteella aineiston keruun ajankohtana yhteensä 720 asiakaspaikkaa ja yksityisissä asumispalveluissa 1194 asiakaspaikkaa. Julkisissa vammaisten asumispalveluissa asiakaspaikkoja oli 247 ja yksityisissä 300. Suurin osa yksiköistä ilmoitti asiakaspaikkamäärän nettisivuillaan. Asiakaspaikkatietoja ei saatu viidestä vanhusten ja kahdesta vammaisten asumispalveluyksiköstä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos on kartoittanut vanhusten asumispalveluita maakunnittain (Mielikäinen & Kuronen 2022). Tulokset Etelä-Savon osalta ovat samansuuntaisia tämän kartoituksen kanssa.

Vanhusten asumispalvelut

Taulukossa 3 on esitetty vanhuksille tarkoitettujen julkisten asumispalveluiden yksiköiden ja asiakaspaikkojen määrä palvelumuodon mukaan. Niitä ovat tehostettu palveluasuminen, tavallinen palveluasuminen ja jaksohoito. Tarkemmat tiedot kartoituksessa koostetuista asumispalveluyksiköistä, yksikkökohtaisista paikkamääristä ja yksiköiden sijainnista löytyvät Liitetaulukosta 1. Palvelukartoituksessa löydettiin yhteensä 23 julkista vanhusten asumispalveluyksikköä, joissa oli yhteensä 720 asiakaspaikkaa. Suurin julkisten asumispalveluiden tuottaja Etelä-Savon alueella oli Essote (13 yksikköä) ja toiseksi suurin Sosteri (6 yksikköä).

Essoten yksiköissä oli yhteensä 418 asiakaspaikkaa ja Sosterilla 179 asiakaspaikkaa, joihin ei kuulunut kuntoutusosaston jaksohoitoyksikön paikat, joista tietoa ei ollut saatavilla. Pieksämäen kaupungin neljästä yksiköstä kolmesta ei ollut saatavissa tietoa asiakaspaikkamäärästä, mikä vaikuttaa asiakaspaikkamäärien väliin vertailuun.

Taulukko 3. Vanhuksille tarkoitettujen julkisten asumispalveluyksiköiden ja asiakaspaikkojen määrät palvelumuodon mukaan

Tehostettua palveluasumista tarjoavia yksiköitä	19
Tavallista palveluasumista tarjoavia yksiköitä	5
Jaksohoitoa tarjoavia yksiköitä	17
Asumispalveluyksiköitä yhteensä	23
Tehostetun palveluasumisen asiakaspaikkoja	513
Tavallisen palveluasumisen paikkoja	96
Jaksohoitopaikkoja	111
Asiakaspaikkoja yhteensä	720

Palvelutarjonnassa korostuu tehostettu palveluasuminen, jota tarjosi 19 yksikköä. Tehostetun palveluasumisen asiakaspaikkoja oli kartoituksen perusteella 513. Neljästä yksiköstä tietoa asiakaspaikoista ei ollut saatavilla. Jaksohoitoa tarjottiin pääasiassa tehostetun palveluasumisen yhteydessä (17 yksikköä). Vain jaksohoitoa tarjoavia yksiköitä oli neljä.

Tavallista palveluasumista tarjosi viisi yksikköä, jotka tarjosivat myös tehostettua palveluasumista. Yksi palveluyksikkö tarjosi ainoastaan tavallista palveluasumista. Tavallisen palveluasumisen asiakaspaikkoja oli yhteensä 96.

Palvelutarjonta paikantui pääasiassa suurimpiin alueellisiin asumiskeskuksiin. Eniten julkisia asumispalveluyksiköitä oli Mikkeliissä (7 yksikköä), tämän jälkeen Savonlinnassa (5 yksikköä) ja Pieksämäellä (4 yksikköä) sekä Juvalla (2 yksikköä). Kangasniemellä, Mäntyharjulla, Pertunmaalla, Puumalassa ja Enonkoskella oli kussakin yksi julkinen asumispalveluyksikkö. (Ks. Liitetaulukko 1.)

Taulukossa 4 on esitetty vanhuksille tarkoitettujen yksityisten asumispalveluiden yksiköiden ja asiakaspaikkojen määrä palvelumuodon mukaan. Tarkemmat tiedot asumispalveluyksiköistä, yksikkökohtaisista paikkamääräistä ja yksiköiden sijainnista ovat Liitetaulukossa 2. Taulukossa esitetyt palvelumuodot yksityisissä asumispalveluissa ovat tehostettu palveluasuminen, tavallinen palveluasuminen, tuettu asuminen ja lyhytaikainen asuminen. Lyhytaikainen asuminen vertautuu julkisten palvelujen tarjoamaan jaksohoitoon.

Yksityisen ja kolmannen sektorin palvelutarjontaan kuuluu myös vanhuksille suunnattua vuokra-asumista. Julkisia vuokra-asumisen yksiköitä ei ole kartoitettu. Yksityistä vuokra-asumista tarjosi Etelä-Savon alueella ainakin 13 yksikköä, joissa oli yhteensä 370 asiakaspaikkaa. Vanhuksille suunnattuun, asiakasvalintaan perustuvaan vuokra-asumiseen kuuluvat esimerkiksi esteettömät asunnot ja asumisen tueksi tarjottavat palvelut, kuten ”ovelta-ovelle” -palveluliikenne (PALI). (Ks. Liitetaulukko 3.)

Taulukko 4. Vanhuksille tarkoitettujen yksityisten asumispalveluyksiköiden ja asiakaspaikkojen määrät palvelumuodon mukaan

Tehostettua palveluasumista tarjoavia yksiköjä	30
Tavallista palveluasumista tarjoavia yksiköjä	7
Tuettua asumista tarjoavia yksiköjä	3
Jaksohoitoa tarjoavia yksiköjä	8
Asumispalveluyksiköjä yhteensä	32
Tehostetun palveluasumisen asiakaspaikkoja	1061
Tavallisen palveluasumisen asiakaspaikkoja	78
Tuetun asumisen asiakaspaikkoja	53
Jaksohoitopaikkoja	2*
Asiakaspaikkoja yhteensä	1194

* Jaksohoidon tarkkoja asiakaspaikkamääriä ei ollut saatavilla.

Yksityinen asumispalvelutuotanto on sekä yksikkömääräisesti että asiakaspaikkojen osalta julkista runsaampaa. Yksityisiä asumispalveluyksiköjä oli kartoituksen mukaan 32. Samoin kuin julkisessa palvelutarjonnassa oli yksityisessäkin eniten tehostettua palveluasumista. Tehostettua palveluasumista tarjosi 30 yksikköä ja niissä oli yhteensä 1061 tehostetun palveluasumisen asiakaspaikkaa. Tavallista palveluasumista ilmaisi tarjoavansa seitsemän yksikköä ja asiakaspaikkoja oli yhteensä 78. Tuettua palveluasumista tarjosi kolme yksikköä ja asiakaspaikkoja oli 53. Kahdeksan tehostetun palveluasumisen yksikköä tarjosi myös lyhytaikaista asumista. Näiden kaikkia asiakaspaikkatietoja ei ollut saatavilla. Asiakaspaikkoja on yksityisillä palvelutuottajilla yhteensä 1194.

Suurimmat yksityiset palvelutuottajat olivat kartoituksen mukaan Atten-do Oy (14 yksikköä, joissa 566 asiakaspaikkaa) ja Espero Care Oy (5 yksikköä, joissa 134 asiakaspaikkaa). Näiden yritysten palvelutarjonta oli laajinta myös sijainnillisesti.

Yksityistä palvelutarjontaa oli eniten suurimmissa keskittymissä. Eniten palveluja oli Savonlinnassa (11 yksikköä) ja Mikkelissä (8 yksikköä). Pieksämäellä oli neljä, Mäntyharjulla kolme ja Kangasniemellä kaksi yksikköä. Hirvensalmella, Juvalla ja Sulkavalla oli kussakin yksi yksikkö.

Vanhusten asumispalveluiden henkilöstö

Asumispalveluyksiköiden määrien lisäksi kartoituksessa tarkasteltiin asumispalveluiden henkilöstöä. Tiedot henkilöstön kokoonpanosta saatiin kartoitettujen yksikköjen omavalvontasuunnitelmista. Taulukkoon 5 on koottu asumispalveluissa työskentelevän henkilöstön tehtävänimikkeet ja avustavan henkilöstön tehtävät.

Henkilöstökuvausten perusteella vanhusten asumispalveluissa työskentelevästä henkilöstöstä voidaan erottaa välilliseen ja välittömään asiakastyöhön nimetty henkilöstö. Vanhusten asumispalveluiden henkilöstö koostuu enimmäkseen lähi- ja sairaanhoitajista sekä muusta avustavasta henkilöstöstä. Välillisen työn tehtävissä työskentelevän avustavan henkilöstön tehtäviä on joissakin yksilöissä määritelty tarkemmin. Näistä kuvauksista on koostettu Taulukkoon 5 avustavan henkilöstön tehtävät, jotka määrittyivät a) puhtaanapidon ja vaatehuollon, b) ruokahuollon ja c) muiksi tehtäviksi. Puhtaanapidon ja vaatehuollon avustavan henkilöstön tehtäviksi kuvataan siivouksen, pyykkihuollon ja pesulatyön tehtäviä. Ruokahuollon tehtäviksi kuvataan keittiötyötä, ruokahuoltoa ja ruokahuollon avustavia tehtäviä. Muita tehtäviä on muun muassa tukkukuormien purkaminen. Muita tarkemmin määrittelemättömiä tehtävänimikkeitä ovat tukityöntekijä ja avustavat henkilöt.

Hoiva-avustajan tehtävät lomittuvat joissakin kuvauksissa välillisen ja välittömän työn välimaastoon. Esimerkiksi yhdessä yksikössä työskentelevän viiden hoiva-avustajan tehtävän kuvataan olevan ”osin hoito- ja osin keittiötyötä”. Tämän lisäksi yksikössä kuvataan työskentelevän erikseen avustavaa henkilöstöä, joista 2–3 ovat siivoustyössä ja 2 keittiö- sekä pesulatyössä. Hoiva-avustajan työ on näin joustavasti määritelty sekä välittömän hoivan että välillisen työn tehtäviksi.

Taulukko 5. Koonti vanhusten asumispalveluyksiköiden henkilöstön määrittelyistä

Henkilöstö	Tehtävänimikkeet
<p>Välittömän asiakastyön henkilöstö</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vastaava sairaanhoitaja • sairaanhoitaja • lähihoitaja • perushoitaja • hoiva-avustaja • hoitoapulainen • hoiva-apulainen • terveydenhoitaja • terveyskeskusavustaja • geronomi • sosiaalihojaaja
<p>Välillisen työn ja tukipalveluiden henkilöstö</p>	<ul style="list-style-type: none"> • laitoshuoltaja • vaatehuoltaja • siistijä • keittiötyöntekijä • kokki • tukityöntekijä • muut avustavat henkilöt <p>Avustavan henkilöstön tehtävät:</p> <p><u>Puhtaanapidon ja vaatehuollon tehtävät:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • siivous, • pyykkihuolto, • pesulatyö <p><u>Ruokahuollon tehtävät:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • keittiötyö, • ruokahuolto, • ruokahuollon avustavat tehtävät <p><u>Muut tehtävät:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tukkuormien purku
<p>Johto- ja hallintohenkilöstö</p>	<ul style="list-style-type: none"> • palvelupäällikkö • palvelulalohtaja • toimitusjohtaja • toimistosihiteeri
<p>Palveluyksiköiden ulkopuoliset toimijat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lääkäri • fysioterapeutti • kuntohoitaja • parturi, kampaaja • jalkahoitaja • hieroja

Avustavan henkilöstön kuvauksissa ilmenee myös, että samassa yksikössä voi työskennellä sekä hoiva-avustajia että hoitoapulaisia. Hoiva-avustajan ja hoitoapulaisen työt on tällöin määritelty asumispalveluyksikössä erillisiksi tehtäviksi. Tämän voi tulkita niin, että nimikkeiden tehtävät eroavat ainakin kyseisessä yksikössä toisistaan. Yhden yksikön kuvauksen mukaan hoiva-avustajat ja lähihoitajat kuuluvat vakituiseen henkilöstöön ja avustavaan henkilöstöön lukeutuvat hoivaapulaiset sekä siistijä. Hoiva-apulaiset on mainittu useammin muiden avustavien ja välillisen työn henkilöstön, kuten keittiötyöntekijöiden ja siistijöiden yhteydessä, kuin hoiva-avustajat. Näin ollen hoiva-avustajan tehtävät liittyvät selvemmin välittömään hoivatyöhön.

Vammaisten asumispalvelut

Taulukossa 6 on esitetty vammaisille henkilöille tarkoitettujen julkisten asumispalveluiden yksiköiden määrä, yksiköiden tarjoamat palvelumuodot ja asiakaspaikkamäärä. Tarkemmat tiedot asumispalveluyksiköistä, yksikkökohtaisista paikkamääristä ja yksiköiden sijainnista löytyvät Liitetaulukosta 3. Julkisia vammaisten henkilöiden asumispalveluyksikköjä oli Etelä-Savon alueella kartoituksen ajanjaksolla 19 ja asiakaspaikkoja yhteensä 247. Kartoituksessa palvelutuottajina on huomioitu Essote, Sosteri, Vaalijalan kuntayhtymä sekä Rantasalmen kunta. Suurin vammaisille henkilöille tarkoitettujen julkisten asumispalveluiden tuottaja on Vaalijalan kuntayhtymä, jolla on 12 asumispalveluyksikköä ja 168 asiakaspaikkaa (ks. Liitetaulukko 4).

Taulukko 6. Vammaisille henkilöille tarkoitettujen julkisten asumispalveluyksiköiden ja asiakaspaikkojen määrät palvelumuodon mukaan

Tehostettua palveluasumista tarjoavia yksikköjä	11
Ohjattua/tavallista palveluasumista tarjoavia yksikköjä	9
Tuettua asumista tarjoavia yksikköjä	3
Lyhytaikaista asumista tarjoavia yksikköjä	4
Asumispalveluyksikköjä yhteensä	19
Tehostetun palveluasumisen asiakaspaikkoja	152
Ohjatun/tavallisen palveluasumisen asiakaspaikkoja	87
Tuetun asumisen asiakaspaikkoja	4*
Lyhytaikaisen asumisen asiakaspaikkoja	4
Asiakaspaikkoja yhteensä	247

*Tuetun asumisen asiakaspaikkamäärissä on puuttuvia tietoja kahden yksikön osalta.

Vammaisten henkilöiden asumispalveluiden palvelumuotojen kuvaukset ovat vanhuspalveluja moninaisempia. Palvelumuotoja on kuvattu sosiaalihuoltolain (L 2014/1301) mukaisesti tehostetun, tavallisen palveluasumisen ja tuetun asumisen käsitteillä. Kuvauksista erottuu myös jaottelu autettuun ja ohjattuun asumiseen. Palvelutuottajien kuvausten mukaan yleisimmin tehotettu palveluasuminen toteutuu ryhmäkotimuotoisena, jolloin asiakkailta on omat asuinhuoneet ja lisäksi yhteiset tilat käytössään.

Vammaisten henkilöiden asumispalvelutarjonnassa korostuu tehostettu palveluasuminen (myös nimellä autettu asuminen). Tehostettua palveluasumista tarjosi yhteensä 11 yksikköä, joissa oli yhteensä 152 asiakaspaikkaa. Näistä kaksi tarjosi lisäksi lyhytaikaista asumista. Tarkastelun yksinkertaistamiseksi ohjattu ja tavallinen palveluasuminen on laskettu yhteen. Kyse on tällöin asumisesta, jossa ei ole ympärivuorokautista valvontaa. Tavallista palveluasumista tarjosi 9 yksikköä, joissa oli yhteensä 87 asiakaspaikkaa. Kolme asumispalveluyksikköä ilmaisi tarjoavansa myös tuettua asumista. Tiedot asiakaspaikkamääristä jäivät näiden osalta puutteellisiksi, sillä kahden yksikön tietoja ei ollut saatavilla.

Kuten vanhusten asumispalveluissa, tehostettua palveluasumista on palvelutarjonnassa eniten. Vammaisille henkilöille tarkoitettujen julkisten asumispalveluiden tuotannosta kuitenkin suurempi osa oli palveluasumista verrattuna vanhusten asumispalveluihin. Asumisyksiköt olivat asiakasmäärältään myös vanhusten asumispalveluja pienempiä. Asiakaspaikkamäärät vaihtelivat yksiköittäin 9:n ja 21:n asiakkaan välillä (ks. Liitetaulukko 3).

Vammaisille henkilöille tarkoitettujen asumispalvelun palvelutarjontaa oli eniten suuremmissa asutuskeskityksissä: Mikkelissä (5 yksikköä), Pieksämäellä (4 yksikköä) ja Savonlinnassa (3 yksikköä). Juvalla ja Kangasniemellä on kaksi yksikköä sekä Mäntyharjulla, Puumalassa ja Rantasalmella oli yksi yksikkö. (Ks. Liitetaulukko 3.)

Taulukossa 7 on esitetty vammaisille henkilöille tarkoitettujen yksityisten asumispalveluiden yksiköiden määrä, yksiköiden tarjoamat palvelumuodot ja asiakaspaikkamäärä. Tarkemmat tiedot asumispalveluyksiköistä, yksikkökohtaisista paikkamääristä ja yksiköiden sijainnista ovat Liitetaulukossa 4. Yksityisiä vammaisten henkilöiden asumispalveluyksikköjä oli kartoituksen mukaan 16 ja asiakaspaikkoja näissä yksiköissä yhteensä noin 300. Yhdestä yksiköstä asiakaspaikkatietoja ei ollut saatavilla. Julkiseen vammaisten henkilöiden asumispalvelutarjontaan verrattuna yksityistä palvelutarjontaa oli määrältään lähes yhtä paljon yksikköinä ja asiakaspaikkamäärinä. Yksityisissä asumispalveluyksiköissä oli hieinan enemmän suuria yksiköitä ja asiakaspaikkamäärät vaihtelivat 11:n ja 37:n paikan välillä (ks. Liitetaulukko 4).

Taulukko 7. Vammaisille henkilöille tarkoitettujen yksityisten asumispalveluyksiköiden ja asiakaspaikkojen määrät palvelumuodon mukaan

Tehostettua palveluasumista tarjoavia yksiköjä	12
Ohjattua/tavallista palveluasumista tarjoavia yksiköjä	7
Tuettua palveluasumista tarjoavia yksiköjä	5
Lyhytaikaista asumista tarjoavia yksiköjä	2
Asumispalveluyksiköjä yhteensä	16
Tehostetun palveluasumisen asiakaspaikkoja	196
Ohjatun/tavallisen palveluasumisen asiakaspaikkoja	61
Tuetun palveluasumisen asiakaspaikkoja	42
Lyhytaikaisen asumisen asiakaspaikkoja	1
Asiakaspaikkoja yhteensä	300

Tehostettua palveluasumista on palvelutarjonnassa eniten. Tehostettua palveluasumista tarjoaa 14 yksikköä ja tavallista ohjattua asumispalvelua seitsemän yksikköä. Tuettua asumista tarjoaa viisi yksikköä.

Suurin vammaisille henkilöille tarkoitettujen yksityisten asumispalveluiden tuottaja oli Savas-säätiö, jolla oli kuusi asumispalveluyksikköä ja yhteensä 121 asiakaspaikkaa. Attendo ja Mehiläinen olivat toiseksi suurimmat tuottajat Etelä-Savon alueella. Attendolla oli yhteensä 83 ja Mehiläisellä 55 asiakaspaikkaa.

Palveluita oli eniten tarjolla Mikkelissä (6 yksikköä), Savonlinnassa (5 yksikköä) ja Pieksämäellä (3 yksikköä). Kerimäellä, Mäntyharjulla, Enonkoskella ja Sulkavalla oli kussakin yksi yksikkö.

Vammaisten henkilöiden asumispalveluiden henkilöstö

Taulukkoon 8 on koottu vammaisten henkilöiden asumispalveluissa työskentelevän henkilöstön tehtävänimikkeet. Henkilöstö koostuu enimmäkseen ohjaajista ja lähiohjaajista sekä muusta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä, kuten lähi- ja sairaanhoitajista sekä avustavasta henkilöstöstä.

Taulukko 8. Koonti vammaisille henkilöille tarkoitettujen asumispalveluyksiköiden henkilöstön määrittelyistä

Henkilöstö	Tehtävänimikkeet
Välillisen työn ja välittömän asiakastyön henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> • ohjaaja • vastaava ohjaaja • lähiohjaaja • sairaanhoitaja • henkilökohtainen avustaja • lähihoitaja • terveydenhoitaja • sosiaalikasvattaja • sosionomi • fysioterapeutti • perushoitaja • apuhoitaja • kehitysvammaisten hoitaja <p>Avustavan henkilökunnan tehtävänimikkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hoiva-avustaja • palvelukotiavustaja • lähiavustaja (siivous, puhtaanapito, keittiö/ruokahuolto) • siistijä • keittiötyöntekijä
Johto ja hallinto	<ul style="list-style-type: none"> • palvelukodin johtaja
Ulkopuoliset toimijat	<ul style="list-style-type: none"> • kiinteistöhuolto (ostopalveluna) • ruokahuollon palvelut (ostopalveluna)

Vammaisten henkilöiden asumispalveluiden palvelukuvauksissa välittömän ja välillisen asiakastyön välillä ei näy selkeää erottelua. Avustavaan henkilöstöön viittaavia nimikkeitä, joita ei esiintynyt vanhusten asumispalveluiden palvelukuvauksissa, ovat palvelukotiavustajat, apuhoitaja ja lähiavustaja. Lähiavustajan tehtäviin kuuluu siivouksen, puhtaanapidon sekä keittiö- ja ruokahuollon tehtäviä. Näin ollen lähiavustajan työ vertautuu ainakin osittain välillisestä työstä vastaavan henkilöstön tehtäviin.

Henkilöstökuvausten mukaan avustavaksi henkilökunnaksi määrittyvät henkilöt, jotka sijaistavat tai avustavat vakituista ja kokoaikaista henkilökuntaa. Lisäksi avustava henkilöstö voi määrittyä tehtävien mukaan. Tällöin avustavaksi henkilöstöksi nimitetään henkilöitä, jotka tekevät välilliseen työhön kuuluvia tehtäviä tai avustavat asiakastyössä lähi- ja sairaanhoitajien sekä ohjaajien työtä. Esimerkiksi lähiohjaajat määrittyvät välittömän asiakastyön henkilöstöksi, kun taas

lähiavustajalla viitataan ruokahuollosta vastaavaan välillisen työn henkilöstöön. Avustavilla tehtävillä kuvattiin myös asumispalvelun ulkopuolelta tilattavia hoivatyön tukipalveluja, kuten siivous-, kiinteistö- tai ruokahuollon palveluja.

3.2. Päivätoiminnan tarjonta ja sisällöt

Selvityksen toisena tehtävänä oli tarkastella päivätoiminnan tarjontaa ja sisältöjä. Päivätoimintaa tarjotaan sosiaalihuoltolain (L 1301/2014) tai esimerkiksi vammaispalvelulain (L 1987/380) perusteella. Sosiaalisen kuntoutuksen määrittely sosiaalihuoltolaissa antaa lähtökohdat vanhusten kuntouttavan päivätoiminnan toteuttamiseen. Laissa tuodaan esille sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, neuvonta ja ohjaus, arkipäivän toiminnoissa suoriutumisen tukeminen sekä ryhmätoiminta ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen. (L 1301/2014 17. §.)

Vanhusten ja vammaisten henkilöiden päivätoimintaa toteutetaan asumispalvelu- ja päivätoimintayksiköissä. Päivätoiminta kuuluu asumispalveluyksiköiden arkeen ja sitä voidaan pitää osana asiakkaiden perushoivaa. Osa asumispalveluyksiköistä tarjoaa päivätoimintaa myös kotona asuville asiakkaille. Kartoituksessa päivätoimintaa on tarkasteltu selvittämällä päivätoimintayksiköiden määrää ja niiden toiminnan sisältöjä Etelä-Savossa .

Vanhusten päivätoiminta

Vanhusten kuntouttavaa päivätoimintaa tarjoavia julkisia palveluyksiköitä löydettiin kartoituksessa 17 (ks. Liitetaulukko 6). Kartoitus koski päivätoimintayksiköitä ja asumispalveluyksiköitä, jotka tarjoavat päivätoimintaa asumispalvelun yhteydessä myös asumispalvelun ulkopuolisille asiakkaille. Kartoitukseen kuului-ivat Essoten, Sosterin ja Pieksämäen kaupungin palvelut. Essote oli suurin vanhusten kuntouttavan päivätoiminnan palvelutarjoaja (12 yksikköä).

Palvelutarjonta oli laajinta Mikkelin alueella (6 yksikköä). Toiseksi eniten päivätoimintayksikköjä on Savonlinnassa (3 yksikköä). Myös päivätoiminnan tarjonnan tiheys vaihtelee yksiköittäin. Osa yksiköistä tarjoaa päivätoimintaa arkisin viitenä päivänä viikossa ja osassa yksiköitä päivätoiminta toteutuu kerran viikossa.

Päivätoiminnan sisältöjen kuvaukset on koostettu Taulukkoon 9. Tiedot on kerätty päivätoimintayksiköiden viikko-ohjelmista ja asumispalveluyksiköiden palvelukuvauksista. Päivätoiminnan palvelun tavoitteena on asiakasryhmän tar-

peiden huomioiminen mahdollisimman monipuolisesti. Päivätoiminnan tehtäviä on tulkittu ja jäsenetty päivätoiminnalle annettujen sisältöjen perusteella. Näin saadaan kuvaa päivätoiminnan tavoitteiden painopisteistä.

Taulukko 9. Päivätoiminnan tehtävät vanhusten kuntouttavan päivätoiminnan ja asumis- palveluiden yksiköissä

PÄIVÄTOIMINNAN TEHTÄVÄT	SISÄLTÖ	TOTEUTTAJA
HYVINVOINNIN JA TOIMINTAKYVYN TUKI	Liikunta: jumppa, kuntosali, ulkoilu Ruokailu: aamupala, lounas ja kahvituokiot Muut omakustanteiset hyvinvointipalvelut: esim. parturi, jalkahoitaja, hieroja	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö • Yksityiset toimijat • Järjestöt ja vapaaehtoiset
ASIAKKAAN KOHTAAMINEN	Päivä- ja virkistystoiminta: yhdessä laulaminen, lukeminen, muisteleminen, seurustelu, harjoittelu oman ohjelman mukaan	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö • Järjestöt ja vapaaehtoiset
YHTEISÖLLISYYDEN JA OSALLISUUDEN TUKI	Ryhmä- ja virkistystoiminta: toimintatuokiot, aivo- ja muistijumppa, musiikki ja laulu, muisteluhetket, käsityöt ja askartelu, tietovisat, pelit, lehtikatsaukset Tapahtumat: teemapäivät, pihakilpailut, esiintyjät, retket Vierailijat ja yhteistyökumppanit: Yhteistyö ja toiminta oppilaitosten, yksityisten toimijoiden ja vapaaehtoisten kanssa (esim. opiskelijat, seurakunta, kulttuuritoimijat, kaverikoirat)	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö • Yksityiset toimijat • Järjestöt ja vapaaehtoiset
OMAISYHTEISTYÖ	Omaisten tarjoama seura ja virkistystoiminta: vierailut, ulkoilu ja toiminta asumispalvelun ulkopuolella	<ul style="list-style-type: none"> • Omaiset ja henkilöstö

Vanhusten päivätoiminnan sisältöjen kuvausten perusteella päivätoiminnan tehtäviksi määrittävät hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tuki, asiakkaan kohtaaminen, yhteisöllisyyden ja osallisuuden tuki sekä omaisyhteistyö. Hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tuki koostuu fyysisen toimintakyvyn ylläpitämisen ja ravitsemuksen tehtävistä sekä muista hyvinvointipalveluista, kuten kampaajan, hierojan ja jalkahoitajan palveluista. Näistä tehtävistä vastaavat asumispalveluiden ja päivätoiminnan henkilöstö ja yksityiset toimijat. Avustavina tahoina voi toimia esimerkiksi järjestöjen vapaaehtoisia.

Asiakkaan kohtaamista kuvaavat henkilökohtaiseen huomiointiin liittyvät asiat, kuten yhdessä lukeminen, laulaminen, muisteleminen ja henkilökohtaisen päivätoiminnan ohjelman toteuttaminen.

Yhteisöllisyyden ja osallisuuden tuki koostuu ryhmä- ja virkistystoiminnan kuvauksista. Yhteisöllisen toiminnan kuvaukset ovat runsaita, joten päivätoiminnassa osallisuuden vahvistaminen ja sosiaalinen toiminta ryhmissä ovat keskeisiä.

Osallisuus toteutuu myös tapahtumien ja teemapäivien kautta. Yhteistyötä tehdään kuvausten mukaan myös useiden eri toimijoiden, kuten järjestöjen, oppilaitosten, seurakuntien ja kulttuuritoimijoiden kanssa.

Päivätoiminnan osana toteutuu myös yhteistyö omaisten kanssa. Omaisyhteistyötä kuvataan esimerkiksi vierailujen, ulkoiluavun sekä asumispalvelun ulkopuolisen toiminnan mahdollistamisen kautta.

Vammaisten henkilöiden päivä- ja työtoiminta

Vammaisille henkilöille päivä- ja työtoimintaa tarjoavat julkiset yksiköt on esitetty Liitetaulukossa 7. Kartoituksessa on selvitetty Essoten, Vaalijalan kuntayhtymän, Savonlinnan kaupungin ja Rantasalmen kunnan palvelut. Yksikköjä oli kartoitusajankohtana yhteensä 25, joista 19 oli Vaalijalan kuntayhtymän yksiköitä. Suurin vammaisten henkilöiden päivä- ja työtoimintaa tarjoava keskittymä oli Pieksämäellä Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen alueella, jossa oli yhteensä 11 toimintayksikköä.

Vammaisille henkilöille tarkoitettujen päivä- ja työtoiminnan kuvaukset on koostettu Taulukkoon 10. Tiedot on kerätty asumispalveluyksiköiden palvelukuvauksista sekä päivätoimintakeskusten ja jalkautuvaa päivätoimintaa tarjoavien yksiköiden kuvauksista.

Vammaisten päivätoiminnan sisältöjen kuvausten perusteella päivätoiminnan tehtävät koostuvat hyvinvoinnin ja arjen tukemisesta, yhteisöllisyyden tuesta ja osallisuuden edistämisestä. Kuvaukset olivat hyvin monipuolisia ja runsaita. Vammaispalveluissa asiakkaiden päiväaikaan toimintaan kuuluvat palvelut ovat myös hyvin vaihtelevia tuen tarpeitten mukaan.

Hyvinvoinnin ja arjen tuki sisältää kuvauksia toimijuuden ja arjen taitojen sekä kodinhoidon tukemisesta. Näihin kuuluu kuvauksia päätöksenteossa, raha-asioissa ja päivittäisissä toiminnoissa sekä erilaisissa kodinhoidon tehtävissä avustamisesta. Tuen tarpeet määrittyvät henkilökohtaisesti ja asiakasta voidaan avustaa opiskeluissa, vapaa-ajan toiminnassa, liikunnassa ja ulkoilussa. Myös omaisyhteistyötä ja läheissuhteita tuetaan.

Yhteisöllisyyden tuki koostuu etenkin sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisen toiminnan tukemisesta sekä ryhmätoiminnan järjestämisestä. Keskeisinä osa-alueina näyttäytyvät kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tuki, yhdessäolo ja ajanvietto sekä monipuolinen ryhmätoiminta esimerkiksi liikunnan, kulttuurin ja aktiviteettien parissa.

Taulukko 10. Vammaisille henkilöille tarkoitettujen päivä- ja työtoiminnan tehtävät ja sisällöt asumispalveluissa, päivätoimintakeskuksissa ja jalkautuvassa päivätoiminnassa

PÄIVÄTOIMINNAN TEHTÄVÄT	SISÄLTÖ	TOTEUTTAJA
HYVINVOINNIN JA ARJEN TUKEA	<p>Toimijuuden tuki: päivärhythmi, itsemääräämisoikeuden ja päätöksenteon tuki, raha-asiat, asiointin tuki</p> <p>Arjen taitojen ja kodinhoidon tuki: ruokailu, ruuan valmistus, keittiötyöt, siivous, pyykki- ja vaatehuolto</p> <p>Henkilökohtainen tuki: yksilöllisesti suunnitellut kotipäivät, opiskelun tuki, päivätoiminnan tuki, terveyden ylläpidon tuki, vapaa-ajantoiminnan tuki, liikunta, ulkoilu</p> <p>Omaisyyhteistyö ja läheissuhteiden tuki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö
YHTEISÖLLISYYDEN TUKEA	<p>Sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen tuki: keskustelut, kommunikoinnin ja sosiaalisten taitojen harjoittelu, vuorovaikutustilanteet</p> <p>Yhteisötoiminta: vertaistuki, kohtaaminen, elämykset, teemapyhien vietto, yhdessäolo, ruokailu, saunominen</p> <p>Ryhmätoiminta: liikunta, kuntosali, ulkoilu, tapahtumat, retket, aamunavaukset, musiikkipiiri, kulttuuritoiminta, kädentaidot, rakentelu, aistitoiminta, leipominen, harjoitusohjelmat, pyhäkoulu, hyvinvointituokiot: rentoutus, hieronta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö • Yhteistyökumppanit: kuntien, seurakuntien, yhdistysten, yritysten ja kansalaisopistojen toimijat
OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN	<p>Jalkautuva päivätoiminta yksilöllisesti ja ryhmissä: muskari, liikuntapalvelut, retket talon autolla, ulkoilua lähimastoissa, kuormalavojen purkaa polttopuiksi, aisti-, askartelu-, taide- ja musiikkituokiot, ruuan valmistus ja leipominen, eläinavusteiset tunnetaitovalmennustuokiot, tietokoneen käytön harjoittelu ja pelit, roskahuolto ja kierrätys</p> <p>Työtehtävät ja yhteistyötahot: seurakunnat (piha- ja hautausmaa-alueiden siistiminen), kaupat (hyllyjen siistiminen), palvelukodit (siivoustyöt)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö • Erilaiset toimintaympäristöt ja yhteistyökumppanit

Osallisuuden edistäminen on erityisesti asumispalveluyksilöiden ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa. Jalkautuvassa päivätoiminnassa korostuu mahdollisuus päivätoimintaan asiakkaan valitsemassa mielekkäässä ympäristössä ja yksilöllisesti toteutettuna. Osallisuuden edistämiseen kuuluu myös työtoiminnan tukeminen. Yhteistyötahoina ja toimintaympäristöinä työtoiminnan toteuttamisessa ovat esimerkiksi seurakunnat, kaupat ja palvelukodit.

Päivätoiminta vammaisten asumispalveluissa painottuu asiakkaan sosiaalisten taitojen, osallistumisen ja osallisuuden vahvistamiseen sekä henkilökohtaisten tavoitteiden ja toimijuuden tukemiseen. Vammaisten päivätoiminnassa korostuu arjen toimintojen ja itsestä huolehtimisesta avustaminen sekä päivä-, työ- ja vapaa-

ajantoimintaan osallistumisen tukeminen. Vammaisten päivätoiminta toteutuu sekä asumispalveluissa että muissa toimintaympäristöissä päivä- ja työtoiminnassa asumispalvelun ulkopuolella sekä päivätoimintakeskuksissa.

3.3. Kotiin vietävien palvelujen tarjonta ja sisällöt

Selvityksen kolmantena tehtävänä oli tarkastella kotiin vietävien palvelujen tarjontaa ja sisältöjä. Kotiin vietävät palvelut ovat raportin työstämisen aikana käyneet läpi merkittävän rakennemuutoksen. Kotiin vietäviä palveluita on vahvistettu ja niiden rakennetta selkeytetty vuoden 2023 alusta voimaan tulleella sosiaalihuoltolain muutoksella (ks. L 790/2022). Ikääntyneiden kotiin annettavat palvelut ovat lakimuutoksen mukaisesti kotihoitoa ja kotona asumista tukevia palveluita. Kotihoitoon kuuluvat ”hoito ja huolenpito, toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta, muu henkilön suoriutumista tukeva toiminta ja terveydenhuoltolain 25. §:ssä tarkoitettu kotisairaanhoidon” (L 790/2022 19. a §). Tukipalveluihin kuuluvat yksilöllisen tarpeen mukaan ”ateriapalvelu, vaatehuoltopalvelu, siivouspalvelu, asiointipalvelu, osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä tai tukeva palvelu” (L 790/2022 19. §).

Muutos on selkiyttänyt ja korostanut etenkin kotiin annettavia tukipalveluita. Tukipalvelut ovat usein ensimmäisiä palveluja itsenäisen asumisen tueksi ja niitä voivat saada myös henkilöt, jotka eivät tarvitse muuta kotihoidon palvelua. Peruste palvelun saamiselle voi olla toimintakyvyn alentuminen iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi. Vastuu kotihoidon ja tukipalvelujen järjestämisestä on siirtynyt vuoden 2023 alusta kunnilta hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen. Hyvinvointialue voi tuottaa tukipalvelut itse tai ostaa ne yksityisiltä palveluntuottajilta. Palveluja tarvitsevalle voidaan antaa palveluseteli, jolla palvelun voi ostaa hyvinvointialueen hyväksymiltä palveluntuottajilta. Palvelun voi myös ostaa itse suoraan palveluntuottajalta. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 2023.)

Selvityksen tarkoituksena oli kartoittaa Etelä-Savon alueen kotihoidon palveluita sekä kotiin vietävien tukipalveluiden tarjontaa ja niiden sisältöjä. Julkisten kotihoidon palvelujen tarjontaan ei nettipohjaisen kartoituksen avulla ollut mahdollista tehdä määrällistä tarkastelua. Julkisen kotihoidon palvelut järjestää Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisa ja palveluiden saaminen perustuu palvelutarpeen arviointiin. Yksityisiä palveluntuottajia kartoitettiin nettipohjaisella tiedonhaulla. Kartoituksessa hyödynnettiin Etelä-Savon entisen sairaanhoitopiirin Essoten listausta yksityisistä kotiin vietäviä palveluja tarjoavista palveluntuottajista sekä pal-

velusetelipalveluiden tuottajien listaukseen tarkoitettua palse.fi -portaalia. Palse.fi-portaalista kerättiin tiedot palvelusetelipalveluista, niitä tarjoavista tuottajista sekä palvelutuottajien kuvaukset tarjoamastaan palvelusta.

Yksityiset kotiin vietävät palvelut

Taulukkoon 11 on listattu palvelusetelituottajat ja muut yksityiset palvelutuottajat. Lähteinä on käytetty palse.fi-portaalin palvelusetelituottajalistausta, Essoten listausta yksityistä palvelutuottajista sekä tuottajien omavaltontasuunnitelmia. Palvelutuottajien määrät on laskettu yhteen sen mukaan, mitä palvelua toimijat ovat ilmaisseet tuottavansa. Esimerkiksi ruokapalveluja ilmaisi tarjoavansa 40 palvelutuottajaa.

Taulukko 11. Kotiin vietävien palveluiden tuottajien määrät ja palvelua tukevat palvelusetelit.

Palvelu	Palvelusetelit	Palvelutuottajia (N=109) Palvelusetelituottajat (N = 78) Muut yksityiset, ei palvelusetelituottajat (N=31)
Ruokapalvelu	Ateriapalvelu, Rintamaveteraanien kotiin vietävät avopalvelut -palveluseteli	40
Omaishoidon ja perhehoitajan vapaa	Omaishoidon vapaan tai perhehoitajan vapaan palveluseteli	27
Kotihoidon palvelu ja kotisairaanhoido	Säännöllisen tai tilapäisen kotihoidon palveluseteli	30
Kodinhoitajan apu ja kotihoitajan apu	Rintamaveteraanien kotiin vietävät avopalvelut -palveluseteli	42
Siivouspalvelu	Rintamaveteraanien kotiin vietävät avopalvelut -palveluseteli	43
Vaatehuolto	Rintamaveteraanien kotiin vietävät avopalvelut -palveluseteli	25
Pihatyöt	Rintamaveteraanien kotiin vietävät avopalvelut -palveluseteli	27
Muut tukipalvelut	Rintamaveteraanien kotiin vietävät avopalvelut -palveluseteli	53
Henkilökohtainen avustaminen	Vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu -palveluseteli	34

Kotiin vietävien palvelujen tarkastelussa koostettiin laaja kuvaus erilaisista kotiin vietävistä palveluista ja niitä tarjoavien palvelutuottajien määrästä. Kartoituksen perusteella kotiin vietävät, palvelusetelillä tuettavat palvelut koostuvat ruokapalvelusta, omaishoidon vapaan tuesta, kotihoidon ja kotisairaanhoidon palvelusta, kodinhoitajan avusta, siivouspalvelusta, vaatehuollon palvelusta, pihatyöpalveluista, muista tukipalveluista sekä henkilökohtaisesta avustamisesta.

Kartoituksen toteutushetkellä suurinta osaa kotiin vietäviä tukipalveluja tuetaan taloudellisesti ainoastaan rintamaveteraaneille palvelusetelillä. Näitä palveluita ovat kodinhoitajan avun, siivouksen, vaatehuollon, pihatöiden ja muiden tukipalveluiden palvelusetelien piiriin määritellyt palvelut. Henkilökohtaista avustamista on saatavilla ainoastaan vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun palvelusetelillä. Palvelusetelipalveluihin kuuluu hyvin laajasti erilaisia tukipalveluja.

Palvelutuottajia tarkasteltiin yksityiskohtaisesti myös palvelutarjonnan laajuuden mukaan. Palvelutuottajat olivat hyvin erilaisia siinä, kuinka paljon ne tarjosivat eri palveluseleiden piiriin kuuluvia palveluja. Suurin osa tuottajista tarjosi laajalti erilaisia palvelusetelipalveluja. Laajasti eri palveluja tarjoavat palvelutuottajat olivat myös kooltaan vaihtelevia: tuottajissa oli suurempia yrityksiä sekä toiminimiyrittäjiä. Ateriapalveluita tarjoavista palvelutuottajista erottui selkeimmin oma ryhmänsä. Ateriapalvelun tuottaja oli usein esimerkiksi lounas- ja kahvilapalveluita tuottava yritys, jolloin ateriapalveluiden tuotanto kotiin kuljetettuna on osa toimintaa. Muutama palvelutuottaja oli palvelusetelipalvelun tuottajana vain välillisen työn tukipalveluissa, esimerkiksi siivous- ja pihatyön palveluissa.

Taulukkoon 12 on koostettu palvelusetelipalveluita tuottavien yritysten tarjoaman palvelun sisällöt. Lähteenä on käytetty palse.fi-portaalia ja yksityisten palvelutuottajien omavalvontasuunnitelmia. Sisältöjen kuvaukset ovat palse.fi-portaalista koostettuja palvelutuottajien antamia kuvauksia.

Taulukko 12. Kotiin vietävien palvelujen sisällöt palvelusetelituottajien mukaan

PALVELU/PALVELUSETELI	SISÄLTÖ
ATERIAPALVELUT	Aterioiden toimittaminen kotiin Aterioiden avusteinen valmistaminen asiakkaan kanssa kotona
VAATEHUOLTOPALVELUT	Pyykinpesu asiakkaan koneella Yleinen vaatehuolto: silitys, kuivatus, mankelointi, varastointi, tuuletus, viikkoaus, lajittelu Pyykin kuljetus pesulaan
KODINHOITAJAN APU	Kodinholdolliset tehtävät asiakkaan kanssa sovituksi (esim. kodin järjestely, siivous- ja kotityöt, tekstiilihuolto, ruuanlaitto, verhojen vaihto) Asiakkaan henkilökohtainen avustaminen: suihku, hygienia-avustaminen, arjen toiminnoissa avustaminen
SIIVOUSPALVELUT	Perus- ja ylläpitosiivous, perusteellinen siivous, muuttosivous Puhdistus: Ikkunoiden pesu, lattioiden pesu, pintojen kostea pyyhintä, imurointi Järjestely Pyykkihuolto
PIHATYÖT	Puutarhatyöt: kukkien kastelu, kukkien istutus, kukkapenkkinen kitkeminen Pihatyöt: aitojen hoito, nurmikon leikkaus, haravointi, polttopuiden teko, lumityöt Pienet kodinkorjaustyöt
MUUT TUKIPALVELUT JA HENKILÖKOHTAINEN APU	Ulkoiluapu Asiointiapu (palvelu yksin tai asiakkaan kanssa): kauppa-, apteekki-, virastoasiointi- ja saattajapalvelut Virkistys- ja virikekäynnit: lukeminen, keskustelu, ajanvietto Avustus: lomakkeiden täyttäminen, hygienia-avustaminen Muu asiointi: Käynti esim. hautausmaalla, teatterikaveri

Palvelukuvaukset osoittavat, että palvelua voidaan tuottaa eri tavoin. Esimerkiksi ateriapalvelu voi tarkoittaa ruoan tuomista asiakkaalle tai ruoan valmistamista yhdessä asiakkaan kanssa. Tällöin ateriapalveluun kuuluu myös yhdessä vietetty aika. Vaatehuollon palveluja oli kuvattu myös asiakkaan kotona tapahtuvasta pyykinpesusta ja tekstiilien jälkikäsitteystä pyykin kuljetustehtäviin.

Kodinhoitajan avun palvelut sisältävät kuvausten mukaan laajasti erilaisia asiakkaan kanssa sovittavia tehtäviä kodinhoidollisista tehtävistä asiakkaan henkilökohtaiseen avustamiseen. Siivouspalvelut koostuivat perussiivouksesta, perusteellisesta siivouksesta ja muuttosivouksesta sekä erilaisista puhdistustöistä, järjestelystä ja pyykkihuollosta. Myös pihatöitä kuvattiin laajasti ja ne sisälsivät puutarhanhoitoa, pihatöitä sekä pieniä korjaustöitä. Muiden tukipalveluiden kuvaukset sisälsivät laajasti erilaista ajanviettoa ja avustamista kotona sekä kodin ulkopuolella.

Kotiin vietävien tukipalvelujen sisältöjen kuvaukset palvelutuottajien kuvaamana tarjoavat katsauksen konkreettisiin tukityön tehtäviin. Konkretisoimalla tukityötehtävien sisältöjä voidaan vahvistaa ymmärrystä siitä, mistä kotiin vietävät tukipalvelut koostuvat ja millaisia palveluja tällä hetkellä on saatavilla. Kokonaisuutena kotiin vietävät tukipalvelut käsittävät laajan kokonaisuuden kotona asumisen tueksi tarvittavista palveluista. Ne koostuvat asiakkaan kodin huollon, arjen ylläpidon, siisteyden ja puhtauden sekä henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemisen tehtävistä. Kokonaisuutena tukipalvelutehtävien moninaisuus kuvaa hoivatyön laaja-alaisuutta sekä tarvetta hyvin erilaisille tukipalvelutehtäville ja niiden tekijöille.

3.4. Hoivan tukityön tarve ja tehtävien moninaisuus

Vanhusten ja vammaisten henkilöiden asumispalveluiden, päivätoiminnan ja kotiin vietävien palveluiden määrällisessä ja sisällöllisessä kartoituksessa on muodostettu kattava kuva Etelä-Savon alueen hoivapalvelukentästä. Kartoituksessa asumispalveluyksiköitä oli yhteensä 90, päivätoimintaa tarjoavia yksiköitä 42 ja yksityisiä kotipalveluiden tuottajia 109. Näissä kaikissa erilaisissa palveluorganisaatioissa on tarpeita avustavalle henkilöstölle ja toimintakenttään kuuluu erilaisia tukipalvelutehtäviä. Kartoituksen perusteella voidaan muodostaa kuva hoivatyön avustaviin ja tukipalvelutehtäviin työllistävistä tahoista Etelä-Savon alueella sekä tukipalveluiden sisällöistä ja toteuttamisen tavoista.

Hoivatyön laaja-alaisuus on nähtävissä kartoituksen tuloksissa. Hoivatyö on monilla eri tasoilla toteutuvaa asiakkaan arjen, hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja osallisuuden tukemista. Nämä osa-alueet kuuluvat hoivatyön ja tukipalveluiden tehtäviin hoivaorganisaatiosta ja hoivan toteuttamispaikasta riippumatta. Hoivan ja sitä mahdollistavien tukipalveluiden toteuttamisen tavat eroavat kuitenkin sen mukaan, annetaanko hoivaa asumispalvelussa, päivätoiminnassa vai kotiin vietävänä palveluna.

Asumispalveluissa ja kotiin vietävissä palveluissa toteutettavan hoivan ja tukitehtävien ero on keskeisimmin siinä, että asumispalveluissa vastataan kokonaisvaltaisesti asiakkaan perushoivasta. Palveluun kuuluvat kaikki hoivan tehtävät välittömästä huolenpidosta ja avustamisesta välillisiin siivouksen, vaatehuollon, ruokahuollon ja muiden hoivaa mahdollistavien tukipalveluiden tehtäviin. Kotiin vietävissä palveluissa keskiössä on asiakkaan tarve tiettyyn tukipalveluun. Tällöin hoiva näyttäytyy osiksi pilkkottuna kokonaisuutena ja avun tarve määritellään tar-

kasti. Palvelusetelipalveluiden osalta onkin selkeät ohjeistukset siitä, miten kunkin tukipalvelun sisällöt määrittyvät (ks. Eloisa, 2023).

Hoivan tukityön kartoitus vanhusten ja vammaisten asumispalveluissa, päivätoiminnassa ja kotiin vietävissä palveluissa osoittaa hoivatyön moninaisuuden ja osaltaan myös vaihtelevuuden. Palveluissa on tavoitteena sekä yksilöllisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukeminen että osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Tukipalveluissa korostuu arjen välttämättömyyksien ja uusintamisen kuvaukset. Tukipalvelut tai välillistä työtä kuvaavat tehtävät erottuvat hyvin erityisesti kotiin vietävien palvelujen luokittelussa. Asumispalveluissa välillinen työ voi limittyä monella tavalla asiakkaiden hoito- ja hoivatyöhön.

4. HOIVAN TUKITYÖ AVAINHENKILÖ- HAASTATTELUIDEN MUKAAN

Haastattelujen tarkoituksena oli syventää nettiaineistojen analyysien rinnalla, miten eri palvelumuodoissa jäsennettiin hoivan tukityön nykytilaa ja tulevaisuutta. Tavoitteena oli myös selvittää eri palvelumuodoissa toteutuvia tukitehtävien sisältöjä ja organisoinnin tapoja. Hoivan tukityötehtävät voivat olla hyvin moninaisia. Haastateltavilta kysyttiin, mikä heistä oli keskeistä asiakastyön osaamisessa ja miten he näkivät ammatillisen koulutuksen merkityksen työtehtävien hoitamisessa. Kuntouttavan työtoiminnan näkökulmasta keskusteltiin työn vaatimuksista ja soveltuvuudesta sellaisille työntekijöille, joiden toimintakyvyssä voi olla rajoitteita.

Haastatteluaineistojen tulkinta eteni kolmen tutkimuskysymyksen ohjaamana. Ensin tarkastellaan, mitä ovat hoivan tukityötehtävät asumispalveluissa ja päivätoiminnassa sekä kotiin vietävissä palveluissa. Toinen alaluku käsittelee hoivan tukityötehtävissä tarvittavaa osaamista. Kolmannessa alaluvussa tarkastellaan tukityön ja kuntouttavan työtoiminnan yhdistämisen edellytyksiä.

4.1. Hoivan tukityötehtävien sisällöt

Haastatteluaineiston pohjalta jäsennettiin hoiva-avustajan tehtävät ja tukipalvelutehtävät asumispalveluissa, päivätoiminnassa ja kotiin vietävissä palveluissa. Hoiva-avustajan tehtävät kuvaavat välittömään hoivatyöhön kuuluvia tehtäviä ja tukipalvelutehtävät välillisen hoivatyön tehtäviä. Välittömään asiakastyöhön kuuluvat perushoiva, lähi- ja sairaanhoitajien hoitotyötä avustava työ, asiakkaiden henkilökohtainen avustaminen sekä viriketoiminnan tukeminen. Välilliseen tukipalvelutyöhön kuuluvat esimerkiksi puhtaanapidon, siivouksen, ruokahuollon sekä kiinteistöhuollon eri tehtävät.

Hoivan tukityötehtävistä haastateltavat kuvaavat asiakkaiden avustamiseen liittyviä itsenäisiä tehtäviä. Hoivan avustavat tehtävät ovat niitä arkihoivan ja välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa ei tarvita esimerkiksi lähihoitajan koulutusta. Välittömässä asiakastyössä avustaviin tehtäviin määritellään kuuluvan esimerkiksi ruokailussa avustaminen, asiakkaiden valvominen, hygieniassa avustaminen sekä asiointiapu.

Hoiva-avustajat ovat mukana *asukkaiden ruokailussa*, eli ihan konkreettisesti meil on ruokakortit, minkä mukaan he kerää esimerkiksi asukkaalle aamupalat ja lounaat. [...] Ja sit he on *apuna ihan asukkaiden hygienia-asioissa*, käyttää vessassa, avustaa vaikka vaippojen vaihdossa, alapesuissa avustaa, avustaa asukkaita suihkussa peseytymisessä, *petaa petejä* [...] (H3, asumispalvelu)

Ja just tuo tommonen *ruokailussa avustaminen*, vaikka siellä on niinkun tälläkin ruoka- ja puhtauspalveluiden henkilökunta hoitaa ne tiskit ja tämöset, mutta sitä avustamista. Välillä on ihan syötettäviä ja *yksin ei voi keittää jättää* sinne ruokasaliin, et *siellä pitää aina meidän jonkun olla*. (H4, päivätoiminta)

Näissä kuvauksissa ruokailussa avustaminen koostuu esimerkiksi ruokailun valvomisesta, syöttämisestä, ruuan keräämisestä ja jakamisesta. Hygienia-avustamiseen kuuluvat esimerkiksi asiakkaiden vessassa käynneissä ja pesuissa avustaminen sekä vaippojen vaihto. Sänkyjen petaaminen ja tiskien hoitaminen kuuluvat puolestaan välilliseen tukityöhön.

Asumispalveluiden asiakkaat voivat saada apua asumispalveluyksilön ulkopuoliseen asiointiin. Asiointiapuna voi toimia esimerkiksi asumispalvelun ulkopuolista avustavaa henkilöstöä.

Essotella alotti toukokuun alussa itseasias tällänen *arkityöntekijä*, eli hänen työpanos on jaettu viiden eri tälläsen asumispalveluyksikön kesken sillä periaatteella-, periaatteessa päivä per yksikkö. Ja hän *avustaa ja auttaa* sitten mejän asukkaita muun muassa noilla *keskussairaalakäynneillä ja polikäynneillä, silmälääkärikäynneillä*. (H3, asumispalvelu).

Arkityöntekijä-nimikkeellä viitataan tehtäväkokonaisuuteen, johon voi kuulua välitöntä asiakkaan avustamista. Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että arkityöntekijöiden tehtävät vaihtelevat palveluissa ilmenevien asiakastarpeiden ja organisaation tehtävien mukaan.

Hoiva-avustajan työhön kuuluvat asiakkaan perushoivan ja huolenpidon tehtävät. Perushoivaa voidaan tehdä lähihoitajan ja hoiva-avustajan työparityönä. Hoitotyötä avustavia tehtäviä tekevät hoivapalveluyksiköissä haasteltavien mukaan hoiva-avustajat ja hoitoapulaiset.

SH: Hoiva-avustajat, nii kuvaatko vielä heidän työtänsä?

He osallistuu siihen asukkaan hoitotyöhön ja hoivatyöhön ihan, tietysti heiltä jää pois semmoset mittaukset ja lääkehoitoon osallistuminen, mutta muuten he menevät vallan hyvin siellä *lähihoitajan työparina*. Ja samalla tavallahan meillä on ihan *hoitoapulaisenkin* nimikkeellä niin näitä lähihoitajaopiskelijoita, jotka tekee meille niitä keikkatyövuoroja, nii hehän ovat vähän samanlaisessa roolissa, että he ovat joko hoiva-avustajan nimikkeellä tai hoitoapulaisen nimikkeellä, mutta juuri se että heillä ei ole oikeutta koskee siihen lääkehoidon toteuttamiseen lainkaan. (H5, asumispalvelu)

[Hoiva-avustajat tekevät] *ihan sitä samaa työtä, tätähän tekee myös lähihoitajat*, mut sillä erotuksella, et lähihoitajat huolehtii myös asukkaiden lääkityksestä, mut hoiva-avustajat ei sitä sitä tee. (H3, asumispalvelu)

Haastateltavat korostavat, että hoiva-avustajat tekevät samaa työtä kuin lähihoitajat lukuun ottamatta lääkitystä ja terveydenhoidollisen työn tehtäviä. Hoiva-avustaja voi toimia tietyissä tehtävissä kuitenkin itsenäisesti eikä pelkästään avusta lähihoitajan työtä. Hoivatyössä on myös haastavaa erottaa eri ammattiryhmien toimintoja ja tehtäviä. Hoivatyön toteuttamiseen vaikuttavat myös eri ammattiryhmien tehtävien kelpoisuusvaatimukset.

Asumispalveluyksiköissä henkilökunta ja erilaiset yhteistyötahot järjestävät monenlaista viriketoimintaa. Hoivan työtehtävien kuvaukset sisältävät asiakkaiden viriketoimintaan kuuluvia tehtäviä. Viriketoiminnan tukemista kuvataan seuranpitona ja toimintoina, jotka tuovat arkeen mielekkyyttä ja aktivoivat asiakkaita. Viriketoiminnan tehtävissä tärkeänä pidetään myös sellaisen henkilön läsnäolo, joka voi tukea, kannustaa ja auttaa asiakkaita järjestettyyn viriketoimintaan osallistumisessa. Toisinaan tarvitaan myös houkuttelijaa ja rohkaisijaa, joka on asiakkaan mukana viriketoiminnassa.

Palvelutaloissa on nähtävissä myös se asia, että on niitä, jotka pitää ihan *henkilökohtaisesti mennä hakemaan*, ja kuka mahdollistaa heille, että he pääsee tuolta asunnoistaan. Koska monesti on kyse siitä, että ihminen vielä lähtee, kun on joku jonka kanssa hän lähtee. Ja se on varmaan nyt se haaste sitten. Että tää on todella iso talo ja jos aatellaan, että niin kun hoitajat huolehtii niistä perustarpeista, en yhtään väheksy sitä virikettä ja mielekäs-

tä arkee, must ne on niin kun tosi tärkeet, mut että kuka hakee sit vaikka näihin tapahtumiin aina näitä kaikkia asukkaita, *et kaikilla on samanlainen mahdollisuus osallistuu.*

SH: Ymmärränkö mä oikein, että sillä hoitajamitotuksella, mikä teillä nyt on niin, jos jokainen haluais lähtee, nii se ei onnistu.

Ei se varmaan ihan onnistu. Et ikävä kyllä pakko sanoo näin. (H3, asumispalvelu)

Asiakkaiden osallistumisen tuki ja viriketoimintaan kannustaminen määritetty tässä taas hoitotyöstä erilliseksi ja itsenäiseksi tehtäväksi. Viriketoiminnan tavoite on hyvinvoinnin ja sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen. Palvelutalot ovat monesti isoja komplekseja ja asiakkaalta vaaditaan ponnistusta päästä omasta tilasta liikkeelle. Samoin kuin seuraavassa sitaatissa esille tuleva omaisyhteistyö myös viriketoimintaan kannustaminen jää muun hoitotyön varjoon.

Hoivava avustavana työnä otetaan esiin myös yhteydenpito omaisiin. Ongelma-kohtana haastateltavat esittävät esimerkiksi sen, ettei hoitajien ja omahoitajien aika riitä usein niin tiiviiseen yhteydenpitoon omaisten kanssa kuin olisi toivottavaa. Hoivatyötä avustavana tehtävänä arkinen yhteydenpito omaisiin voisi vahvistaa omaisyhteistyötä ja näin myös tukea hoitotyötä.

Aattelen sitä omaisyhteistyötäki niin, että se on niinku todella tärkeä ja se on yks tärkeä osa sitä hoitajan arkityötä myös. [...]

SH: Eli omahoitaja myöski sitte soittaa?

Täyty sanoo, että se on kans sellanen asia, että mä toivon et se jonain päivänä [...] muuttuu. Et se tahtoo meillä vähän olla nyt tällä hetkellä sitä, et *soitetaan niistä voinnin muutoksista.* Mä toivosin, et se ois enemmän ehkä sellasta, että ihan oikeesti mä tiedän tämän oman hoidettavani vaikka lähi-omaiset ja nyt ku kuitenkin alkaa puhelinkulttuuri muuttuu tämmösis yksiköis, on kännykät joilla voi ottaa valokuvia tai näin nii, hei mä otan vaikka nyt siitä Matista valokuvan ja laitan Matin vaimolle tai Matin tytölle, että hei täällä sitä nyt istutaan tiistaipäivänä ja odotellaan lounasta tai, hyvällä mielin siis ihan tämmösi tavallisi juttuja. Ei siin tarvii, ku siinäkää ei tarvii olla mitään kauheen tieteellistä ja ihmeellistä. Et ku mä sit ehdotan täällä

vaik, et voisko hoiva-avustajat tulla tähän, he ei osaa. Mä sanon, et osaattehan te kaikki ottaa vaik valokuvan ja soittaa vaikka Matin vaimolle ja niin kun kertoo että mitä tääl kuuluu, *ei tarvii kertoa sairaskertomusta, vaan sitä sellasta normiarkea, et hei me aateltiin et me soitetaanki nytte*, vaikka. (H3, asumispalvelu)

Arkinen yhteydenpito omaisiin määritellään selkeästi omaksi itsenäiseksi tehtäväksi, johon hoiva-avustaja voisi ryhtyä oma-aloitteisesti, omalla tavallaan ja omien taitojensa mukaan. Yhteydenpitoa omaisiin jäsentää kaksi ulottuvuutta. Yhtäältä on hoitotyöhön kuuluva asiakkaiden terveydentilassa tapahtuvista muutoksista tiedottaminen, toisaalta on kyse arkipäiväisistä asioista läheisten ihmisten kesken, kuten esimerkiksi kuulumisten kertomisesta ja kuvien lähettämisestä puhelimella. Tämä ”omaisyhteistyö” määritellään tärkeäksi osaksi hoivan arkityötä. Näin hoiva-avustajan työlle jäsennetään oma itsenäinen tehtäväalue, johon hoitohenkilökunnalla ei katsota riittävän tarpeeksi aikaa.

Tukipalvelutehtävät asumispalveluissa ja päivätoiminnassa

Hoivan tukityötehtävät koostuvat välittömään asiakkaiden hoivatyöhön kuulumattomista tehtävistä. Näitä välillisiä tukityötehtäviä nimitetään tässä asumispalveluiden ja päivätoiminnan tukipalvelutehtäviksi. Asumispalveluyksiköissä toteutetaan paljon välillistä hoivatyöhön kuulumatonta arkityötä, josta osa tilataan ulkoisilta palvelutuottajilta ja osa toteutetaan yksikön omana toimintana. Tukipalvelutyöhön kuuluu ruokailun järjestämiseen, tiskaamiseen ja siivoukseensikä vaate- ja tekstiilihuoltoon liittyviä työtehtäviä.

Tukipalvelutehtävät määritellään seuraavassa selkeästi hoitotyöhön kuulumattomaksi työksi.

Kylhän sitä semmosta *välillistäkin työtä on*, on ruokailun valmistelemista ja just tällästä vaikka lepohuoneiden sänkyjen petivaatteiden vaihtamista ja tämmöstä, *mikä ei oo niin kun hoitajien tehtävää*. (H4, päivätoiminta).

Lisäksi asumispalveluissa kuvataan tarvetta henkilölle, jonka osaamiseen ja työtehtäviin kuuluisivat erilaiset huolto-, siivous-, muutto- ja korjaustyöt. Hoivayksiköissä on välttämättömiä ylläpitotehtäviä, joiden toteuttamiseen tilataan joko ulkopuolista työvoimaa tai niihin on käytettävä välittömässä hoitotyössä tai esimiestyössä olevaa henkilöstöä.

Aina tarviis ihmistä, jolla on ruuvimeisseliä ja harjaa kädessä ja kaikkee tämmöstä, täällä on *uskomattoman paljon kaikkee tämmöstä korjattavaa*. Koska kiinteistöhuolto ostetaan ulkopuolelta. [...] He, toki sitten maksumaa vastaan tekee näitä palveluita, mut että.. Ja kiinteistöstä muute sen verran, että täähän on [kiinteistön nimi] kiinteistö, eli he vuokraa nää asunnot. [...] Ja sit, kun asukas meiltä muuttaa aina pois, niin he tekee lopputarkastuksen asuntoon ja he vastaa myös siitä, et jos asuntoa pitää remontoija sitten edellisen asukkaan jälkeen. Et kuitenki sen verran iäkäs kiinteistö, et kyl täällä ne elämisen jäljet nois asunnoissa näkyy. Nii sit siihen väliin ois varmaan se *semmonen talonmies, huoltomies*, hirmu hyvä, *joka tekis kaikkea täällä niin kun tässä arjessa*. Siistis noita nurkan pieliä muun muassa, mitä on ja piha-alueita ja kaikkee tämmöstä. (H3, asumispalvelu)

”Talonmies” ja ”huoltomies” jäsennetään tässä työrooleiksi, niin että tilojen jatkuva arkinen huoltaminen ja ylläpito on tavallaan verrattavissa päivittäiseen asiakkaista huolehtimiseen. Se, että pieniäkin kunnostus- ja korjaustyötä joudutaan ostamaan ulkopuolisilta toimijoilta, ei aina ole riittävä tuki hoivayksikön arjen sujumiselle.

Hoiva-avustajan tehtävät kotiin vietävissä palveluissa

Hoiva-avustajan tehtävät määrittyvät kotiin vietävissä palveluissa asiakkaiden toimintakyvyn arvioinnin perusteella, ja yksityisessä kotihoidossa palvelusopimuksella tarkennetaan, mitä palveluun tarkasti ottaen kuuluu: ”Silloin kun me tehdään palvelusopimusta, vaikka henkilökohtaisesta avustuksesta, niin siellähän kirjoitetaan hyvin tarkasti, että mitä tehdään.” (H9). Hoiva-avustajan tehtävät voivat siis kotiin vietävän hoitotyön rinnalla vaihdella hyvinkin paljon. Kotiin vietävissä palveluissa hoiva-avustaja työskentelee ja suorittaa itsenäisesti tehtäviä palvelusopimuksen mukaisesti.

Tehtävien määrittelyt kotiin vietävissä sopimuksenmukaisissa palveluissa ovat selkeästi rajattuja.

Meillä *siivous on ihan oikeesti siivousta*, mitä me muutkin tehdään, pitäis ainakin tehdä joka perjantai, mutta sitten on *kodinhoitolliset tehtävät, eli se ei ole enää siivousta*. Sä voit ottaa sen harjan ja rikkalapion, ottaa siitä keittiön lattialta muruset pois, oikasta maton, mutta *sä et siivoa, sä et pese kyl-*

pyhuonetta tai lattioita tai ota imuria. Et tietysti, jos on kukkaset nurin ja mullat lattialla, no ei niitäkään nyt-, imuriin tietysti, et *se on rajattu se, et mitä on se kodinhoidolliset ja mitä on siivous.* (H9, kotipalvelu)

Harjan ja rikkalapion käyttäminen katsotaan kuuluvan kodinhoidollisiin tehtäviin ja se eroaa varsinaisesta siivoustyöstä. Siivoukseen määritellään kuuluvaksi imurointia ja lattioiden pesemistä. Siivouksen ja yleisemmän siisteyden ylläpito-tehtävät edellyttävä kuitenkin myös tulkintaa ja tilannetajua. Jos kukkapurkki on kaatunut ja mullat tippuneet lattialle, ne tulee siivota pois. Työtehtäviä ei voi tämän jäsenyyksen perusteella tulkita kirjaimellisesti, vaan työntekijän tulee soveltaa toimintaansa kulloisenkin tilanteen mukaisesti.

Työtehtävien tilanteen mukainen soveltaminen edellyttää työntekijältä itsenäistä ja omaa työtä ohjaavaa otetta.

Sanotaan, että on joku henkilökohtanen avustettava on vaikka neljä tuntii, niin hänhän [asiakas, SH] todennäköisesti siellä voi nukkua hetken aikaa, niin me *emme ota kännykkää ja oottele*, että, vaan siellä on sovittu että silloin voidaan täyttää astianpesukonetta tai tyhjentää tai... Asunnosta ei poistuta silloin, mutta tehdään jotain, kastellaan vaikka kukkasia ja tämmöstä. *Et se hyödyttää sitä pariskuntaa.* (H9, kotipalvelu)

Hoiva-avustaja toimii kuvauksessa asiakkaan kotona tehtävässä työssä itsenäisesti ja tulkitsee arjen tilanteita asiakkaan toimintarytmin mukaisesti. Asiakkaan nukkuessa on mahdollista tarttua tarpeellisiin tehtäviin. Aika, jonka työntekijä käyttää asiakkaan luona, tulee täytyä työtehtävistä eikä esimerkiksi muiden asioiden hoidosta tai odottelusta.

Kotihoidon piirissä on hyvin erikuntoisia asiakkaita, joiden toimintakyky vaihtelee. Jos asiakas hoitaa lääkityksenä itsenäisesti, lähihoitajan työtä ei välttämättä tarvita. Työn painopistettä voidaan siirtää asiakkaan kanssa yhdessä tehtäviin asioihin.

Eli meillä on kuitenkin semmosiakin asiakkaita, jotka hoitaa esimerkiksi lääkkensä itse. Kun sehän aina, et jos asiakkaan kanssa joudutaan tekemään lääkahoitoa, niin se vaatii aina sen lähihoitajan. Mutta meillä on, siis koko ajan *tulee henkilökohtasia avustuksia, mihin ei kuulu lääkahoito.* Ja just on puoltoista viikkoa sitten alottanut uusin henkilökohtanen avustaja. Just et he *käy lääkärissä ja he lukee sanomalehtiä ja mitä he nyt haluaa, mitä se asia-*

kas halua. Voivat tiskata yhdessä tai laittaa sen makaronilaatikon, et auttavat semmosessa, mihin se ihminen oikeestaan melkeen kykenee, mut ei ihan. Ja nää on tärkeitä justiinsa nää eri terveydenhuollon käynnit, on se sit hammaslääkärinä tai labraa tai jotain, niin sinne tarvitaan se saattaja mukaan. (H9, kotipalvelu)

Iäkkäät asiakkaat, joilla on toimintakykyä jäljellä, mutta jotka tarvitsevat avustavia palveluja, määrittelevät itse avun luonnetta ja tehtäviä. Kiinnostavaa on, että asiakkaan haluaminen on tässä esitettyssä tulkinnassa keskeistä. Nyt ei korosteta sopimustekstissä mainittuja tehtäviä vaan asiakkaan muuttuvia ja päiväkohtaisia tarpeita. Ilmaisuu ”mihin ihminen oikeestaan melkeen kykenee, mut ei ihan” tuo esiin, kuinka työntekijä joutuu tulkitsemaan ja sovittamaan omaa toimintaansa asiakkaan toimintakyvyn mukaisesti. Sitaatin lopussa tulee vielä esille asiakkaiden avustaminen erilaisissa asiointitilanteissa.

Kun asiakas asuu asumispalvelun sijaan kotona, tarvitaan usein apua palveluissa asiointiin kodin ulkopuolella.

Sitte meillä on arkityöntekijä, joka voi asiakkaan arjessa myös saattaa. Ja hän voi tulla, kun vaikka Puumalasta tulis tai Pertunmaalta sinne silmäpolille, niin jos asiakas voi olla taksissa ihan itekseen, niin tämä ihminen voi mennä sinne aulaan vastaan ja sitte olla siellä sairaalassa hänen kanssaan. Esimerkiks tälläst. (H7, kotipalvelu)

Avustajan tehtävänä on esimerkiksi saattaa asiakas terveydenhuollon vastaanotolle ja olla apuna palveluasioinnin aikana. Sitaatissa viitataan myös jälleen arkityöntekijän tehtäväkuvaan, jossa korostuu erilaisiin tilanteisiin mukautuminen ja joustavuus.

Kotiin vietävissä palveluissa hoiva-avustajaa tarvittaisiin usein esimerkiksi sairaalasta kotiin palattaessa, kun kyseessä on yksin asuva vanhus.

Eli hoitajan arki, mutta meillä on myös asiakkaan arki ja sitten hän voi, että kotiutuukin joku ihminen, että pääseekin tänään kotiin, mutta yksinäinen vanhus, ei oo omaisia, ei mitään ja nyt sitten et mistä saadaan hänelle huominen aamupala tai tällänen, niin hän [arkityöntekijä tai hoiva-avustaja, EH] voi esimerkiksi tän tyyppisissä hätätilanteissa auttaa asiakasta. (H7, kotipalvelu)

Arjen muutokset ja tilanteiden vaihtelevuus tulee esiin erityisesti silloin, kun asiakas esimerkiksi kotiutuu sairaalasta. Huolehtiminen kotiin ja arkeen palaamisesta edellyttää tilanteisiin reagoimista ja kotiutumisen avustamista esimerkiksi ruokahuollon varmistamisena silloin, kun asiakkaalla ei ole omaisia tai muita läheisiä. Keskeisenä tukipalveluna on arjen muuttuvissa tilanteissa arkityöntekijän tai hoiva-avustajan työpanos, jossa työnkuvaan kuuluu joustava erilaisiin tilanteisiin reagointi.

Tukipalvelutehtävät kotiin vietävissä palveluissa

Kotiin vietävät palvelut koostuvat kotihoidosta eli kotisairaanhoidosta ja kotipalveluista sekä kotona asumisen tukipalveluista. Pääasiassa kotiin palveluja saavat asiakkaat ovat aina kotihoidon asiakkaita, mutta tukipalveluja voi saada palvelutarpeen arvioinnin kautta myös erillisinä palveluina. Itse maksettavien palvelujen tarjonta on laajaa vaihdellen siivouksen sekä vaate- ja pyykkihuollon tehtävistä pihanhoitoon.

Julkiseen palvelutarjontaan kuuluvat tukipalvelut koostuvat turvapalveluista sekä kauppa- ja ateriapalveluista. Turvapalvelu on täysin julkisen toimijan koordinoimaa toimintaa. Kauppa- ja ateriapalvelut toteutuvat yhteistyössä kotihoidon, yrittäjien ja alihankkijoiden toteuttamina.

Elikkä kotiin vietävät tukipalvelut pitää sisällään, keskeisimpänä siellä on nää turvapalvelut, ateriapalvelut ja sitten kauppapalvelut. [...] Ja meillä on se turvapalvelu tavallaan ihan sieltä asiakkaaksi tulosta sinne auttajakäynteihin, niin omaa toimintaa. Elikkä meillä on omat turvapuhelinasentajat, ketkä vie sinne asiakkaalle ne laitteet ja neuvo siinä laitteiden käytössä ja on niitä asiantuntijoita myös tekniikan puolelta vois sanoo. [...] Meillä on omat työntekijät, jotka sitte vie ne [turvapuhelimet, EH] asiakkaille, opastaa sen käytön ja auttaa sitte teknisissä ongelmissa. Sit meillä on oma turvapuhelin hälytyskeskus, jossa on sitten ihan sairaanhoitajataso ammattilaiset vastaamassa niihin turvahälytyksiin, he tarvittaessa tekee hoidontarpeenarvion ja määrittää sinne oikeen auttajatahon. Sit tän lisäksi meillä on turva-auttajat, jotka on pääsääntöisesti kotihoidon työntekijöitä, jotka käy sitten siellä kotona auttamassa. (H2, kotipalvelu)

Haastateltava kuvaa, kuinka eri tukipalvelut koostuvat erilaisista tehtävistä ja eri työvaiheet vaativat erilaista ammattitaitoa. Turvapuhelimen asennuksesta ja

käyttöönnotossa opastamisesta voivat vastata arkityöntekijät, eivätkä tehtävät vaadi hoitotyön koulutusta. Turvapuheluihin vastaamisesta ja hälytyksiin liittyvistä kotikäynneistä vastaavat terveydenhuollon ammattilaiset.

Meil on muun muassa tai tääl tukipalveluissa tekee muutakin, niin kaks arkityöntekijää, jotka ei oo niin kun hoitohenkilökuntaa, vaan he muun muassa *asentaa niitä turvapuhelimia* ja *avustaa* sellaisissa asioissa siellä kotona, jossa ei tarvitse hoidollista ja missä pystyy olemaan sitten hoitohenkilökuntaan kuulumaton. Esimerkiks tarvittaessa *kauppatilauksen tekemisessä* tai sitten jos jotain puutteita on kauppatilauksissa tai sit pitää saada *äkkiä ne kauppaostokset sille asiakkaalle*, niin he suorittaa tälläisiä tehtäviä. (H2, kotipalvelu)

Arkityöntekijän työnkuvassa yhdistyvät sekä hoitohenkilökunnan työn avustaminen että asiakkaiden avustaminen tarpeen tullen. Arkityöntekijä voi avustaa asiakasta apulaitteiden käyttöönnotossa. Muuttuvissa tilanteissa arkityöntekijän työpanos voi olla käytettävissä esimerkiksi asiakkaan sairaalasta kotiutumisen avustamiseen ja kauppaostosten toimittamiseen.

Suurin osa kotipalveluiden asiakkaista on kotihoidon asiakkaita, ja käynneillä tarvitaan tällöin terveydenhuollon ammattilaista. Kotiin vietävissä palveluissa avustavissa tehtävissä toimivat henkilöt voivat avustaa hoitohenkilökuntaa, jolloin heidän työpanoksensa ja aikansa on käytettävissä asiakastyöhön.

Esimerkkinä hän [hoiva-avustaja, EH] aamulla tulee seittämältä töihin ja hänellä oli sellasia perustehtäviä, eli ensinnäkin tässä on ihan valtava määrä niitä *verinäytteitä*, kun hoitajat sitten vaikka ottaa niitä siellä kentällä, nii hän tiettyä aikana *vie ne tonne keskussairaalaan sinne labraan*. Aikaisemmin jokainen hoitaja, tähän on laaja alue [...] nii aikaisemmin jokainen hoitaja etti siellä parkkipaikkaa ja kävi viemässä. Nyt ne tuo tohon oven pieleen tonne ne ja hän vie ne kaikki. *Auttaa ihan hirveesti ja saa asiakkaille työaikaa*. Sit, tämmösiä perusjuttuja, nii sitte hän esimerkiksi autot, meil on leasing-autoja, kymmeniä, Essoten kotihoidossa kokonaisuudessaan, nii sitten *hän pystyy esimerkiksi lähtee ja viemään ne huoltoon tai renkaanvaihtoon*. (H7, kotipalvelu)

Ja sitte hän voi auttaa, kuule kun tässä mulla oli vaikka vanhoja kalusteita niin hän hommasi ne kierrätykseen ja *tekee kaikkee muuttoja ja siirtää kaap-*

pia ja hommaa ja sitte meillä on tuolla semmonen keskussairaalassa vaikka kalusteet on että mihin on viety niitä mitkä on poistettu, nii hän tällstä tekee. (H7, kotipalvelu)

Kotiin vietävissä palveluissa ja kotihoidon työssä on runsaasti erilaisia tehtäviä, jotka eivät kuulu suoraan asiakkaiden hoivatyöhön. Tehtävät voivat olla esimerkiksi kerättyjen näytteiden kuljettamista, hoitohenkilökunnan autojen huoltoon viemistä, huonekalujen siirtämistä tai muuttotöitä. Tunnistamalla näitä selvästi välilliseen työhön kuuluvia tukipalveluja ja muodostamalla niiden toteuttamiseen tarvittavia rakenteita, voidaan vähentää hoitohenkilöstön tekemän välillisen työn määrää. Samalla muodostetaan uusia työtehtäviä terveydenhuollon työhön.

Siivouspalveluiden merkitys uutena tukipalveluna käy ilmi useissa haastatteluisissa. Useat haastateltavat pohtivat, että siivoustyö voisi olla hoiva-avustajien tekemää työtä tulevaisuudessa niin julkisen kotihoidon kuin yksityisten yritystenkin palveluksessa. Tarve siivouspalveluissa toimivalle henkilöstölle kasvaa erityisesti, jos siivouspalvelun saamista tuetaan tulevaisuudessa palvelusetelillä aikaisempaa laajemmin.

Jos yrittäjät haluis palkata tämmöstä avustavaa henkilöstöä, niin tulee sit mahdollisuuksia, koska tulee siivousseteli uutena, nythän meillä ei oo velvollisuutena ollu sitä siivousta järjestää, mutta se on tulossa myös sosiaalipalveluksi. (H7, kotipalvelu)

Hoivan tukitehtävien moninaisuus ja työn luonteen vaihtelevuus

Hoiva-avustajan tehtävät ja tukipalvelutehtävät näyttäytyvät haastattelujen pohjalta hyvin moninaisina sekä asumispalveluissa että kotiin vietävissä palveluissa. Työ vaihtelee lähellä hoidollisia tehtäviä toteutuvaksi hoivaksi, johon kuuluu monenlaista asiakkaan toimintakykyä turvaavaa arkista toimintaa. Työtä tehdään asumispalveluissa suhteellisen heikkokuntoisten vanhusten kanssa. Kotiin vietävissä palveluissa voi korostua asiakkaan omatoimisuuden ja toimintakyvyn tukeminen.

Hoivan tukitehtävät voivat olla haastattelujen perusteella hyvinkin itsenäisiä. Esimerkiksi hoiva-avustajan ja lähihoitajan työtä ei välttämättä pysty erottamaan muutoin kuin lääkehoidon osalta. Hoivan luonne kokonaisvaltaisena tuki- ja auttamistyönä ei kovin helposti jäsenny toisistaan selkeästi erottuviksi tehtäviksi.

Työn resurssoinnin ja sujumisen kannalta haetaan tehtävien ja toimintojen tehokkaampaa organisointia.

Haastatteluisa tulee esille myös tehtäviä ja toimintoja, joihin hoiva-avustajia ja tukipalvelutyön tekijöitä toivotaan lisää. Asumispalveluissa vanhusten virike-toiminnan tukeminen ja yhteyden pitäminen omaisiin vaikuttaa mahdollisuudelta kehittää hoitotyön laatua ja vaikuttavuutta. Viriketoiminta on olennainen osa vanhuksen osallisuuden ja arkisen hyvinvoinnin tukemista. Jos hoiva-avustajat pystyvät motivoimaan ja aktivoimaan asiakkaiden osallistumista, sillä nähdään olevan merkitystä heidän hyvinvoinnilleen. Omaisyhteistyötä vahvistamalla hoiva-avustajat voisivat saada omaiset paremmin mukaan osaksi hoivatyön kokonaisuutta. Omaisyhteistyön vahvistaminen on yhteydessä myös laadukkaamman hoivan tarjoamiseen, jolloin tärkeää on viestiä säännöllisesti omaisten kanssa.

Tukipalvelutehtävissä korostuvat asumispalveluissa sekä välittömän että välillisen työn rajapinnassa olevat tehtävät. Esimerkiksi ruokahuolto ja ruokailussa avustaminen voivat tarkoittaa asiakkaan aterioinnin avustamista, mutta myös siistimistä, astioiden korjaamista ja ruokailujen valmistelua. Asumispalveluista otetaan myös esiin erilaisia kunnostustöitä, tavaroiden purkua, järjestelyä ja ulkoalueiden kunnossapitoa, jotka toisivat viihtyvyyttä ja sujuvuutta työyhteisön arkeen. Kotiin vietävissä palveluissa uutena alueena nähdään siivouspalvelut, joiden tarve mitä ilmeisimmin kasvaa tulevaisuudessa. Siivouspalvelut eivät vielä haastattelujen tekovaiheessa kuluneet palvelusetelipalvelujen piiriin, mutta palvelusetelillä tuettavien tukipalvelujen laajenemista ennakoitiin tulevien lakimuutosten myötä.

4.2. Hoivan tukityön osaamisvaatimukset ja työn edellytykset

Haastattelujen yksi keskeisistä teemoista oli selvittää hoivatyön osaamisvaatimuksia, koulutustarpeita ja muita työhön liittyviä edellytyksiä. Hoivaa avustavien tehtävien osaamista kuvataan eri palvelumuodoissa suhteellisen samansuuntaisesti. Asumispalveluissa työtä tehdään kuitenkin usein isoissa organisaatioissa, joissa työ jakautuu eri osastoille, eri työntekijöistä muodostetuille tiimeille ja työtehtävien vastuualueet eri ammattiryhmille. Vastaavasti kotiin vietävissä palveluissa työ on käytännössä yksin tekemistä ja tehtävät edellyttävät täysin itsenäistä työtettä. Kiinnostuksen kohteena haastatteluisa oli myös eri ammattilaisten työn yhteensovittaminen ja osaamisen jakaminen.

Osaaminen ja työtehtävissä suoriutuminen

Useat haastateltavat ilmaisevat, että hoivatyössä menestyminen ei vaadi välttämättä pitkää ammatillista kouluttautumista. Hoivatyössä on runsaasti erilaisia tehtäviä, joiden toteuttaminen vaatii hyvinkin erilaista osaamista.

Kauheen monenlaiset *ihmiset voi olla hyviä eri tehtävissä*, voi olla, että ei just tietyssä yksikössä tai tietyssä paikassa tai just tietyssä sosiaali- ja terveystieteiden alalla tehtävässä, mut sitten voi olla joku toinen tehtävä mihin voi olla erittäin hyvä, että loppupeleissähän se työnantaja määrittelee sen, että onko se työntekijä sopiva tänne heidän mielestä heidän yksikköön. (H8, koulutus)

Kyllä mä siis, *en mä koe, että siellä varsinaisesti mitään tiettyä ammattia tarvii olla*. Monesti sanotaan, että sellanen *kiinnostuneisuus ja oikee motivaatio ja asenne*, niillä pääsee aika pitkälle. (H2, kotipalvelu)

Jotenki mä aattelen niin kun sitä, että silloin kun on, sehän on niin kun win-win tilanne kaikille silloin, kun se *innokas motivoitunut henkilö*, joka *haluaa tulla tutustumaan*, niin kun löytää sen oikeen paikkansa, jossa alkaa saamaan niitä pieniä onnistumisen kokemuksia, jossa sit johtaa niin kun siihen, että lähtee vaikka opiskelemaan, jonain päivänä on osa sitten sitä, meidän tuleva työkaveri niin kyllähän se on ihan loistava tilanne kaikkien toimijoiden näkökulmasta. (H4, asumispalvelu)

Haastateltavat pohtivat alalle soveltumista ja hoivatyön vaatimaa ammatillista osaamista. He kuvaavat, että erilaisissa hoivatyön tehtävissä tarvitaan erilaista osaamista ja korostavat usein kiinnostuneisuutta sekä halua ja motivaatiota hoivatyön tekemiseen.

Yksi haastateltavista korostaa kuitenkin myös ammatillisten ja teoreettisten opintojen tärkeyttä työssä menestymiseksi. Perushoitoon ja ihmisten kohtaamiseen liittyviä valmiuksia pidetään tässä koulutuksen kautta hankittuina taitoina.

Mutta tiedän esimerkiks, et kyl meillä on yks hoiva-avustaja niin, et hänellä, hän on joskus aikoinaan alottanu niit lähihoidajan opintoja ja sit ne jostain syystä on hänellä jääny kesken ja hän on nyt sit hoiva-avustajana meillä. Mut, että kyl mä niin kun henkilökohtasesti ajattelen näin, tää on mun henkilökohtanen mielipide, että *hoiva-avustajakoulutus on tänä päi-*

vänä ja kyllä se niin kun on hyvä, suosittelen jokaiselle. Koska kyllä se siihen perushoitoon liittyviä taitoja on ja sitä ihmisen kohtaamista. Toki alalle varmaan hakeutuu myös sellaset jo, jotka sitte tykkää ihmisten kaa työskentelestystä ja muuta, mut kyl mä niinku katon, et tämmöstä teoreettista pohjaaki pitää olla. (H3, asumispalvelu)

Kotiin vietävissä palveluissa lähtökohtaisena vaatimuksena pidetään itsenäistä tietoteknistä osaamista. Työtehtävien itsenäinen toteuttaminen edellyttää erilaisten järjestelmien tuntemusta ja käyttöä.

Siellä puolella [arkityöntekijän työssä, EH] korostuu myös se tekniikan osaaminen, tällänen järjestelmien, koska moni meijän asia tulee jonkun järjestelmän kautta, et semmonen osaaminen pitää siellä olla, et ei pidä olla mikään tietotekniikan koulutus, mutta tämmönen tietokoneosaaminen nykypäivänä tai mobiilisovellusten hallitseminen, niin se pitää olla, et siit ei pääse mihinkään, et sitä vaaditaan. (H2)

Haastateltavien kuvausten perusteella hoivatyössä menestymistä edistävät tietynlaiset henkilökohtaiset ominaisuudet. Osa haastateltavista korostaa työntekijän persoonallisia ominaisuuksia, kuten sosiaalisuutta. Haastateltavat kuvaavat hoivatyön edellyttävän myös ”kutsumusta”, ihmisen kohtaamista ja sitä, että hoivatyö koetaan ”sydämen asiana”. Myös halu kokeilla on tärkeä lähtökohta, jonka pohjalta voi selvittää, tuntuuko työ itselle sopivalta.

Mä katson, että on se mikä tahansa työntekijä, niin on et osaa käyttää persoonaansa siinä työnteossa työskennellessään ikäihmisten tai kenen tahansa kanssa. [...] Ei, sitä ei voi tehdä toisella kädellä, sun pitää antaa oikeestaan pikkunen pala sydämestäsi siihen. Pitää tykätä ikäihmisistä, sanotaanko näin. Et se ei oo niin kun kaupan kassalla, niin kun sanottiin joskus, et terveysala on kutsumus, kyl se pitää se pieni ripe olla. (H9, kotipalvelu)

Tähän työhön pitää tulla niin, että sä teet tällästä työtä niin, niin kun sä toivosit et sun omaa läheistä hoidetaan. Tai mä ajattelen niin, et tärkeätä on olla ihminen ihmiselle, pitää osata tietysti ne oman ammatin taitovaatimukset sit jos mietitään ihan vaikka sairaanhoitajaan asti, mut tärkeintä on se, että sä hoidat ihmistä ja kohtaat sen ihmisen. Kyl mä siihen alan nyt sit kallistuu kaikkien näien vuosien jälkeen, että ettet oo semmonen mekaaninen ja

sä et ihan oikeesti kohtaa sitä ihmistä yhtään. [...] Ja sitte tietysti kyllä sitä nyt jollain lailla *pitää sietää ja hyväksyä se, että näkee siinä työssään sitä ihmisen arjen*, miten mä nyt sanosin, sitä *raadollisuutta*. Koska onhan ihmisiä, jotka ei voi niin kun kuvitellakaan, et he auttaa jotakuta toista, vaikka wc-toimissa. (H3, asumispalvelu)

Hyvän hoivan toteuttaminen edellyttää haastateltavien mukaan sosiaalisia taitoja, kuten keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja. Sosiaalisina taitoina pidetään esimerkiksi kuuntelutaitoa, rohkeutta kommunikoida, hienotunteisuutta ja kohteliaisuutta.

Mä pidän aina sellasia keskusteluhetkiä [työnhakijoiden kanssa, EH], voin kutsua kaks kolme siihen, siinä jo näkee sitä. Jos sä puhut koko ajan niin sekään ei ole hyvä, koska *asiakkaan pitää antaa puhua ja sä kuuntelet* [...] tai sitte jos sä et sano mitään, nii vähän sekin, et tietysti on ujoja ihmisiä, mut tämmöissä, siis se *ujoushan pitää voittaa siellä asiakkaan luonakin*. [...] Sitten sopivasti kauniisti sanot, että hei oli ihana jutella kanssasi, mutta nyt mun olisi mentävä. Eikä sillai, että nyt aika on täysi, nyt mää meen. (H9, kotipalvelut)

Vaikka työhön liittyy aikarajoitteita ja paineita, tarvitaan kykyä huomioida asiakasta hienotunteisesti. Kotiin vietävissä palveluissa tärkeinä taitoina korostetaan lisäksi tilanteiden lukutaitoa ja huolellisuutta työskenneltäessä itsenäisesti asiakkaan kotona.

Asumispalveluissa asiakkaiden mukaan saaminen viriketoimintaan edellyttää taitoa ja joustavuutta.

Ja sitten tietysti vielä sellanen, että *monihan on vaikka jossain mukana, kun siinä on koko ajan sun vierellä joku*. Tai sitte se, että eka mä saatan sanoo asukkaana, et mä en lähe ja sitte hetken kuluttuu se mieli muuttuukin, et se on myös vähän ehkä semmonen, miten mä nyt sanoisin, *se on taitolaji myös saatella näihin tapahtumiin*, et se ei oo niin ... miten mä nyt sanoisin, se ei aina käy niin hetkessä, lähdetäänkö, ei lähdetä, ja jos mä paan oven kiinni niin jää taatusti sellasia ihmisiä pois, jotka itseasiassa lähtiskin, kun ehkä se asia *esitetään eri lailla tai pikkasen johdatellaan* tai muuta. (H3, asumispalvelu).

Viriketoimintaan osallistaminen ymmärretään ”taitolajiksi” eli työntekijältä vaaditaan osaamista ja sitkeyttä asiakkaiden motivoimisessa toimintaan. Jos asiakasta ei houkutella mukaan, ”omasta asunnosta” ei päästä lähtemään. Toimintaan mukaan ottaminen ja aktivointi vaativat tilannetajua, kokonaisvaltaista työtettä sekä kärsivällisyyttä ja luottamuksen rakentamista asiakkaan kanssa työskentelyssä.

Haastateltavat kuvaavat arkeisen huomioimisen merkitystä ja luovuuden käyttämistä työssä. Arkinen huomioiminen, hyvän elämänlaadun tukeminen ja seurapito, jotka kuuluvat hoiva-avustajien tehtäviin, eivät ole ”ydinfysiikkaa” (H4), mutta vaativat luovuutta, kykyä keksiä ja kehittää sekä ottaa asiakkaan tarpeita huomioon.

Ne ovat *pikkujuttuja, millä sä voit sitä arkea aktivoida* siellä asumispalveluyksilössä, että se ei oo ydinfysiikkaa, kun *otatte jonkun lempilaulun, kuuntelette ja laulatte yhdessä*, et tavallaan niin kun tässä saa niitä kokemuksia. (H4, päivätoiminta).

Ja sit jotenki mä ehkä siitäkin, siitä *arjen mielekkyydestä ajattelen*, et sekin on ihan sitä *tavallista arkea* ihan oikeesti se, et joku *kampaa mun tukan, laittaa vaik kastelee vähän tukkaa ja laittaa paplarin ja hieroo vaik vähän hartioita ja sitä semmosta.. tai vaikka että samaan aikaan ku mä juttelen jonkukaa, nii mä vaik siivoon vähän vaatekaappia, laitan vaatteita viikkaan sieltä*. Et se ei tarvii olla kuu taivaalta, vaan ihan tämmöstä tavallista. (H3, asumispalvelu).

Tavallisuuden ja arkisuuden korostaminen tuo näkyviin, että hoivaan sisältyy toive spontaanista ja oma-aloitteisesta toisen huomioimisesta. Tässä ollaan hoivatyön ytimessä siinä merkityksessä, että hoivalle ei aina voi antaa etukäteen tarkasti määriteltyjä tavoitteita ja tehtäviä. Erilaisten toimintojen limittyminen kuvaa, että hoiva, joka samalla huomioi yksilöllisiä tarpeita, myös ylläpitää arjen sujuvuutta. Voidaan tulkita, että hyvä hoiva vaatii asiakkaan tuntemista sekä tarpeiden ja toiveiden tunnistamista. Nämä edellyttävät henkilökohtaisen suhteen muodostamista asiakkaaseen.

Haastateltavat ottavat esiin myös esteitä ja rajoitteita hoivatyön tehtävissä toimimiseen. Rajoittavina tekijöinä ovat esimerkiksi riittämätön fyysinen kunto, allergiat sekä tuki- ja liikuntaelinsairaudet. Riittävää kielitaitoa pidetään välttämättömänä työssä menestymisen kannalta.

Tiettyjä fyysisiä rajoitteita jos on, niin vanhustyö on aika mahdotonta, et tavallan sillä tavalla, meillä ei voi olla vaikka töissä niin, että sanoo, et mä en sit auta vessassa ketään koskaan, koska aina tulee niitä tilanteita, että tossa ohikulkukäytävällä, niin mun täytyy mennä auttamaan vessaan, en voi sanoa että mä olen esimies, että ei kuulu mun hämähäkkiin, että se on vaan niin kun niin. (H4, päivätoiminta)

No, täytyy pärjätä sillä tavalla, että ei tuu väärinkäsityksiä. Meillähän on ollut naapurimaasta, tosta Virosta, niin työntekijä mut hänellä oli niin hyvä jo suomenkieli, että vaikka siinä kuuli sen että hän ei ole suomalainen, mutta ei koskaan tullu että asiakas ois soittanut, että en ymmärtänyt mitä hän tarkoitti. Eli se kieli on. Nytkin oli hakemuksia, mutta kun meidän ikäihmisten kanssa vaan englannin kielellä ei pärjää. (H9, kotipalvelu)

Hoivatyöhön kuuluu väistämättä asiakkaiden avustamista, joten fyysiset rajoitteet voivat haitata työn tekemistä. Jonkin verran työsuoritusten tekemisessä voidaan hyödyntää apuvälineitä esimerkiksi asiakkaan nostamisessa, tai työtehtäviä voidaan räätälöidä jossain määrin fyysiset rajoitteet huomioiden. Lisäksi tarvitaan riittävää kielitaitoa asiakkaiden kanssa toimittaessa, jotta voidaan välttyä väärinymmärryksiltä.

Eri toimijoiden osaamisen ja työprosessien yhteensovittaminen

Hoiva-avustajan työnkuvan ja hoivan tukityötehtävien jäsentäminen edellyttävät työn toimivaa organisointia. Haastatteluiden mukaan hoivan avustavat tehtävät ja avustajien osaaminen limittyvät hoivatyön kokonaisuuteen ja osaksi muiden ammattiryhmien työtä. Parhaimmillaan eri ammattiryhmien tehtävät ja osaaminen tukevat toisiaan. Haastateltavat tuovat esiin monin tavoin, miten eri toimijoiden osaamista sovitetaan yhteen ja millä tavoin ammattiryhmien välinen toimiva yhteistyö muodostuu.

Haastatteluissa keskusteltiin työn organisoinnista eri ammattiryhmien välisten tehtävien ja vuorovaikutuksen toimivuuden näkökulmista. Erilaiset lähtökohdat osaamisessa tai kulttuurisissa tavoissa vaikuttavat ammattiryhmien väliseen dynamiikkaan.

SH: Miten, kun mediassa ja julkisuudessa tulee esille että kun hoitotyö on niin tiukasti mitotettua ja on koko aika kiire, nii mikä merkitys sillä kun sä sanoit että lähihoitajan työparina voi olla hoiva-avustaja, että auttaa sii-

nä, nii miten sä näät, että helpottaako se sitä työtä tai sen työn organisoimista että on sairaanhoitajia, lähihoitajia, hoiva-avustajia, jotka sit ikään kuin tukee sitä et se työ sujuu. [..]

Parhaimmillaanhan ne tukee kaikki kolme ammattiryhmää [sairaanhoitaja, lähihoitaja ja hoiva-avustaja, EH] toinen toisiaan, sehän on se ideaalitalanne ja sillon kun *tehtävän kuvat työyksikössä on selkeet*, nii mä uskon vahvasti siihen et se toimii hyvin. Mutta on siinä sellanen asia, mikä on tullu sitte viime aikoina, esimerkiksi kielihaasteet. [..]

Et kyl mä sen oon huomannu, et sit jos ehkä ihan aina *kulttuureis toimitaan eri lailla ja tavallaan, että se asia tulee ymmärretyksi*, niin sehän sitte heti vaikuttaa myöski siihen dynamiikkaan, et *miten se ammattiryhmien dynamiikka toimii*. Ja sitte myös ehkä siihen, että miten pystyy eri ammattiryhmät ottamaan vastuuta omasta työstään. (H3, asumispalvelut)

Haastateltava kuvaa, että ideaalitalanteessa hoiva-avustajien, lähihoitajien ja sairaanhoitajien työnkuvat tukevat toisiaan. Edellytyksinä toimivalle yhteistyölle eri ammattiryhmien välillä ovat työnkuvien selkeys ja vuorovaikutuksen toimivuus, joka edellyttää riittävää kielitaitoa.

Useissa haastattelutilanteissa pohdittiin lähi- ja sairaanhoitajien tekemän työn ja hoivaa avustavan työn rajanvetoja. Hoiva-avustajat mielletään usein asiakkaiden perushoidon ja hoivan työntekijöiksi lähihoitajien rinnalla. Keskeisenä erottelevana tekijänä pidetään sitä, etteivät hoiva-avustajat osallistu lääkehoidon toteuttamiseen. Haastateltavat korostavat tarvetta sille, että lähihoitajat voisivat keskittyä enemmän lääkehoidon toteuttamiseen. Lähi- ja sairaanhoitajien tekemän hoidollisen työn ja hoiva-avustajan työn tehtävien erottelua voidaan lähestyä työprosessien näkökulmasta. Tällöin asiakkaan hoivaan liittyvä tehtävä jaetaan hoiva-avustajan perushoivan työhön ja lähi- tai sairaanhoitajan tekemään hoitotyöhön. Esimerkiksi asiakkaan pesu voidaan toteuttaa hoiva-avustajan ja hoitajan yhteistyönä:

No esimerkiks tää mejän hoiva-avustaja, niin *hänen tehtävänkuvansahan on asiakkaan perustarpeista huolehtiminen ja käytännössä hänen vastuullaan on nää meidän pesuasiakkaat*, eli hän huolehtii siitä aika itsenäisestikin, että ne ihmiset pestään ja tulevat pestyksi ja sitten huolehtii ihon kunnon [..] Ja sit toki jos *siellä on jotakin haavahoitoja tai avanteen juttuja ja tämmösiä*, niin sitte kun on se peruspesty, nii sitte hän soittaa lähihoitajalle tai sairaanhoita-

jalle, miten on sovittu kuka hoitaa, et vaikka nyt Liisa on pesty, et tuutko hoitaa sen haavan. Ja sit sairaanhoitaja menee hoitaa sen haavan tai mitä se nyt sitte onkaan. (H4, päivätoiminta).

Asiakkaan pesemistä voidaan tarkastella työprosessina, jossa hoiva-avustajan ja lähihoitajan tai sairaanhoitajan työtehtävät liitetään toisiinsa. Kiinnostava on myös ilmaus, että ”asiakkaan perustarpeista huolehtiminen” on käytännössä hoiva-avustajan vastuulla. Tässä korostetaan sitä, että avustava työ on itsenäistä ja edellyttää ammattimaista vastuuta asiakkaasta.

Työprosessin näkökulma hoiva-avustajan työn ja hoitajan työn välillä näkyy myös kotipalveluissa.

Meillä on ollu tähän mennessä, et jos lähihoitaja on käyny lääkkeitä jakamassa, niin kyllä hän on voinu sen suihkutuksen tehdä, mutta tulevaisuudessa se menee yksityisellä ja julkisella siihen, että se *lähihoitaja käy hoitamassa sen lääkkehoidon, haavanhoidon, ihon tarkkailut ja tälläset näin ja sit perässä tulee se hoiva-avustaja*, joka sit keittelee sen aamupuuron ja käyttää suihkussa. (H9, kotipalvelu)

Ja täs pitää vielä huomioida se, että sanotaan että se lähihoitajakoulutus menee periaatteessa jossain kohtaa vähän niin kun hukkaan, että häntä tarvittais enemmän sellasten asiakkaiden luona, jotka tarttee sen lähihoitajan ja niitä asiakkaita vois ottaa enemmän sisään, kun meillä olis näitä hyviä *hoiva-apulaisia, jotka pystyis tekemään ne asiakkaat, missä ei oo sitä lääkehoidoa*. (H9, kotipalvelu)

Sittenhän me tarvittaan sellasia, et jos ne kotihoidon asiakkaat esimerkiksi menis, jotka ovat huonompikuntosia, niin kotihoito varmaan pukis ne talvella ja muuta, mut *kuka ne kuljettaa sieltä pihan läpi tai sit pienen matkan päästä*. Esimerkiks tän tyyppiset, muodostuuks näistä jotain semmosta kokonaisuutta. (H7, kotipalvelu)

Työprosessi, joka koostuu asiakkaan perushoivan toteuttamisesta ja (lääke)hoidollisista tarpeista, saa kotiin vietävien palvelujen osalta uusia merkityksiä. Yksi haastateltava kuvaa, kuinka kotona asuvan asiakkaan hoiva pilkkoutuu tulevaisuudessa yhä enemmän eri ammattiryhmien osaamisen mukaisesti perushoivan ja (lääke)hoidollisten tehtävien mukaan. Lähi- tai sairaanhoitajakoulutuksen käyneiden

työntekijöiden työpanos haluttaisiin kohdentaa tarkemmin juuri hoidollisten tehtävien toteuttamiseen. Tämä edellyttää perushoivan tehtävien tunnistamista sekä hoiva-avustajien ja hoitajien osaamisen kohdentamista työn rakenteellisella tasolla.

Kotiin vietävissä palveluissa tärkeänä seikkana pidetään niiden asiakkaiden tunnistamista, jotka eivät tarvitse lääkehoitoa. Hoiva-avustajat voivat tällöin toimia itsenäisesti näiden asiakkaiden tarvitsemassa hoivatyössä ja tukitehtävissä, mikä poistaa painetta varsinaiselta kotihoidolta.

Osaamisen lähtökohtana yksilölliset valmiudet ja yhteistyö ammattiryhmien välillä

Haastattelujen perustalta näyttää siltä, että hoivan tukitehtävien osaamisvaatimuksissa painotetaan erityisesti yksilöllisiä ja persoonallisia valmiuksia. Avustavat tehtävät edellyttävät välillä vaativiakin taitoja toimia ja tulla toimeen hyvin erilaisten ja eri kuntoisten asiakkaiden kanssa. Hoivatyö on luonteeltaan intiimiä kehollista työskentelyä, mutta myös arkista ja tavanomaista kanssakäymistä ja seurustelua. Vaikka koulutuksellisia vaatimuksia haastateltavat eivät painotakaan, he esittävät kuitenkin, että ammatillisen työn tueksi on hyvä saada koulutusta ja että hoivatyön perustaitoja vahvistavat myös teoreettiset opinnot.

Asumispalveluissa ja kotiin vietävissä palveluissa eri ammattiryhmien välinen yhteistyö ja työprosessien toisiinsa sovittamista pidetään tärkeänä osana hoidollisen työn kokonaisuutta. Ammattilaisten osaamisen yhdistäminen edellyttää työn hyvää organisointia ja yhteistyötaitoja. Haastateltavat saattavat kuvata tilannetta siitä näkökulmasta, kuinka työt parhaiten sujuisivat. Eri ammattiryhmien yhteistyöstä ei oteta esiin juurikaan pulmakohtia tai kehittämistä vaativia toimia.

4.3. Hoivan tukityötehtävät kuntouttavana työtoimintana

Haastatteluissa selvitettiin hoivan tukityön soveltuvuutta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Kuntouttavan työtoiminnan ja hoivatyön tehtävien yhdistämistä on Essoten palveluissa toteutettu jo aikaisemminkin. Osalla haastateltavia oli kokemusta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista ja heidän ohjaamisestaan hoivan tukitehtäviin. Kaikki haastateltavat suhtautuivat myönteisesti kuntouttavan työtoiminnan soveltamiseen asumispalveluissa, päivätoiminnassa ja kotipalveluissa.

Tehtävien suhteuttaminen kuntoutujan voimavaroihin ja työhön perehdyttämien

Yksi haastateltavista, jolla oli erityisesti paljon kokemusta kuntouttavassa työtoiminnassa olleiden työllistämisestä yksikössään, kuvaa valmiutta suhteuttaa työntekijän voimavaroja ja työtehtäviä toisiinsa.

Pienet onnistumiset ja se, et saa tulla ja *alottaa niillä omilla voimavaroilla*. Se jonkun voimavara voi olla se, että hän tulee kello yhdeksän, kun siellä sopimuksessa sanotaan, että yhdeksästä kolmeen. Niin hän on yhdeksältä täällä.

Niin kun sanoin, niin ne on aina meillä ne avustavat tehtävät, että *mä en halua laittaa, että tuo, tuo ja tuo*, vaan nimenomaan, että jos se on sitten kovin vähästä alkuun se oma jaksaminen, niin sit se voi olla *vaikka istuu vieressä ja kuuntelee* vaikka tuolla meidän muistisairaiden ryhmässä, kun siellä on paljon puhumatonta asiaa ja muisteleamatonta muistelo, niin sitten meidän *hoitajilla ei jollakin vaikka oo koko päivää aikaa istua vieressä ja kuunnella*, niin sitten hänen tehtävänsä voi olla vaikka olla Pertin vieruskaverina tänään. [...] Sitte voi olla *seuraavan kerran, että hän avustaa vaikka ruokailussa*, että miltäs tuntuis, että lähetkö auttamaan.

[...] Joo kyllä mä karsastan sitä, että meillä on joku lista [tehtävistä, EH]. Toisaalta sitten, *kun jos siellä on valmiuksia*, esimerkiksi meillä on yhdessä yksikössä tämmöinen kuntouttavan työtoiminnan henkilö alotti, joka on ollu aikasemmin ikäihmisten yksikössä, mutta nyt ei siellä mejän yksikössä ja sit *hänellä oli jo niitä semmosia työtehtäviä, mitä hän oli siellä tehnyt*. Niin sitten tavallaan edelleen on ne avustavat tehtävät siellä sopimuksessa, mutta sitten ollaan siinä yksikössä sovittu, että hän hoitaa siihen ruokailuun liittyvät, laittaa valmiiks ruuat ja tarjoilee ne asiakkaille ja hoitaa sitten tiskit ja jälkityöt. Eli tavallaan niinkun se *tehtävien määrittely pitäis lähteä sen ihmisen voimavaroista tai niistä hänen kyvyistään* [...] (H4, päivätoiminta)

Työtehtävien ja voimavarojen suhteuttaminen vaatii tahtoa ja joustavuutta muotoilla avustajan työnkuvaa. Näkemyksessä korostuu tehtävien vaativuuden portaittainen eteneminen. Osaamisen ja sitoutumisen ajatellaan kehittyvät vähitellen. Samalla luottamus kasvaa ja työssä jaksaminen lisääntyy. Asiakastyön kannalta on hyödyllistä, että yhdellä työntekijällä on aikaa istua ja kuunnella asiakasta.

Hoitajien työ on usein niin kiireistä, ettei pidemmälle seuranpidolle välttämättä riitä aikaa. Työtehtävien valikoinnissa otetaan huomioon myös työntekijän aikaisempi osaaminen ja aikaisempi kokemus.

Haastateltavat kuvaavat, että uusien työntekijöiden ja alaa opiskelevien perehdyttäminen vaatii resursseja.

Mä luulen, että jos niin kun *työkokeiluun esimerkiksi, niin hänhän lähtee toisen työntekijän matkaan mukaan*. Ja yleensä semmosen kokeneen mukaan. Ja *ensiks se kokenut tietysti neuvoe ne asiat*, käy läpi näin, mut hän väistyy vähän sinne taka-alalle [...] *siinä näkee hyvin, että miten ottaa niin kun sitten asiakkaan*. Siinä on isoja eroja.

SH: Vaatiikos se sit työntekijältä jotain erityistä, et sä osaat tehdä opastamista ja ohjaamista?

Joo se on jännä, et *toisilta se sujuu luonnostaan* ja he haluavatkin tehdä esimerkiksi oppisopimuslaisten kanssa. Ja toiset ei koe sitä niin kun yhtään omakseen. Ja me ei pakoteta, koska *meillä on niitä vapaaehtosia, jotka mielellään ottaa ja haluaa uuden kollegan ittelleen*. (H9, kotipalvelut)

Mie aattelen aina niin että jokaiselle joka tänne tulee, tulee sitten missä roolissa vaan, niin *pitää olla riittävästi sitä ohjausresurssia*, et määräänsä enempää väkeä ei voi tulla, koska se on hukkaan heitettyä, kaikkien mejän aika menee siinä hukkaan. [...] Kyllähän sen niin kun kaikkine arviointeinen ja muine velvoitteinen, mitä se ohjaus vaatii, niin kyllä se omalla tavallaan kuormittaa heitä siinä perustehtävän ohessa, että sillä tavalla välillä sanon aika, että ei nyt ei pysty. (H4, päivätoiminta)

Ohjaamisen ja perehdyttämisen on perustuttava haastateltavan mukaan perehdyttäjän vapaaehtoiseen haluun avustaa työhön opiskelevaa. Ohjattavia ei voi myöskään olla liian monta, jotta perustyö sujuu ja henkilöstö ei kuormitu liikaa. Haastateltava korostaa, että ohjausresursseja on oltava riittävästi uuden työntekijän perehdyttämiseen. Heikosti toteutettu työhön perehdyttäminen ja ohjaus ei tarjoa riittäviä valmiuksia työssä toimimiseen.

Et sillä tavalla niin kun varmaan yksikkönä ja *tää loistava henkilökunta täällä on kauheen vastaanottava* ja tietkö niinkun aikasemmin sanoin siitä

kohtaamisesta, että siitä se niin kun lähtee, että *tulee kohdatuksi täällä kiel-*
len opiskelijana ja näistä lähtökohdista ja me ollaan kiinnostuneita, että sä
opit sitä kieltä ja sun tavoitteet on nää ja voidaaks me jotenki auttaa siinä,
että pääset niihin tavoitteisiin. Kyl se on vaan se ydinkysymys se, että *tulee*
kohdatuksi ja kuulluksi niiden omien tavoitteiden ja haasteiden kanssa. (H4,
päivätoiminta)

Työtuntien joustavuuden toteuttaminen

Useat haastateltavat puhuivat työvoiman nykyisistä ja tulevista tarpeista. Kuntoututtavan työtoiminnan asiakkaita pidetään varteenotettavana työvoimana ja lisäresurssina hoivan tukityötehtäviin. Haastateltavien mukaan työntekijälle sopivien työtehtävien ja työtuntien määrää on helppoa sovitella hänen elämäntilanteensa ja toiveidensa mukaan.

Kyllähän suurin osa siis haluaa tehdä täydet tunnit. Mut sit eri elämäntilanteissa nii voi olla, että *haluu tehdäkin vähän aikaa vähän vähemmän* ja se hänelle suodaan. (H9, kotipalvelut)

Kaikenlaisia tarvitaan, siis että jos joku sanoo, että mä voin tehdä kaks päivää viikossa, nii siitäkin on meille apua. (H5, asumispalvelut)

Työtuntien joustavuudessa yhdistyvät parhaassa tapauksessa mahdollisuus tehdä pienempiä työtuntimääriä elämäntilanteeseen sopivalla tavalla ja hoivapalveluyksikön mahdollisuus saada tarvittavaa lisätyövoimaa. Kuten toisessa sitaatissa haastateltava kuvaa, myös pienempien tuntimäärien tekemistä yksiköissä pidetään hyödyllisenä. Yksi haastateltavista kuvaa, kuinka hoivatyössä on tunnistettavissa työtehtäviä, joissa tuntityöntekijöiden vaihtuvuus ei ole ongelmallista. Haastateltava viittaa mahdollisuuteen muodostaa uusia työtehtäviä esimerkiksi yhteisöllisten ruokailujen järjestämiseen ikääntyneiden asumiskeskittymien yhteyteen.

Työuralla tukeminen

Haastateltavat kuvaavat yhtenä tärkeänä työelämään kiinnittymisen näkökulmana organisaation halua tukea työuralla etenemisessä.

Kyllä meillä on yks henkilö ollu, joka oli tämmösessä rakennussiivoustyössä, ja hän ei sitä kyennyt tekemään, nii hän sitten opiskeli täällä meillä, ensiks oli siinä työkokeilussa, kokeili erilaisia tehtäviä, täällä sitä siivoustyötä ja hänellä oli ne omat rajotteet, että vaikka ikkunanpesua ei kyenny tekemään, mutta muuten ja *sit hää kokeili sitä keittiötyötä ja sitte sitä hoivaavustajan työtä siinä*, että oli asukkaita avustamassa, ihan *työparinaki* tuolla meidän kanssa ja *sitte hän lähti oppisopimuksella* opiskelemaan ja sai sen muistaakseni sen laitoshuoltajan tutkinnon sitte. [...]

SH: Jos niinkun ajattelet häntä, niin ajatteletko sä että se onnistui, et siinä oli semmonen hyvä tarina, selviytymistarina?

Ajattelen. Kyllä, *me saimme siitä työvoimaa tänne* sille ajalle ja sit tavallaan, et ihana että *pysty auttamaan sitä henkilöä pääsemään työelämään* kiinni, niin olihan se niin kun tärkeätä. (H5, asumispalvelut)

Kyllähän siellä on *semmosia, joiden kanssa on nähty paljon vaivaa* ja [...] useinhan niistä ihmisistä tulee just sinne alalle sitoutuneimmat sitten, tämmönen mutumulla on, että he on ehkä selviytynyt jostakin, mitä he on nimenomaan unelmoinut, he on halunnut olla koulutuksessa vaikka se on ollut vaikeaa, heillä on ollut se unelma siitä tehtävästä, ja sitte toisekseen voi siellä olla jopa niinkin raadollinen syy, että ei jaksa toista alaa alkaa enää tämän jälkeen opiskelemaan, mut he niinkun sitoutuu siihen tehtävään, jonka he on saanu. (H8, koulutus)

Kuntouttavassa työtoiminnassa olevan ammatillista ja koulutuksellista polkua halutaan tukea. Työelämäpolulla eteneminen vaatii työorganisaatiolta sitoutumista uralla etenemisen tukemiseen. Työntekijän sitoutumista ja onnistumista tukityötehtävissä pidetään organisaatiolle tärkeänä. Työntekijä tulisi työhön tullessaan kohdata ”omien tavoitteiden ja haasteiden kanssa”. Tämä edellyttää, että työyhteisö on kiinnostunut työntekijästä henkilökohtaisine haasteineen ja tavoitteineen ja on halukas tukemaan näiden tavoitteiden saavuttamisessa.

Työtehtävien joustavuus ja työelämäpolun tukeminen

Kaikki haastateltavat korostavat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden soveltuvuutta hoivan tukityöhön sekä mahdollisuutta räätälöidä työtehtäviä työntekijän työkyvyn, tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Joustavuus työtehtävien sisältöjen mää-

rittelyssä on keskeistä. Haastateltavien mukaan parhaiten tavoitetta tukee työntekijän mahdollisuus portaittaiseen etenemiseen helpoista tehtävistä vaativampiin. Lisäksi joustavuus työmäärässä on heidän mukaansa mahdollista sekä asumispalveluissa että kotipalveluissa. Näyttää siltä, että ohjaukselliseen ja työntekijää tukevaan toimintaan halutaan käyttää aikaa ja osaamista. Työ- ja koulutusuralla etenemistä pidetään tärkeänä työhön sitoutumista ja siinä kehittymistä edistävänä asiana.

4.4. Tehtävien laaja-alaisuus ja työn joustavat järjestelyt hoivan tukityössä

Hoivapalvelujen avainhenkilöhaastattelujen keskeisenä tavoitteen oli selvittää, minkälaisia tehtäviä hoivan tukityöhön kuuluu ja millaista osaamista sekä koulutustaustaa toivottiin hoivan tukityötehtäviin pyrkiviltä. Haastattelut laajensivat käsitystä tukityötehtävien sisällöistä nettikartoituksen tuloksiin verrattuna. Asumispalveluissa työtä tehdään hyvinkin heikkokuntoisten asiakkaiden kanssa. Tehtävissä korostuu tällöin asiakkaiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukeminen. Kotiin vietävissä palveluissa voidaan työn painopistettä siirtää asiakkaan arjen tuen lisäksi omatoimisuuden ja yksilöllisten tarpeiden tukemiseen.

Hoiva-avustajan tehtävät ja tukipalvelutehtävät näyttäytyvät haastattelujen pohjalta hyvin moninaisilta sekä asumispalveluissa että kotiin vietävissä palveluissa. Työ vaihtelee lähellä hoidollisia tehtäviä toteutuvaksi hoivaksi, johon kuuluu monenlaista asiakkaan toimintakykyä turvaavaa arkista toimintaa. Hoivatyön luonteeseen kuuluu kokonaisvaltainen tuki ja auttaminen, jolloin hoivatyötä tekevien tehtävät ja toiminnot limittyvät toisiinsa. Haastattelujen perusteella syntyy myös kuva, että hoiva-avustajat tekevät työtä myös hyvin itsenäisesti hoitoalan ammattilaisten rinnalla ja yhteistyössä heidän kanssaan. Uusia, erityisesti hoiva-avustajille soveltuvia tehtäviä katsotaan olevan omaisyhteistyössä ja viriketoiminnassa.

Taulukossa 13 reflektoidaan haastatteluaineiston pohjalta hoiva-avustajan työn ja tukipalvelutehtävien rakentumista suhteessa välillisen ja välittömän työn määrittelyihin. Hoivan avustavat ja tukityötehtävät jäsenyvät välittömän työn osalta asiakkaiden avustamiseen ja hoitotyötä tekevän henkilöstön avustamiseen. Välilliseen työhön kuuluu tehtävä, joihin ei kuulu asiakastyötä. Tällöin välillisen työn tehtävät tukevat hoitohenkilökunnan tekemää työtä tai perushoivan toteutumista asumispalveluissa tai kotiin vietävissä palveluissa.

Taulukko 13. Hoiva-avustajan työ ja tukipalvelut

VÄLITÖN TYÖ		VÄLILLINEN TYÖ	
Asiakkaan hoiva ja avustaminen	Hoitotyön avustaminen	Hoivan tukipalvelut	
<ul style="list-style-type: none"> perushoiva asumispalveluissa ja kotiin vietävissä palveluissa itsenäinen hoivatyö asumispalvelussa itsenäinen työ asiakkaan kotona esim. ruokailussa ja hygieniassa avustaminen, asiointiapu välitöntä asiakastyötä 	<ul style="list-style-type: none"> avustaminen asumispalveluissa hoidollisissa toimenpiteissä työparina toimiminen esim. jaetut työprosessit eri ammattiryhmien välillä välitöntä asiakastyötä 	<ul style="list-style-type: none"> hoitohenkilökunnan työtä tukevat ja täydentävät työtehtävät sekä palvelut asumispalveluissa ja kotiin vietävissä palveluissa esim. tiskaus, siivous, kuljetus-, huolto- ja ylläpitotehtävät väliillistä tukityötä 	

Hoivan tukityötehtävissä vaadittava osaaminen koostuu haastatteluiden perusteella henkilökohtaisten ominaisuuksien hyödyntämisestä sekä erilaisista taidoista ja valmiuksista. Näitä ovat esimerkiksi sosiaaliset taidot, ihmisläheisyys, luovuus ja riittävä kielitaito. Edellä mainitut ovat sellaisia osaamisen edellytyksiä, joita hoivatyöhön hakeutuvalla voi olla koulutustaustasta riippumatta. Haastattelut korostavat motivaation tärkeyttä ja halua hoivatyön tekemiseen. Hoivan tukityötehtävien tarkastelussa korostuu myös eri koulutustaustaisten työntekijöiden osaamisen yhteensovittaminen. Tämä vaatii työprosessien suunnittelua ja eri tehtävissä vaadittavan osaamisen erittelyä. On esimerkiksi tunnistettava, missä tehtävissä vaaditaan hoidollisen työn koulutusta ja missä hoiva-avustajat voivat toimia itsenäisesti. Hoiva-avustajien ja tukipalvelutyöntekijöiden työ edellyttää organisaatiolta ohjausresursseja ja onnistunutta työn organisointia. Kuntouttavassa työtoiminnassa olevan työllistämiseen liittyy lisäksi erityisiä huomioita. Jotta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan ja hoivaorganisaation tarpeet tukityölle kohtaavat, tarvitaan organisaatiolta joustavien työnkuvien ja työmäärän mahdollistamista sekä näkökulmaa työuralla etenemisen tukemiseen. Haastatteluiden pohjalta hoivan tukityötehtävissä vaadittava osaaminen ja yhteistyön edellytykset on koostettu Taulukkoon 14.

Taulukko 14. Osaamisen ja yhteistyön edellytykset hoivan tukityötehtävissä

Hoiva-avustajan työssä ja tukipalveluissa toimimisen edellytykset	Ammattiryhmien yhteistyön edellytykset (työnjako ja työprosessit)	Organisaatiota ja työn johtamista koskevat edellytykset
<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökohtaiset ominaisuudet: sosiaalisuus, oman persoonan käyttö työssä, luovuus, huolellisuus • Valmiudet: motivaatio, halu oppia, ”kutsumus” hoivatyöhön • Taidot: riittävä kielitaito, tilanteiden lukeminen ja soveltamiskyky, sosiaaliset taidot, riittävät tietotekniset taidot 	<ul style="list-style-type: none"> • Työnkuvien yhteensovittaminen: • Suunnitellut työprosessit eri ammattiryhmien osaamisen yhteensovittamisessa • Sellaisten tehtävien tunnistaminen, joissa ei tarvita hoitotyön koulutusta • Riittävä kielitaito ammattiryhmien välisessä vuorovaikutuksessa 	<ul style="list-style-type: none"> • Riittävät ohjausresurssit: perehdyttäjien ja perehtyvien sopiva määrä, perehdytyksen riittävyys • Kuntouttavan työtoiminnan osalta: • Joustavien työnkuvien ja etenemismahdollisuuksien rakentaminen • Joustavuus työn määrässä • Työuralla tukeminen
<p>→ Hoiva-avustajan / tukipalvelutyöntekijän osaaminen ja valmiudet</p>	<p>→ Toimivat työprosessit ja ammattiryhmien toimenkuvien yhteensovittaminen</p>	<p>→ Hoivaorganisaation ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan tarpeiden kohtaaminen</p>

Hoivan tukityötehtävien osaamisvaatimuksissa haastateltavat painottavat hoiva-avustajien työtehtävissä tarvitsemia yksilöllisiä ja persoonallisia valmiuksia ammatillisen koulutuksen sijasta. Avustavissa tehtävissä vaaditaan taitoja toimia ja tulla toimeen hyvin erilaisten ja eri kuntoisten asiakkaiden kanssa. Vaikka koulutustaustaa ei pidetä ensisijaisena, haastateltavien mielestä ammatillisen työn tueksi on hyvä saada hoivatyön perustaitoja ja teoreettisia opintoja.

Haastateltavat ovat sitä mieltä, että hoivan tukipalvelutehtävät soveltuvat hyvin sellaisillekin työntekijöille, joilla on toimintakyvyn rajoitteita. Työtä voidaan järjestellä joustavasti työntekijän tarpeiden ja kuntoisuuden mukaan. On myös mahdollista vahvistaa osaamista ja edetä vaativampiin tehtäviin.

5. VANHUSTEN JA VAMMAISTEN HOIVAN TUKITYÖN NYKYTILA JA KEHITTÄMISEN HAASTEET

Vanhusten ja vammaisten hoivapalveluja kartoittavan selvityksen tavoitteen oli antaa kuva hoivan tukityöhön työllistävistä tahosta Etelä-Savon alueella. Samalla muodostettiin kokonaiskuvaa hoivan tukityön organisoinnista, sisällöistä ja mahdollisista hoivan tukityön tarpeista eri hoivapalveluissa. Erityisen kiinnostuksen kohteena oli kuntouttava työtoiminnan asiakkaiden työllistymisen edellytykset hoivan tukitehtäviin. Avainhenkilohaastatteluiden pohjalta saatiin monipuolisia näkökulmia siihen, minkälaista osaamista ja työelämätaitoja avustavissa tehtävissä vaaditaan.

Selvityksen pohjalta hoivan tukityön tehtäväkenttä näyttää suhteellisen laajana ja moninaisena. Haastatteluissa hoivan tukitehtävistä ei tule esiin sellaisia seikkoja, jotka suoraan estäisivät tai rajoittaisivat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden mahdollisuuksia työllistyä hoivatehtäviin. Fyysisten rajoitteiden osalta työtä on haastateltavien mukaan mahdollista räätälöidä työntekijän toiveiden mukaan. Haastatteluiden perusteella hoivan tukityötehtävät soveltuvat hyvin kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Hoivatyössä voi menestyä erilaisista taustoista käsin. Haastateltavat tuovat esiin hoivatyössä menestymistä tukevia valmiuksia.

Tulevaisuudessa hoivan tukityön ja -palveluiden tarve tulee kasvamaan. Hoiva-alan tulevaisuuden ja työvoiman saatavuuden kannalta on tärkeää, että heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien työllistymistä mahdollistetaan hoiva-alan palveluihin. Selvitys tuo esiin, että palveluissa on paljon sellaisia tehtäviä, joissa ei vaadita pitkää sosiaali- ja terveysalan koulutustaustaa. Tulevan kehittämistyön kannalta olisi tärkeää, että hoiva-alan moninaisista tehtävistä ja työn kuvista saataisiin tarkempia ja selkeämpiä jäsennyksiä. Näin osaamistarpeiden tunnistamista, työtehtävien määrittelyä ja osaamisen vahvistamista voitaisiin tehdä systemaattisemmin sekä koulutusorganisaatioissa että työelämässä.

6. LÄHTEET

- Anttonen, A. (2009). Hoivan yhteiskunnallistuminen ja politisoituminen. Teoksessa A. Anttonen, H. Valokivi, & M. Zechner (toim.), *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki* (s. 54–93). Vastapaino.
- Anttonen, A., & Zechner, M. (2009). Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa A. Anttonen, H. Valokivi, & M. Zechner (toim.), *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki* (s. 16–52.) Vastapaino.
- Anttonen, A., Valokivi, H., & Zechner, M. (2009). *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki*. Vastapaino.
- Asuminen (19.4.2023). Teoksessa *Vammaispalvelujen käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/asuminen>
- Eloisa (2023). Palvelusetelien sääntökirjat. Saatavilla 18.5.2023 <https://etelasavonha.fi/eloisaa/saantokirjat/#Palvelusetelien-saantokirjat>
- Essote (1.6.2022). Yksityisten palvelutuottajien kotiin vietävät palvelut ja tukipalvelut. Saatavilla <https://www.essote.fi/yksityisten-palveluntuottajien-kotiin-vietavat-palvelut-ja-tukipalvelut/>.
- Eräsaari, L. (2011). Sosiaalipalvelut käännöksen jälkeen. Teoksessa E. Palola, & V. Karjalainen (toim.), *Hukassa vai uuden jäljillä* (s. 181–203). (Teema 12). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085374>
- Kattainen, E. & Kinnunen, H., (2012). *Hoivan tuki – Oppia hyvistä kokemuksista Espoossa*. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, D, Työpapereita, 59). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-158-8>
- Kehitysvammaliitto. Saatavilla 15.10.2022 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/asuminen/>.
- Kröger, T. (2009) Hoivapolitiikan rajanvetoja. Teoksessa A. Anttonen, H. Valokivi, & M. Zechner (toim.) *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki* (s. 99–122). Vastapaino.
- L 937/2005. Laki omaishoitajan tuesta 2.12.2005/937. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050937#P3>
- L 980/2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 28.12.2012/980. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 565/2020. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta 9.7.2020/565 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- L 790/2022. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta. 26.8.2022/790. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Lehto, I., (2020). *Hoivaa työllistämiprojektissa. Projektihoivan tahti, arki ja sommittuma*. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-3345-4>
- Mielikäinen, L., & Kuronen, R. (2022). *Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2021. Sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa laitos- ja asumispalveluissa vuoden aikana yli 100 000 asiakasta*. (Tilastoraportti 26/2022). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022061546605>
- Opetushallitus. (8.10.2020). *Sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon lisää joustavuutta*. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/sosiaali-ja-terveysalan-perustutkintoon-lisaa-joustavuutta>
- Palveluseteli- ja ostopalveluiden sekä hoitotarvikejakelun asiointikanava. Saatavilla 5.9.2022 <https://palse.fi/>.

- Saarinen, M., Toijonen, M., Kakriainen, M., & Hokkanen, P-M. (2022). *Etelä-Savon työmarkkinaselvitys. Sumeita näkymiä ja toivon pilkahduksia*. Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-398-071-6>
- Salmi, E. & Savela-Vilmari, K. (toim.). (2021). *Yhteiskunnallinen yrittäjyys Suomessa. Malli osatyökykyisten työllistämiseen*. (Diak Työelämä 24). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-387-2>
- Sointu, L. (2016) *Hoiva suhteessa. Tutkimus puolisoaan hoivaavien arjesta*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. (Acta Universitatis Tamperensis 2195). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0190-3>
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. (5.1.2023). Kotihoito. <https://stm.fi/kotihoito-kotipalvelut>
- Valvira. (27.10.2020). *Välittömän ja välillisen asiakastyön määrittely vanhusten tehostetun palveluasumisen ja laitoshoidon toimintayksiköissä* [Ohje]. Dnro VI/36386/2020.

7. LIITTEET

Taulukot

Liitetaulukko 1. Julkiset vanhusten asumispalveluyksiköt Etelä-Savon alueella palvelumuodon, asiakaspaikkamäärän ja paikkakunnan mukaan

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostetun palveluasumisen paikat	Tavallisen palveluasumisen paikat	Jaksohoitopaikat	Asiakaspaikat yhteensä	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Tavallinen J=Jaksohoito	Paikkakunta
Essote	Haukivuoren palvelukeskus	40	0	3	43	TJ	Mikkeli (Haukivuori)
	Juvakoti	25	0	0	25	T	Juva
	Ryhmäkoti Tirrola	0	10	2	12	P	Juva
	Annintupa	5	10	7	22	TPJ	Kangasniemi
	Graanin palvelutalo	16	51	1	68	TPJ	Mikkeli
	Arviointi- ja jaksohoitoyksikkö, Moision sairaala	0	0	25	25	J	Mikkeli
	Saimaanharjun palvelukeskus	28	0	12	40	TJ	Mikkeli
	Vuolingonhovin Palvelukoti	61	0	0	61	T	Mikkeli
	Anttolan palvelukeskus	17	0	4	21	TJ	Mikkeli (Anttola)
	Palvelukeskus Vaarinsaari	38	0	8	46	TJ	Mikkeli (Ristiina)
	Palvelukeskus Ruskahovi ja Vanamo	60	0	8	68	TJ	Mäntyharju
	Rinnehoivi	28	0	4	32	TJ	Pertunmaa
	Puumalan palvelukeskus	20	19	8	47	TPJ	Puumala

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostetun palveluasumisen paikat	Tavallisen palveluasumisen paikat	Jaksohoitopaikat	Asiakaspaikat yhteensä	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Tavallinen J=Jaksohoito	Paikkakunta
Sosteri	Kerimäen lyhytaikaisyksikkö/ Vanhainkoti	4	0	26	30	TJ	Savonlinna (Kerimäki)
	Päivärinteen Vanhainkoti	18	0	1	19	TJ	Savonlinna (Savonranta)
	Kuntoutusosasto/ Sosiaali- ja terveyskeskus	Ei tiedossa	0	Ei tiedossa	Ei tiedossa	J	Savonlinna
	Helminauha	53	0	0	53	TJ	Savonlinna (Punkaharju)
	Karpalokoti	44	0	0	44	T	Savonlinna
	Koskenhelmi	31	0	Ei tiedossa	31	T	Enonkoski
Pieksämäen kaupunki	Palvelukeskus Kerttula	Ei tiedossa	0	Ei tiedossa	Ei tiedossa	TJ	Pieksämäki
	Palvelukoti Kivitasku	25	6	2	33	TPJ	Pieksämäki (Virtasalmi)
	Palvelukoti Hiekanpää	Ei tiedossa	0	Ei tiedossa	Ei tiedossa	TJ	Pieksämäki
	Ryhmäkoti Kehrä	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Pieksämäki
Yhteensä	23	513	96	111	720	T: 19 P: 5 J: 17	

Liitetaulukko 2. Yksityiset vanhusten asumispalveluyksiköt Etelä-Savon alueella palvelumuodon, asiakaspaikkamäärän ja paikkakunnan mukaan

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostetun palveluasumisen paikat	Tavallisen palveluasumisen paikat	Tuetun palveluasumisen paikat	Lyhytaikaisen asumisen paikat	Asiakaspaikat yhteensä	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Tavallinen L=Lyhytaikainen	Paikkakunta
Attendo Oy	Attendo Pitäjänpirtti	34	20	0	0	54	TP	Hirvensalmi
	Attendo Jouhenjoki	28	10	0	0	38	TP	Savonlinna (Kerimäki)
	Attendo Lavilanhovi	61	0	0	0	61	T	Mikkeli
	Attendo Marsalkanhovi	30	29	0	0	59	TP	Mikkeli
	Attendo Ylänehoivi	62	0	0	0	62	T	Mikkeli
	Attendo Mäntyhoivi	37	4	0	0	41	TP	Mäntyharju
	Attendo Heikinhelmi	15	0	12	0	27	T, TU	Pieksämäki
	Attendo Puistokartano	60	0	0	0	60	T	Pieksämäki
	Attendo Ikihyvä	19	0	0	0	19	T	Mikkeli (Ristiina)
	Attendo Aapeli	61	0	0	0	61	T	Savonlinna
	Attendo Kotipihlaja	56	Ei tiedossa	0	Ei tiedossa	56	TPL	Savonlinna
	Attendo Tiiterontupa	28	0	0	0	28	T	Sulkava

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostetun palveluasumisen paikat	Tavallisen palveluasumisen paikat	Tuetun palveluasumisen paikat	Lyhytaikaisen asumisen paikat	Asiakaspaikat yhteensä	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Tavallinen L=Lyhytaikainen	Paikkakunta
Esperi Care Oy	Esperi Hoivakoti Kontiola	16	0	0	Ei tiedossa	16	TL	Pieksämäki
	Esperi Hoivakoti Rautuhovi	32	0	0	Ei tiedossa	32	TL	Mäntyharju
	Esperi Hoivakoti Lounatuuli	42	0	0	Ei tiedossa	42	TL	Mikkeli
	Esperi Hoivakoti Rebekka	30	0	0	Ei tiedossa	30	TL	Savonlinna
	Esperi Hoivakoti Koivula	14	0	0	Ei tiedossa	14	TL	Savonlinna
Mehiläinen Oy	Mainiokoti Marski	41	15	0	0	56	TP	Mikkeli
	Mainiokoti Saimaa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	0	Ei tiedossa	Ei tiedossa	T	Savonlinna
Mikkelin kotikaari ry	Pappilanpuiston palvelutalo	31	0	0	0	31	T	Mikkeli
	Mäntypuiston palvelutalo	24	0	0	2	26	TL	Mäntyharju
Iltakoti ry	Palvelutalo Rosina	27	0	0	0	27	T	Savonlinna
	Hoivakoti Jooseppi	36	0	0	0	36	T	Savonlinna
Suomen terveystalo Oy (Tilaaaja: Rantasalmen kunta)	Palvelukeskus Mäntylä	40	0	0	0	40	T	Rantasalmi
	Palvelukoti Kuusela	0	0	20	0	20	TU	Rantasalmi
Valona hyvinvointi, Kirkkopalvelut ry	Valona Vanhuspalvelut	65	0	0	0	65	T	Pieksämäki

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostetun palveluasumisen paikat	Tavallisen palveluasumisen paikat	Tuetun palveluasumisen paikat	Lyhytaikaisen asumisen paikat	Asiakaspaikat yhteensä	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Tavallinen L=Lyhytaikainen	Paikkakunta
Kerimäen Vanhusten ja Vammaisten Tuki ry	Puruveden Palvelutalo	38	0	0	0	38	T	Savonlinna (Kerimäki)
Savonlinnan Hopearanta ry	Hopearanta Oy	34	0	21	0	55	T, TU	Savonlinna
Humana AB, Humana Finland Oy	Kotikylä Anna ja Aatu	21	0	0	0	21	T	Savonlinna
Mikkelin Ropoyhdistyksen Annakoti-säätiö sr	Annakoti	70	Ei tiedossa	0	Ei tiedossa	70	TPL	Mikkeli
Juvan Kodinonni Oy	Juvan Kodinonni Oy	9	0	0	0	9	T	Juva
Yhteensä	32	1061	78	53	2*	1194	T: 30 P: 7 TU: 3 J: 8	

*Yksityisten asumispalveluyksiköiden jaksohoidon tai lyhytaikaisen asumisen paikkojen määriä ei ollut pääasiassa saatavilla yksiköiden sivustoilta tai omavalvontasuunnitelmista.

Liitetaulukko 3. Vanhusten yksityiset vuokra-asumisen yksiköt, asuntojen määrät ja sijainnit

Mikkelin kotikaari ry	Jalavapuisto	13	Mikkeli
	Laurinpuisto	33	Mikkeli
	Veteraanipuisto	55	Mikkeli
Iltakoti ry	Ahokoti	26	Savonlinna
	Inkerikoti	11	Savonlinna
	Juutas	28	Savonlinna
	Kanervankoti	61	Savonlinna
	Laaksokoti	31	Savonlinna
	Mertakoti	25	Savonlinna
	Nätkinkoti	9	Savonlinna
	Nuottakoti	13	Savonlinna
	Rantakoti	58	Savonlinna
	Samunkoti	7	Savonlinna
Yhteensä	13	370	

Liitetaulukko 4. Julkiset vammaisten asumispalveluyksiköt Etelä-Savon alueella palvelumuodon, asiakaspaikkamäärän ja paikkakunnan mukaan

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostetun palvelu-asumisen paikat	Tavallisen/ohjatun palvelu-asumisen paikat	Tuetun palvelu-asumisen paikat	Lyhytaikaisen asumisen paikat	Asiakaspaikat yhteensä	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Ohjattu L=Lyhytaikainen	Paikkakunta
Vaalijalan kuntayhtymä	Koivulan palvelukoti	18	0	0	0	18	T	Juva
	Puulan palvelukoti	14	0	0	0	14	T	Kangasniemi
	Haaparinteen palvelukoti	0	9	Ei tiedossa	0	9	P, TU	Mikkeli
	Oravin palvelukoti	15	0	0	0	15	T	Mikkeli
	Siekkilän palvelukoti	15	0	0	0	15	T	Mikkeli
	Mäkirinteen palvelukoti	0	5	4	0	9	P, TU	Mäntyharju
	Lukkarin palvelukoti	15	0	0	1	16	TL	Pieksämäki
	Marian palvelukoti	15	0	0	0	15	T	Pieksämäki
	Pappilanmäen palvelukoti	12	0	0	0	12	T	Pieksämäki
	Pihlajarinteen palvelukoti	0	10	Ei tiedossa	0	10	P, TU	Pieksämäki
	Harjun palvelukoti	15	0	0	0	15	T	Savonlinna (Punkaharju)
	Pääskylahden palvelukoti	0	20	0	0	20	P	Savonlinna

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostetun palveluasumisen paikat	Tavallisen/ohjatun palveluasumisen paikat	Tuetun palveluasumisen paikat	Lyhytaikaisen asumisen paikat	Asiakaspaikat yhteensä	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Ohjattu L=Lyhytaikainen	Paikkakunta
Essote	Asuntola Mäntyrinta	0	10	0	0	10	P	Kangasniemi
	Pääskylinnan kehitysvammaisten asumisyksikkö	0	10	0	1	11	PL	Juva
	Peippola kehitysvammaisten asuntola	0	12	0	0	12	P	Puumala
	Pääskylän palvelukoti	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Ei tiedossa	Mikkeli (Haukivuori)
	Palveluasumisyksikkö Sirkola	15	6	0	0	21	TP	Mikkeli
Sosteri	Mäntykoti	15	0	0	1	16	TL	Savonlinna
Rantasalmen kunta	Palvelutalo Harjurinne	3	5	0	1	9	TPL	Rantasalmi
Yhteensä	19	152	87	4*	4	247	T: 11 P: 9 TU: 3 L: 4	

*Tuetun asumisen asiakaspaikkamäärissä on puuttuvia tietoja kahden yksikön osalta.

Liitetaulukko 5. Yksityiset vammaisten asumispalveluyksiköt Etelä-Savon alueella palvelumuodon, asiakaspaikkamäärän ja paikkakunnan mukaan

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostettu palveluasuminen	Ohjattu palveluasuminen	Tuettu palveluasuminen	Lyhytaikainen asuminen	Asiakaspaikkoja	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Ohjattu TU=Tuettu L=Lyhytaikainen	Paikkakunta
Savas-säätiö sr	Lemmenmäen palvelukoti	0	12	4	0	16	P, TU	Savonlinna (Kerimäki)
	Rahkapuiston palvelukoti	0	12	25	0	37	P, TU	Pieksämäki
	Maahisentaipaleen asunnot	25	0	0	0	25	T	Mikkeli
	Oksakujan palvelukoti	12	0	0	1	13	TL	Mikkeli
	Pihkapuiston palvelukoti	14	0	0	0	14	T	Mikkeli
	Lehtolan palvelukoti	16	0	0	0	16	T	Mäntyharju
Attendo	Attendo Pehtoori	17	0	6	0	23	T, TU	Savonlinna
	Attendo Ahola	15	5	4	0	24	TP, TU	Savonlinna
	Attendo Kaskela	15	6	0	0	21	TP	Mikkeli
	Attendo Wihtori	15	0	0	0	15	T	Savonlinna
Esperi	Esperi Hoitokoti Kotipesä	15	0	3	Ei tiedossa	18	TL, TU	Pieksämäki
Mehiläinen hoivapalvelut Oy	Onnikoti Kastanja	15	5	0	0	20	TP	Mikkeli
O'Live Green Care Farm Oy	Setri (ent. Kivisalmen hoitokoti)	0	10	0	0	10	P	Pieksämäki
Validia Oy	Mikkelin Validia-talo	37	0	0	0	37	T	Mikkeli

Palvelutuottaja	Yksikkö	Tehostettu palveluasuminen	Ohjattu palveluasuminen	Tuettu palveluasuminen	Lyhytaikainen asuminen	Asiakaspaikkoja	Palvelumuoto T=Tehostettu P=Ohjattu TU=Tuettu L=Lyhytaikainen	Paikkakunta
Kerimäen vanhusten ja vammaisten tuki ry	Puruveden palvelutalo	0	11	0	0	11	P	Savonlinna (Kerimäki)
Hoivakoti Koskela Oy	Hoivakoti Koskela	Ei tiedossa	0	0	0	Ei tiedossa	T	Sulkava
Yhteensä	16	196	61	42	1	300	T: 12 P: 7 TU: 5 L: 2	

Liitetaulukko 6. Vanhusten kuntouttavaa päivätoimintaa tarjoavat yksiköt

Palvelutuottaja	Yksikkö	Sijainti
Essote	Anttolan päivätoiminta, Anttolan palvelukeskus	Mikkeli (Anttola)
	Graanin päivätoiminta, Graanin palvelutalo	Mikkeli
	Haukivuoren päivätoiminta, Haukivuoren palvelukeskus	Mikkeli (Haukivuori)
	Hirvensalmen päivätoiminta	Hirvensalmi
	Juvan päivätoiminta, Juvakodin palvelukeskus	Juva
	Kangasniemen päivätoiminta	Kangasniemi
	Kiiskinmäen päiväkeskus	Mikkeli
	Kiiskinmäki / Päiväpirtti	Mikkeli
	Mäntyharjun päivätoiminta, Palvelukeskus Ruskahovi	Mäntyharju
	Pertunmaan päivätoiminta, päiväkeskus Leppälä	Pertunmaa
	Puumalan päivätoiminta	Puumala
	Ristiinan päivätoiminta	Mikkeli (Ristiina)
Sosteri	Päivätoiminta Enonkoski	Enonkoski
	Päivätoiminta Kerimäki	Savonlinna (Kerimäki)
	Päivätoiminta Savonlinna	Savonlinna
	Päiväpaikka Maria, muistisairaiden päivätoiminta	Savonlinna
Pieksämäen kaupunki	Pieksämäen päivätoiminta (yksiköjä ei saatavilla)	Pieksämäki
Yhteensä	17	

Liitetaulukko 7. Vammaisten päivä- ja työtoimintaa järjestävät yksiköt

Palvelutuottaja	Yksikkö	Sijainti
Vaalijalan kuntayhtymä	Siekkilän palvelukoti	Mikkeli
	Savoset Mäntyharjun toimintakeskus	Mäntyharju
	Toimintakeskus Veräjä	Pieksämäki
	Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen alueen toimintayksiköt (11)	Pieksämäki
	Linnan Café	Pieksämäki
	Haaparinteen palvelukoti	Mikkeli
	Savoset Juva monipalvelukeskus	Juva
	Savoset Mikkeli	Mikkeli
	Savoset Pieksämäki	Pieksämäki
Essote	Osaamiskeskus Kipinä	Mikkeli
	Toimintakeskus KETO	Kangasniemi
	Puumalan kehitysvammaisten päivätoiminta	Puumala
	Hirvensalmen palvelukeskus	Hirvensalmi
Savonlinnan kaupunki	Työpaja Telakka	Savonlinna
Rantasalmen kunta	Vammaisten palvelutalo Harjuriinne	Rantasalmi
Yhteensä	25	

Teemahaastattelurungot

Asumispalvelujen teemahaastattelu

1. ASUMISPALVELUJEN TAUSTA JA NYKYVAIHE

- a) Kuivaile lyhyesti asumispalveluyksikön historia
- b) Palvelun tavoite alussa ja nykyisin?
- c) Mitä palvelujen tarjotaan ja kenelle?
- d) Millaisia palveluja tarvitaan ja mitä ei tällä hetkellä ole tarjolla?
- e) Miten palvelut muuttuneet/ kehittyneet?
- f) Mitä kehittämistyötä on tehty?
- g) Minkälaisia yhteistyökumppaneita on ja mitä heidän kanssaan tehdään?

2. HENKILÖSTÖ, TEHTÄVÄT JA TOIMENKUVAT

- a) Kuinka paljon henkilöstöä ja missä tehtävissä? (henkilöstömitoitus)
- b) Onko henkilöstön saatavuudessa ollut ongelmia, jos on niin minkälaisia?
- c) Mitkä asiat tärkeitä henkilöstön rekrytoinnissa?
- d) Onko henkilöstössä ollut vaihtuvuutta ja minkälaista?
- e) Miten henkilöstön eri tehtävät muodostuvat?
- f) Onko hoivan tukitehtävät määritelty ja kuka niitä tekee?
- g) Minkälaista osaamista tukitehtävissä tarvitaan?
- h) Miten kehittäisit hoivan tukipalveluja?
- i) Onko työnorganisointi toimivaa ja mitä kehitettävää?

3. ASUKKAAT, OMAISTEN ROOLI JA MUUT TOIMIJAT

- a) Miten kuvaisit palveluissa olevia asiakkaita ja heidän tuen tarpeitaan?
- b) Miten asukkaiden päivän/yön rutiinit on organisoitu?
- c) Minkälaista virkistystoimintaa asukkaille on tarjolla?
- d) Minkälaisia palveluja asukkaille tarjolla: erilaiset terapiat, hoidot, hiusten hoito...
- e) Minkälaisiin palveluihin olisi tarvetta asukkaiden näkökulmasta?
- f) Pääsevätkö asukkaat ulkoilemaan ja kuinka tämä on järjestetty?
- g) Miten omaiset ja läheiset ovat mukana asumisyksikön toiminnassa?
- h) Onko yksikön toiminnassa mukana muita toimijoita esim. vapaaehtoiset?

4. PALVELUN HAASTEET JA KEHITTÄMISKOHTEET

- a) Mitkä ovat asumispalvelun keskeiset haasteet tällä hetkellä?
- b) Mitä esteitä ja mahdollisuuksia lisätä ja toteuttaa hoivan tukipalveluja?
- c) Mitä kehittämistyötä tehdään tällä hetkellä ja mitä on suunnitteilla?
- d) Voisiko yksikkö tehdä yhteistyötä hankkeen kanssa? (seminaari syksyllä)
- e) Onko asumisyksiköllä mahdollisuus ottaa työkokeilijoita?
- f) Mitä toivomuksia/ideoita hankkeen selvitystyölle?
- g) Mitä ajatuksia haastattelu herätti, mitä haluaisit tuoda esille?

Kotiin vietävien palvelujen teemahaastattelu

5. KOTIPALVELUJEN TAUSTA JA NYKYVAIHE

- a) Palvelun tavoite alussa ja nykyisin?
- b) Mitä palvelujen tarjotaan ja kenelle?
- c) Miten palvelusetelijärjestelmä toimii ja ketkä sitä käyttävät?
- d) Miten palvelut muuttuneet/ kehittyneet?
- e) Mitä kehittämistyötä on tehty?
- f) Minkälaisia yhteistyökumppaneita on ja mitä heidän kanssaan tehdään?

6. HENKILÖSTÖ, TEHTÄVÄT JA TOIMENKUVAT

- a) Kuinka paljon henkilöstöä ja missä tehtävissä? (henkilöstömitoitus)
- b) Onko henkilöstön saatavuudessa ollut ongelmia, jos on niin minkälaisia?
- c) Mitkä asiat tärkeitä henkilöstön rekrytoinnissa?
- d) Onko henkilöstössä ollut vaihtuvuutta ja minkälaista?
- e) Miten henkilöstön eri tehtävät muodostuvat?
- f) Onko hoivan tukitehtävät määritelty ja kuka niitä tekee?
- g) Miten työtehtävistä ja työnorganisoinnista sovitaan?
- h) Onko työnorganisointi toimivaa ja kuinka sitä tulisi kehittää?

7. ASUKKAAT, OMAISTEN ROOLI JA MUUT TOIMIJAT

- a) Miten kuvaisit palveluissa olevia asiakkaita ja heidän tuen tarpeitaan?
- b) Miten asiakkaiden päivän/yön rutiinit on organisoitu
- c) Mikä on hoivan tukipalvelujen rooli ja tehtävät kotipalveluissa?

- d) Minkä verran asiakkaat käyttävät tukipalveluja?
- e) Minkälaista virkistystoimintaa asiakkaille on tarjolla? (päivätoiminta)
- f) Pääsevätkö asukkaat ulkoilemaan ja kuinka tämä on järjestetty?
- g) Mitä muita palveluja asiakkailta on käytössä: terapiat, hoidot ym.
- h) Miten omaiset ja läheiset ovat mukana toiminnassa?
- i) Onko toiminnassa mukana muita toimijoita esim. järjestöt?

8. PALVELUN HAASTEET JA KEHITTÄMISKOHTEET

- a) Mitkä ovat kotipalvelun keskeiset haasteet tällä hetkellä?
- b) Mitä kehittämistyötä tehdään tällä hetkellä ja mitä on suunnitteilla?
- c) Voisiko kotipalvelut tehdä yhteistyötä hankkeen kanssa?
- d) Onko kotipalveluilla mahdollisuus ottaa työkokeilijoita?
- e) Mitä toivomuksia/ideoita hankkeen selvitystyölle?
- f) Mitä ajatuksia haastattelu herätti ja mitä haluisit vielä sanoa?

9. PALVELUN HAASTEET JA KEHITTÄMISKOHTEET

- a) Mitkä ovat kotipalvelun keskeiset haasteet tällä hetkellä?
- b) Mitä kehittämistyötä tehdään tällä hetkellä ja mitä on suunnitteilla?
- c) Voisiko kotipalvelut tehdä yhteistyötä hankkeen kanssa?
- d) Onko kotipalveluilla mahdollisuus ottaa työkokeilijoita?
- e) Mitä toivomuksia/ideoita hankkeen selvitystyölle?
- f) Mitä ajatuksia haastattelu herätti ja mitä haluisit vielä sanoa?

Hoiva-avustajakoulutuksen teemahaastattelu

1. HOIVA-AVUSTAJAKOULUTUKSEN TAUSTAT JA NYKYTILA

- a) Milloin koulutus alkanut valtakunnallisesti ja teillä?
- b) Mihin tarpeeseen koulutus perustettiin?
- c) Koulutuksen suhde muihin sotealan tutkintoihin?
- d) Koulutuksesta saatu osaaminen vanhus- ja vammaistyöhön?
- e) Vastaako koulutuksen nykyiset sisällöt muuttuvaa hoiva-alan tukipalvelukenttää?
- f) Minkälaista kehittämistyötä koulutuksen osalta on tehty?
- g) Liittyykö koulutuksen toteutukseen yhteistyöverkostoja esim. oppisopimus, kuntouttava työtoiminta ym.

2. KOULUTUKSEN KOHDERYHMÄT JA OPISKELIJAT

- a) Kenelle hoiva-avustaja koulutus on suunnattu, onko suuntaaminen onnistunut?
- b) Miten koulutusta markkinoidaan?
- c) Kuinka paljon opiskelijoita otetaan koulutukseen vuosittain?
- d) Kuinka paljon valmistuu vuosittain?
- e) Minkälaiset ihmiset kiinnostuvat koulutuksesta?
- f) Miten opiskelijat sitoutuvat koulutukseen?
- g) Minkälaista ohjausta ja tukea opintoihin on saatavilla?
- h) Miten opiskelijoilta kerätään palautetta ja minkälaista palautetta saatu?

**3. HOIVA-AVUSTAJIEN SIJOITTUMINEN
TYÖMARKKINOILLE**

- a) Minkälaisiin työtehtäviin ja organisaatioihin hoiva-avustajat ovat sijoittuneet?
- b) Onko opiskelijoilla prioriteetteja työtehtävien, työnantajien (julkinen/ yksityinen) suhteen?
- c) Mikä on eri hoiva-alan työnantajien suhtautuminen hoiva-avustajan koulutukseen ja opiskelijoihin?
- d) Miten hoiva-alan työvoimapula vaikuttaa koulutuksen toteutukseen ja tarjontaan?
Millaisia ammatillisia ja koulutuksellisia urapolkuja hoiva-avustajaksi koulutetuilla voi olla?
- e) Mikä merkitys hoiva-avustajien ammatillisella koulutuksella on tulevaisuudessa (esim. nimikesuoja, laillistaminen)
- f) Miten näet hoiva-alan ammatin tulevaisuuden?

DIAK PUHEENVUORO

DIAK PUHEENVUORO -sarjassa julkaistaan ajankohtaisia Diakin opetus-, tutkimus- ja kehittämistyöhön pohjautuvia puheenvuoroja, katsauksia ja pamfletteja.

Diak Puheenvuoro 42. Jenni Rytönen ja Mervi Kivirinta (toim.), 2022. Osallisuuden näkökulmia vammaisalalla – Etelä-Savon vammaisfoorumin 20 -vuotis juhlijulkaisu

Diak Puheenvuoro 43. Sandra Hagman ja Margarita Sakilayan-Latvala (toim.), 2023. Kenen koti? Keskusteluja moninaistuvasta Suomesta

Diak Puheenvuoro 44. Sakari Kainulainen, Reija Paananen, Raino Ketola ja Petta Porko, 2023. Osallisuutta ja vaikuttavuutta vahvistavat 3X10D-elämäntilannemittari.

Diak Puheenvuoro 45. Susanna Hyväri ja Elli Hyväri, 2023. Vanhusten ja vammaisten henkilöiden hoiva – Selvitys hoivan palvelutarjonnasta ja tukityötehtävistä Etelä-Savossa.

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUSARJAT

DIAK OPETUS -sarjassa julkaistaan pedagogista kehittämistä kuvaavia julkaisuja, oppimateriaaleja, oppaita ja työkirjoja.

DIAK PUBLICATIONS -sarjassa julkaistaan Diakin opetus-, tutkimus- ja kehittämistyöhön sekä kansainvälisiin kumppanuuksiin liittyviä julkaisuja, joiden kieli on muu kuin suomi.

DIAK PUHEENVUORO -sarjassa julkaistaan ajankohtaisia Diakin opetus-, tutkimus- ja kehittämistyöhön pohjautuvia puheenvuoroja, katsauksia ja pamfletteja.

DIAK TUTKIMUS -sarjassa julkaistaan uutta ja innovatiivista tietoa tuottavia tieteellisiä tutkimuksia Diakonia-ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueilta. Julkaisut ovat monografioita tai artikkelikokoelmia. Diakin ulkopuolisen vertaisarvioijan lisäksi sarjassa julkaistavan tutkimuksen lukee diakilainen tutkijakoulutuksen saanut lukija. Sarjaan voivat tarjota julkaisuja sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun omat työntekijät että ulkopuoliset kirjoittajat.

DIAK TYÖELÄMÄ -sarja levittää Diakin tutkimus-, kehittämistoiminnassa syntynyttä tietoa. Sarjassa julkaistaan esim. hankeraportit.

DIAK VUOSIKIRJA – DIAK YEARBOOK -sarjassa ilmestyy Diakonia-ammattikorkeakoulun vuosikirja.

Julkaisut ovat luettavissa avoimesti verkossa ammattikorkeakoulujen Theseus-julkaisuarkistossa.

VUODEN 2023 ALUSSA vanhuspalvelulaissa eriytettiin hoitotyön ja hoivan tukityön tehtävät. Lain myötä hoiva-avustajien työpanos lasketaan osaksi henkilöstömitoitusta iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa. Välillisen asiakastyön tehtäviin kuten siivous- ja pyykinhuollon työtehtäviin tulee pääsääntöisesti varata erillinen resurssi.

Tämä selvitys rakentaa kokonaiskuvaan hoivan tukityön organisoinnista, sisällöistä ja mahdollisista hoivan tukityön tarpeista eri hoivapalveluissa Etelä-Savossa. Selvitys perustuu kerättyjen nettiaineistojen systemaattisen tarkasteluun, jota täydentävät hoivapalvelujen avaintoimijahaastattelut. Hoivapalvelujen avaintoimijahaastattelujen avulla selvitettiin tarkemmin hoivan tukipalvelutyön tehtäviä, käytäntöjä ja työn erityispiirteitä muun

hoito- ja hoivatyön rinnalla. Haastatteluissa kysyttiin myös, minkälaista osaamista hoivan tukityö edellyttää ja millä tavoin tukityö soveltuu kuntouttavan työtoiminnan toteutukseen.

Selvityksen pohjalta hoivan tukityön tehtäväkenttä näyttöytyy suhteellisen laajana ja moninaisena. Palveluissa on paljon sellaisia tehtäviä, joissa ei vaadita pitkää sosiaali- ja terveysalan koulutustaustaa. Haastatteluaineistosta ei tullut esiin sellaisia seikkoja, jotka suoraan estäisivät tai rajoittaisivat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden mahdollisuuksia työllistyä hoivatehtäviin. Tulevan kehittämistyön kannalta olisi tärkeää, että hoiva-alan moninaisista tehtävistä ja työn kuvista saataisiin tarkempia ja selkeämpiä jäsennyksiä koulutusorganisaatioiden ja työelämän tarpeisiin.